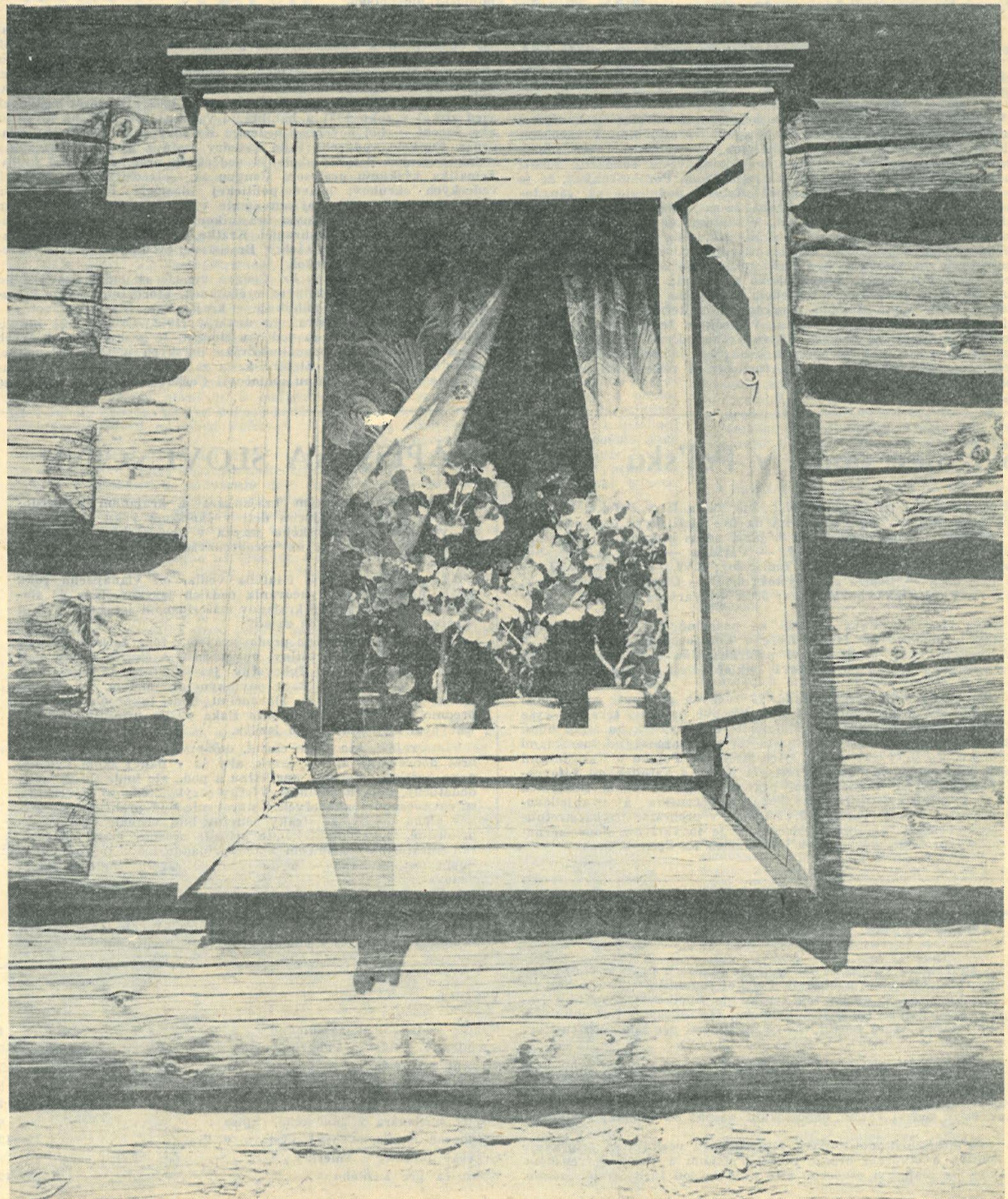

ŽIVOT

KULTÚRNO SPOLOČENSKÝ ČASOPIS • MÁJ • KVĚTEN • MAJ 1991 (ČÍSLO 396) • CENA 1000 ZŁ

L. Wałęsa v USA a Francúzsku

Prezident Poľskej republiky Lech Wałęsa začal v druhej polovici marca sériu dôležitých zahraničných návštev. Prvú absolvoval v Spojených štátach, kde v priebehu 8 dní rokoval s prezidentom Georgeom Bushom, členmi Kongresu a inými predstaviteľmi americkej politického a hospodárskeho života. Strelol sa tiež s generálnym tajomníkom OSN Javirom Perezom de Cuellarom, bývalým prezidentom USA Ronaldom Reaganom, vedením Svetového kongresu Židov, skupinou priemyselníkov a predstaviteľmi polonie vo viačých mestách USA. Návštevu sa všeobecne hodnotí ako historickú a prelomovú vo vzťahoch oboch štátov, čo odzrkadluje i podpísaná spoločná deklarácia oboch prezidentov a rezolúcia Senátu USA zdôrazňujúca právo Poľska na bezpečnú a nezávislú existenciu. V hospodárskej sfére treba zdôrazniť medziiným podpisanie zmluvy o spolupráci so štátom New York, prísľub väčšieho prílivu amerického kapitálu do Poľska a predovšetkým rozhodnutie vlády USA o 70-percentnej redukcii poľskej zadlženosťi. Pripomienme, že niekoľko týždňov predtým tzv. Parížsky klub sa rozhodol zredukovať poľský dlh o 50 percent.

Významnou politickou udalosťou bola i druhá Wałęsova návšteva, tentoraz vo Francúzsku, počas ktorej spolu s prezidentom Francoisom Mitterrandom, premiérom a ministrami zahraničných vecí oboch krajín bola podpísaná Zmluva o priateľstve a solidarite medzi Poľskou republikou a Francúzskou republikou. Poznamenajme, že je to prvá zmluva tohto typu, ktorú Poľsko podpísalo so západoeurópskou krajinou. Možno očakávať, že sa stane vzorom pre ďalšie (o.i. s Talianskom a Nemeckom). V zmluve sa o.i. konštatuje, že Francúzsko podporuje čo najrýchlejšie uzavretie dohody o zdržení Poľska s EHS a „považuje za kladnú perspektívnu vstupu Poľska do európskych spoločenstiev, keď budú splnené požadované podmienky“. Lech Wałęsa sa okrem francúzskeho prezidenta stretol i s premiérom Michelom Rocardom, predsedom Narodeného zhromaždenia Laurentom Fabiusom a ďalšími poprednými činiteľmi francúzskeho politického a hospodárskeho života. Výsledkom tejto návštevy je aj zredukovať poľskej zadlženosť vo francúzskych bankách o ďalších 10 percent (spolu o 60 percent) a konkrétnie hospodárske iniciatívy, medziiným účasť Francúzska na financovaní reštrukturizácie poľského metalurgického priemyslu.

Sv. otec opäť v Poľsku

Bliží sa štvrtá návšteva pápeža Jána Pavla II. v Poľsku. Na rozdiel od predošlých bude rozdelená na dve časti. Prvá časť návštevy sa uskutoční v dňoch od 1. do 9. júna, počas ktorých Sv. Otec navštívi 12 miest. Budú to: 1.VI. — Varšava — prilet a Koszalin; 2.VI. — Rzeszów, Przemyśl a Lubaczów; 3.VI. — Kielce; 4.VI. — Radom; 5.VI. — Łomża a Białystok; 6.VI. — Olsztyn a Włocławek; 7.VI. — Plock; 8.VI. — Varšava; 9.VI. — Varšava — odlet.

Druhá etapa návštevy pripadá na posledné dni medzinárodného stretnutia mládeže na Jasnej Hore v Censtochovej. Bude to 14. a 15. augusta, kedy pápež strávi polodruha dňa s mládežou. Vtedy tiež zavítá na krátko do Krakova, odkiaľ odletí do Rima.

Program návštevy predpokladá 43 rôznych stretnutí a slávnosti — z 28 budú priame televízne a rozhlasové prenosy, trvajúce vyše 40 hodín. Veľký význam pre budovanie demokratického štátu budú mať stretnutia pápeža s národnostnými a náboženskými menšinami v Poľsku. Po prvý raz sa Sv. Otec stretnie v Poľsku s Ukrajincami gréckokatolíckeho vyznania (Przemyśl 2.VI.), s katolíckymi Litovcami (Łomża 5.VI.), s Bielorúsmi pravoslavného vyznania (Białystok 5.VI.), s predstaviteľmi židovského spoločenstva a evanjelicko-augsburskej cirkvi (Varšava 9.VI.). Žiaľ, v programe chýba stretnutie so slovenskou katolíckou menšinou. Je to vari pre doposiaľ nevyriešený problém slovenských bohoslužieb na Spiši a Orave?

Otvorenie hraníc

Pre obyvateľov Poľska sa čoraz širšie otvárajú hranice západných štátov. Od 1.3.1991 môžu občania Poľskej republiky cestovať bez víz do Dánska a od 8. apríla tohto roku do Spolkovej republiky Nemecko, Francúzska, Talianska, Belgicka, Holandska a Luxemburska. Ďalšími štátmi, ktoré zrušili vízové povinnosti pre poľských turistov boli Nórsko (od 15.4.1991) a Malta (od 1.5.1991).

Občania Poľska nemôžu byť bez víz v týchto štátach dlhšie ako 3 mesiace. Nesmú tu porušovať miestne zákony, výviať bez povolenia akékoľvek pracovné či obchodné aktivity. Po porušení týchto predpisov budú poľskí turisti deportovaní naspäť do Poľskej republiky.

Podľa informácií ministerstva zahraničných vecí PR sa pripravuje aj zmluva o otvorení hraníc medzi Poľskom a Česko-Slovenskom. Hranice by mali byť otvorené ešte pred letnou turistickou sezónou.

Prvý krajanský profesor v Poľsku

24. januára 1991 získal hodnosť memoriadneho profesora Slezskej univerzity v Katowiciach nás kraján — JOZEF CONGVA. Je to určite prvá profesúra udelená v Poľsku Slovákom a kto vie, či nie prvá profesúra pre predstaviteľa slovenskej menšiny zo severného Spiša a hornej Oravy aj mimo hranic Poľska.

Pripomienme pri tejto príležitosti niektoré údaje zo života dlhoročného člena ústredného výboru našej Spoločnosti a Spoločenského poradného výboru redakcie Život. Jozef Congva sa narodil v Jurgove 19. marca 1939. Gymnázium skončil v Novom Targu v 1957, a Právnickú fakultu Jagiellovskej univerzity v Krakove v roku 1962. Na Slezskej univerzite v Katowiciach pôsobí od jej založenia v roku 1968. Doktorát právnych vied získal v roku 1971 a habilitáciu v roku 1980. Rok na to — už ako docent — bol poverený vedením Katedry dejín ústavného zriaďenia. Funkciu vedúceho tejto katedry zastáva aj dnes. Jurgošský rodák uverejnil doteraz okolo 70 vedeckých prác, v tom tri knihy. Tematika výskumu profesora Congvu sa sústreduje do niekoľkých vedeckých okruhov: právno-politickej ideológie štúrovev, dejín uhorského práva, slezskej autonómie v rokoch 1922—1939 a dejín Spiša a Oravy. Bol aktívnym účastníkom viacerých vedeckých konferencií v Poľsku aj v zahraničí. Krátke, 2—3-mesačné vedecké stáže absolvoval na univerzitách v Bratislave, Stirlingu (Škotsko), Trebišov (Nemecko).

Popri vedeckej práci sa kr. Congva venuje aj popularizácii dejín Slovákov v Poľsku medziiným v článkoch, ktoré (niekedy pod menom: Jozef Jurgoš) publikuje v krajanskom časopise Život.

Poľský minister školstva mu dvakrát (1972, 1981) udelił individuálnu cenu III. stupňa za vedecku činnosť. Je nositeľom niekoľkých vyznamenaní: Zlatého odznaku Zväzu poľských učiteľov, Pamätného plakety Ludovíta Štúra, Zlatého kríza za zásluhy a medaily Za zásluhy pre Kultúrno-sociálnu spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku.

ZÁPISY NA SLOVENČINU

Pripomíname všetkým krajankám a krajanom a predovšetkým rodičom majúcim deti v školskom veku o zápisoch na vyučovanie slovenského jazyka v spišských a oravských základných školách a na všeobecnovzdelávacom lýceu v Jablonke.

Ako už mnohí naši čitatelia vedia, od vlaňajšieho roku platia nové zásady vyučovania cudzích jazykov, teda aj slovenčiny, hoci tá je pre krajanov materinským jazykom. V čom spočíva podstata nových zásad?

Hovoriac zjednodušene predovšetkým v tom, že bolo zrušené povinné vyučovanie ruštiny, v súvislosti s čím si každý žiak môže slobodne zvoliť ľubovoľný jazyk, ktorý sa chce učiť. Vtedy sa tento jazyk stane povinným predmetom. To znamená, že kto sa zapíše na slovenčinu, bude to prehľadným predmetom a nikto nemôže tohto žiaka nasilu prinútiť, aby navštevoval aj hodiny iného jazyka.

Samozrejme, kto bude chcieť, môže si popri slovenčine vyučiť dobrovoľne aj iný jazyk, aký sa v danej škole vyučuje napr. ruštinu, nemčinu, angličtinu a pod., ale bude to už jazyk dodatočný, teda nepovinný. Všetky jazyky, teda aj slovenčinu, sú rovnocenné a akékoľvek nanucovanie budú prehováranie žiakov alebo rodičov ze strany učiteľov budú vedenia škôl je neprípustné. O každom takomto prípade prosíme hlásiť na školské kurátormi v Nowom Sączu, pripadne na Ústredný výbor Spoločnosti v Krakove a do redakcie Života. Budeme intervenovať.

Dúfame, že všetci krajanski rodičia využijú túto novú, výhodnejšiu možnosť vyučovania materinské reči a zapíšu svoje deti na slovenčinu. Bolo by dobre, aby aj výbory miestnych skupín venovali tejto otázke primeranú pozornosť.

V ČÍSLE:

Krátke zastavenie vo Fridmane	4
Spomienky babičky Vengrínovej	5
Strhnút mladých	5
Literárny život na Slovensku	6
Stavni majú	7
Dojmy misionára z „poľského“ Spiša	8
Všeobecná Československá výstava v Praze	12—13
Oravské pesničky z Ameriky	17
Kukurica pre každého	18

Aby sme boli vzorom pre tých, ktorí nami pohŕdajú...

Raz som si prečítala článok o zaujímavom poznani v živote dvojčiat. Dvojčiatá — súrodenici aj keď žili v rôznych mestách a štátach, zostali na seba veľmi silne naviazané. Prežívali v rovnakom čase podobné psychické a fyzické problémy. Vedci to vysvetlili jednoducho — prišli zo spoločnej matky, z prvého spoločného domu...

A tak mi zisko na um, že aj spoločné etnikum, ktoré má rovnaký pôvod, historické tradície, spoločné mýty sa nedá len tak jednoducho rozdeliť hraničnou čiarou. Orava a Spiš majú právo na spolupatrienosť, samozrejme v rozumnom meradle, pretože každá strana tohto etnika musí rešpektovať štátosť, v ktorej žije. Čo to znamená — mať právo na spolupatrienosť s národom, ktorý je mojím otcovským a s jazykom, ktorý je mojim materinským? Byť teda menšinou, maličkou bodkou vo veľkom národe, nehanbiť sa za svoje korene, za svoje materstvo... Má to vôbec zmysel hlásiť sa k materskej reči v takom národe, ktorým bohaťu história a nesmiernu hrdost na svoje Poľstvo?

Ako je to možné, že Slováci žijúci v Amerike, v krajine, v ktorej každému môže kľudne stačiť Amerikánsko, podporujú dlhé roky svoje spoločenstvá, majú svoju vlastnú slovenskú tvorbu — literatúru, periodiká. Samozrejme rozvinutý právny a politický systém, zároveň silná ekonomika zabránila asimilačnému tlakom. Možno aj tým, že ďaleko od rodnej zeme si človek svoj pôvod uvedomuje ešte viac.

Ako je možné, že nové a nové emigračné vlny Slovákov v Amerike majú stálych sponzorov pre svoje kultúrne dianie, dokonca prispievajú do dnešných slovenských periodík? Prečo sa nevykašľú na malé Slovensko, ktoré má dodnes problémy samé so sebou a hlásia sa stále k nemu.

Nie je to ani v úžasnosti, ani v geniálnosti nášho národa, ani v pocite národnostnej

nadradenosť. Hlásiť sa k svojmu národu je prejav kultúrnosti jednotlivca. Nie je to jeho povinnosťou. Je to len odraz myslenia jednotlivca, ktorý sa zaraduje medzi mnohonárodnostné etnikum vyrovnané a svoj pôvod berie ako odkaz svojej matky a svojich predkov, na ktorých kultúrny jedinec nemal zabúdať.

Všetko však závisí od troch činiteľov, ktoré sú tesne späté — jednotlivec, národ, štát. Pokiaľ nebude mať štát kultúrnych obyvateľov, nebudú ani tvorci kultúrneho štátoprávneho usporiadania, a nebude ani vysokokultúrnych národov.

Ak štát na území, ktorého sa národnostná menšina nachádza nemá vybudovaný politický a legislatívny systém na demokratických princípoch, ak nerespektuje práva menšiny, tažko si potom uchováva svoje národnostné bohatstvo. Ak menšina nemá pochopenie a prostriedky pre rozvíjanie a utužovanie svojich kultúrnych tradícii je prinutnená sa asimilovať. Ak dochádza k násilnej snahе o národnú monolistosť, menšina vnútornie odmieta svoju štátosť, bojuje o rešpektovanie svojich práv. Zároveň prichádzajú strach, momenty rezignácie priznat k svojej národnosti k rodnému jazyku.

Rešpektovať práva menšiny je povinnosťou každého štátu. Ak je štát tolerantný k národnostným menšinám, potom dochádza k ideálnym vzťahom medzi jednotlivcom, národom a štátom, k zákonitej vzájomnej tolerancii a rešpektu.

Nie je teda hanbou, ak sa menšina hlási k svojmu národnému pôvodu, skôr naopak. Musí však brať do úvahy štátnu príslušnosť, ktorú má. Kultúrne vyspelá národnostná menšina nie je uzavretý organizmus. Milan Rúfus napísal: „Nijaký národ nie je účelom sám sebe. A ak sa zariadi tak, že je účelom, od tej chvíle sa jeho dni začnú spočítať. Každý organizmus žije v súvislostiach ako

ich súčasť. To platí o jednotlivcoch tak, ako to platí o národoch. Tam kde sa bunka izoluje a začne sa zariadovať na vlastný účel, tam sa v biológii začína nádor. Ak súčasť nie je plnohodnotná ako súčasť, neprospeje celku a celok si ju nebude vážiť.“ Robme a žijme teda tak, aby si nás, slovenských rodákov vážili ako menšinu kultúrnu. Len tak si nás budú ceniť aj doma v Poľsku, aj doma na Slovensku.

Naša menšina potrebuje kultúrnych jednotlivcov. Aj roľníci musia byť vzdelení. Aj roľníci musia veľa čítať, vnútornie sa vychovávať, vzdelať sa. Naša menšina neustále potrebuje vlastnú mladú inteligenciu, ktorá bude vedieť a chcieť zlepšiť materiálne a duchovné podmienky rodákov. Len vtedy prežije ako živý organizmus, ak bude rovako dobre poznáť slovenské spoločenské bohatstvo. Ak bude vynikajúco ovládať svoj rodný materinský slovenský jazyk, nielen poľský, ktorý musí rešpektovať každý jednotlivec, aby sa stal suverénym jedinecom, ktorý pozná svoje práva a povinnosti a v akomkoľvek momente vie, čo mu patrí. Ak preváži jedna stránka nad druhou dojde buď k nežiaducemu koncu — k zabudnutiu svojej materinskej reči, čo je tiež nekultúrne a bolestné, alebo zasa na druhej strane k extrému, keď prevládajú požiadavky menšiny nad celkom. (Čo samozrejme nehrozí u našej menšiny na Spiši a Orave, pretože pre ňu je skôr typická príslovečná skromnosť.)

Maďarská menšina na Slovensku má dvojjazyčné nápis, rozvinuté základné a stredné školstvo, množstvo spoločenských organizácií, kultúrnych inštitúcií, sú miestá, kde absolútne maďarská menšina nevie a nielenže nevie, ani nerozumie po slovenskej a nechce rozumieť. Žijú tak v izolovanosti, dokonca predkladajú parlamentu ďalšie a ďalšie maximalistické požiadavky. Takéto ciele však vytvárajú bludný kruh pre samotnú menšinu.

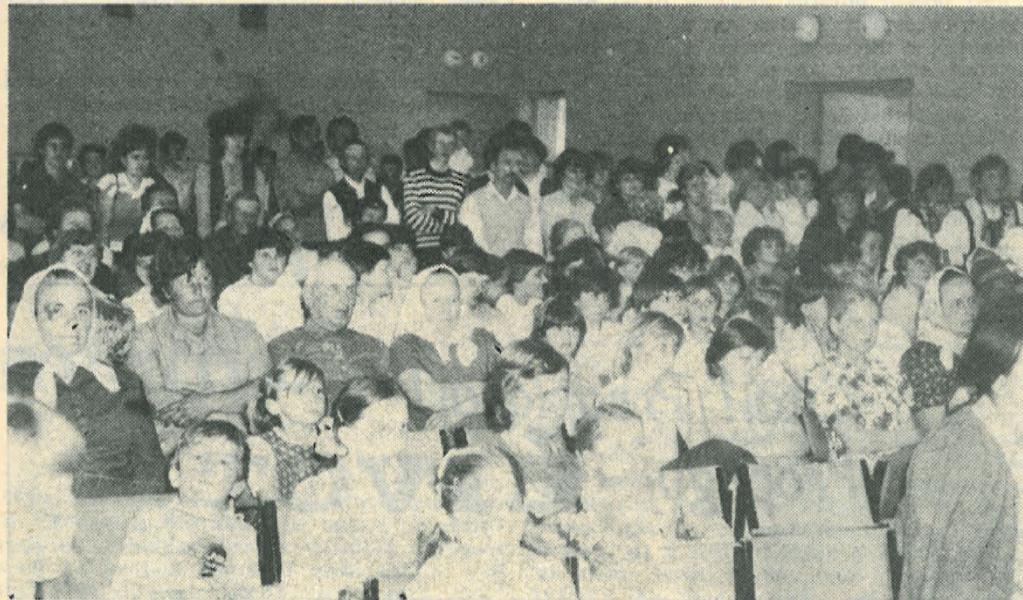
A nakoniec nie je kultúrne nebrať do úvahy svoju štátu príslušnosť. Samotná inteligencia maďarskej menšiny sa tým, že odmietá ovládať slovenský jazyk, hendikepuje. Uplatňuje sa len v rámci menšiny a vytvára vlny štavových akcií proti Slovákom žijúcim na južnom Slovensku. Menšine teda neprispieva k dobru ani štvavost a ani nafúkanost.

Byť národnostnou menšinou v zdravom ponímaní, neznamená pokoru. Určite vyhľadávajú tie menšiny, ktoré sa starajú o širenie kultúrnych tradícii svojho národa, o to, aby nezabúdali svoju materinskú reč, aby ju ovládali rovako dobre ako reč štátu, v ktorom žijú. Takáto generácia je potom omnoho bohatšia ako akákoľvek iná, pretože má omnoho širší príliv informácií, je bohatšia o väčšie ľudské poznanie. Otvorením hraníc medzi Poľskom a Česko-Slovenskom, čo je len otázkou času, občania Poľska so slovenskou národnosťou sa môžu stať tým, že budú ovládať slovenský jazyk, hodnotnými partnermi Slovenska. Budú môcť sledovať slovenské kultúrne a spoločenské dianie a obohacovať ho tým, čo zasa poznajú z Poľska.

Netreba sa vzdávať toho, z čoho sme vyšli. Musíme rozumne žiť, rozumne bojovať o to, čo nám patrí, ale aj vyuvíjať stálu iniciatívu sami od seba. Aby sme sa kultúrnili, aby sme zabudli na neduhy, ktoré máme, aby sme boli vzorom pre tých, ktorí primitívne nami pohŕdajú. Aby sa nestalo, že sa raz v dejepise bude písat: aj tu žili Slováci, ktorí však postupne zabudli svoju reč...

Ak máte možnosť dajte deťom prečítať slovenskú knihu, využívajte miestne knižnice a kluby. Učte svoje deti poznáť svojich predkov, ktorí mali prví medzi Slovanmi vlastné písma a svoju liturgiu. Nezabúdajme na svoje dobré tradície! Učme deti milovať svoju rodinu reč.

Na krajanské predstavenia chodia mladí i dospelí

Spoločnosť priateľov Slovákov v Poľsku

Na začiatku tohto roka (písali sme o tom v Živote) bola v Bratislave založená Spoločnosť priateľov Slovákov v Poľsku. 4. januára 1991 ju aj so svojimi stanovami zaregistrovali na ministerstve vnútra Slovenskej republiky. Ciele Spoločnosti sú obsiahnuté v jej stanovách, ktorých výňatky spoznáte v dolu uvedených informáciach. Program Spoločnosti sa ukázal natoľko atraktívny, že za nečelé dva mesiace od vzniku Spoločnosti a jej uvedenia v tlači, má už skoro 1000 členov.

Predsedom Spoločnosti je ždiarsky rodák, právnik Matej Andráš. Po druhej svetovej vojne pôsobil ako konzul Československej republiky v Košiciach, bol predsedom Slovenskej literárnej agentúry, prekladateľom diel poľskej krásnej literatúry do slovenského jazyka. Čitateľom Života je známy ako autor obširnej práce o histórii Slovákov v Poľsku, dejín maďarizácie Slovákov alebo poľsko-slovensko-českého slovníka Života. Tajomníkom Spoločnosti je rodák z Jurgova, prom. dramaturg — Ján Miškovič, bývalý námestník Slovkoncertu a Osvetového ústavu a Bratislavu. Vo výbere Spoločnosti sú takisto naši rodáci zo Spiša, ktorí sa po

zmene hranic v r. 1945 rozhodli zostať na Slovensku. Každý z nich priniesol svoj vklad do života spoločnosti, v ktorej pôsobil a niekedy, — ako v prípade nášho rodáka z Čiernej Hory, akademického sochára Ludvíka Korkoša — do celoslovenskej kultúry. Nechádajac na to, že sú členovia Spoločnosti rôznych profesii, rôznych názorov (mimočodom dvaja z nich pracujú na Úrade vlády SR), spája ich spoločná myšlienka o Slovácoch na druhej strane Tatier a Babej Hory.

Spoločnosť začala konkrétnie pracovať v záujme Slovákov žijúcich v Poľsku. Organizuje zber slovenskej literatúry, katechizmov, kníh s náboženskou tematikou. Pisma svätejho, ilustrovaných biblií pre deti a rôznych titulov Spolku sv. Vojtecha. Stará sa o zvyšenie štipendí pre slovenské deti zo Spiša a Oravy, ktoré sa tohto roku začnú učiť na slovenských stredných a vysokých školách, (bude ich 20). Spoločnosť prejavuje veľký záujem o situáciu so slovenským jazykom na Spiši a Orave a zároveň o nerealizované právo slovenskej menšiny na liturgiu v rodnom jazyku — teda v slovenskom.

Na stretnutí predsedníctva Spoločnosti, ktoré sa konalo v Bratislave 21.2.1991, boli

pripomnené dva listy spišského biskupa Jána Vojtáššaka poslané primasovi Poľskej republiky v záujme ochrany Slovákov žijúcich v Poľsku. Účastníci stretnutia vyjadrili zne- pokojenie, že Slováci dodnes nemajú liturgiu v rodnom jazyku, hoci Poľsko bez výhrad podpísalo v Kodani záverečný dokument Konferencie o bezpečnosti a spolupráci v Európe. Pripomeňme si, že v čl. 32.3 tohto dokumentu sa hovorí:

„Osoby, ktoré patria k národnostným menšinám (...) majú právo uznávať a praktizovať svoje náboženstvo, vrátane práva zisťovať, vlastniť a používať náboženský materiál a zúčastňovať sa náboženskej vzdelávacej činnosti vo svojom jazyku.“

Aj naši krajania žijúci v Poľsku môžu byť členmi Spoločnosti, podobne ako môžu byť — a mnohí z nich už aj sú — členmi Matice slovenskej. Hám možno byť priateľom seba samého. Pred dvoma rokmi vznikol v Krakove Spolok priateľov Oravy a v minulom roku Spolok priateľov Spiša. Tieto spolky vyjadrujú priateľstvo nielen k územiam Spiša a Oravy, ale aj k Ľudom, ktorí tam žijú. Keďže obyvateľstvo týchto dvoch oblastí je dvojnárodné, totiž popri Poliakoch tu žijú Slováci majúci nadálej početnú prevahu, spomínané spolky by mali byť našimi priaznivcami. Ziaľ, je to opačne. Odhliadnúc od toho, malo by sa očakávať, — čo by bolo logické a nevyžadovalo si dlhšie zdôvodňovanie, — že členovia oboch spolkov sa budú masovo prihlasovať do Spoločnosti priateľov Slovákov v Poľsku.

JOZEF ČONGVA

Krátke zastavenie vo Fridmane

Od čias, keď nemecký lokátor Fridrich začal známu obec severného Spiša Fridman, uplynulo celých 6. storočí. Dnes je jednou z najväčších dedín tejto oblasti. Rozrastala sa na nemeckom práve, o čom svedčí pomenovanie obce a celý rad zaujímavých architektonických pamiatok.

Preskočme však niekoľko storočí a vstúpime do súčasnosti. Pozrite sa ako žije táto spišská obec uložená v malebnom prostredí — v povodí dvoch horských riek Bialky a dravého Dunajca.

Fridman má niečo viac ako 300 obytných domov. Žije v nich okolo 1600 obyvateľov slovenskej a poľskej národnosti. Povolením sú to vo väčšine rolníci, no niektorí z nich, aby si prilepšili, pracujú aj v Nowom Targu, Nowom Sączu a inď. Gazdujú na stredne veľkých hospodárstvach veľkosti 5—10 ha. Celkovo možno povedať, že fridmanský chotár meria 2 tis. ha ornej pôdy a lúk a tisíc hektárov lesa, z čoho 300 ha lesa patrí mestnemu urbárskemu spolku. V tomto kontexte mnohí rolníci a krajania z Fridmana zdôrazňovali, že nebyť tunajších lesov, väčšina z nich by musela odiťť a hľadať si obživu v zahraničí... „vede“ nemáme kde odpredať jatočný dobytok, ani vlnu, poplatky sú pritom neúmerne vysoké. Platíť ich predsa musíme!“

Poznamenajme pritom, že tunajší reliéf je pomerne rovný, napriek tomu pôda je mälo úrodná, väčšinou 4.—5. triedy a miestami nájdeme aj 6. triedu, ešte k tomu podmoknutú, čo by si vyžadovalo previesť melioračné práce vo fridmanskom chotári.

Tunajší rolníci pestujú jačmeň, zemiaky a v malom množstve pšenicu, žito a pšenčito.

nielen medzi dospelými, ale aj deťmi. A ako mi rozprávali tamojší krajania, chceli by svoje ratolesť zapísat na slovenčinu, lenže... deti to nechcú, boja sa výsmechu malých poľských kolegov. — Vidiš, Slovák, Slovák... Existuje tu úplne nepochopenie, jednostranné myšenie v otázkach práv národnostných menší. Mali by sa zamyslieť nad tým rodičia, deti a mládež, ale aj sami učitelia miestnej školy.

Ešte v minulom roku sa naši fridmanski krajania mohli tešíť aspoň pekným slovenským piesňam v kostole. Po slovenský sa spievalo na jednej z dvoch omší. Bývalý pánsky farár (zahynul pri autonehode pri Sromovciach) bol ohľaduplniejsí a tolerantnejší v národnostných veciach. Teraz má Fridman nového farára. Dozvedeli sme sa, že slovenské spevy na jednej z omší postupne zakazoval, čo sa mu v konečnom dôsledku úplne podarilo.

Kedysi sme mohli pri návštive obce vidieť na miestnych obchodoch aj slovenské nápisť, dnes by ste ich tam veru ľahko našli. Jednoducho obchody prešli do súkromných rúk, ich majitelia sú Poliaci, ktorí slovenčinu nemajú radi.

Dúfajme, že nová ústava bude zahŕňovať a riešiť všetky problémy národnostných menší. Snáď príde čas kultúrneho myšenia, čas duchovnej tolerancie, keď sa nám nikto nebude smiať, že sme nepoliaci.

Pripravil: J. PIVOVARČÍK

Čítaj! Predplácaj!
Propaguj - ŽIVOT

Spomienky babičky Vengrínovej

Počas nedávneho pobytu v Dolnej Zubrici som mal možnosť navštíviť najstaršiu obyvatelku tejto obce. Je ňou krajanka Mária Vengrínová, rodená Mastelová. V tomto kalendárnom roku sa dožíva 94 rokov a my jej už dnes želáme do ďalších rokov mnoho zdravia, spokojnosti a pekných, slnečných dní. Zároveň plníme jej želanie: prostred-

nictvom Života pozdravuje celú rodinu a známych v Česko-Slovensku.

Spomienky babičky Vengrínovej sa nám zdajú byť veľmi zaujímavé. Pamäta sa totiž na udalosti v dobe, keď mnohí z nás ešte neboli na tom svete. Vedľa dnes už veľmi ľažko nájsť krajanov, ktorí by sa narodili ešte v minulom storočí. Ale dajme slovo jej samej.

Narodila sa 29. augusta 1897. Keď som chodila do školy, tak som sa tam učila po maďarsky. Po poľsky nebolo nič. Bohoslužby a náboženstvo v kostole boli po slovensky. Keď sme však po ceste stretli učiteľa, museli sme sa mu pozdraviť po maďarsky: Dicsértesek az Úr Jézus Krisztus, čiže Pochvalen bud Pán Ježiš Kristus. Teda ako som už hovorila, výučba náboženstva bola v slovenčine. Pamätam si ešte mená takých učiteľov, ako Pavol Safránek, Martin Jablonský a Eugen Sykora — ten posledný bol veru prisny.

Potom, keď už som bola väčšia, aby sme sa mohli nejak užívati, otec ma dal do služby, kde som cez leto pasla kravy a býky. Dobytok bolo treba vyháňať len čo sa na oblohe ukázalo slnko. Slúžilo sa až do Martina. Celú službu vyjednával otec. Za moju prácu v službe som dostávala stravu, košeľu a obuv. Slúžila som celých 9 rokov.

V roku 1914 sa začala prvá svetová vojna. Najstarší brat Jozef narukoval do rakúsko-uhorskej armady. V Rusku sa dostal do zajatia, v ktorom strávil päť rokov. Vojna sa pomaly končila, Ludia sa tomu nesmierne tešili. Boli od radosti celi bez seba. Pamätam sa, ako som práve vtedy bola s otcom na jarmoku v Jablonke. Na ulici bolo plno ľudí, vykrikovali, ničili židovské obchody, vylievali víno, rozbijali hrnce. Prisiel tam knáz F. Machay, ktorý všetko utíšil. Bol tam vtedy aj Piotr Borowy, ktorý zadarmo rozdával ľuďom poľské náboženské knihy a farebné obrázky. Krátko potom do-

šlo na Oravu poľské vojsko. Agitovali za Poľskom a zbierali podpisy, že celá Orava až po Dolný Kubín je poľská. „Slowjoki“ vraj mali Oravu opustiť. Ludia, samozrejme, nechceli podpísovať, len málo podpísalo. Časy boli neisté. Potom prišlo československé vojsko, ktoré zase vyháňalo Poliakov.

Žial všetko sa skončilo zle, lebo Horná Orava a Spiš sa dostali k Poľsku. Ja som sa v roku 1922 vydala. No nebolo nám súdené dlho nažívať v pokojí lebo už v septembri 1939, keď sme mali žatvu, sa cez Oravu prevalila vlna nemeckých jednotiek, ktoré šli na Poľsko. Orava a Spiš sa opäť vratiли k Slovensku. Išli sme na odpust do Hornej Zubrice, ktorý sa koná 29. septembra na Michala. Ludia tam vtedy kričali: Nech žije Slovensko. Na domoch boli povyvešané obrázky s podobiznou Tisu. Omše sme mali zase po slovensky. Pamätam sa, že vtedy prišiel k nám slovenský kapln Bartoš, veľmi dobrý človek. Potom, keď po vojne sa Orava opäť dostala k Poľsku, ten milý kapln musel do dvoch mesiacov odísť späť na Slovensko.

Pamätam si ešte front, ktorý tu stál niekoľko týždňov a my sme sa často museli skrývať v pivničach. Neskôr, keď už front presiel — vidim to ako dnes — pred večerným súmrakom prehrkotal cez dedinu voz. To už bol čas pre t.zv. Feliksovú bandu. Rabovala kde sa jej zapáčilo, ale väčšinou napadala na bohatších gádzov a brala všetko: obilie, kravy, ošípané a iné veci. Nikto im nemohol nič urobiť, lebo boli ozbrojení puškami. Vždy, keď už mali odísť, nezabudli povedať: Máš mláťať, lebo zajtra sa tu vrátíme.

Prešli však tiež zlé časy a ja som vychovala troch synov: Františka, Jozefa a Vendelína, no ani na prvú, ani na druhú svetovú vojnu a ich následky nikdy nezabudnem.

Zaznamenal: JOZEF PIVOVARČÍK

aj podpredsedza MS KSSČaS v Pekelníku — krajan Jozef Šmiech, ktorého sme prednedávnom navštívili.

Narodil sa 21. augusta 1931 v roľníckej rodine. Jeho detstvo sa ničim neodlišovalo od iných dedinských detí. Keď mal sotva päť rokov, musel pomáhať rodičom na gazdovstve, pasol kravy a neskôr vykonával ďalšie práce. Kedysi práca v poľnohospodárstve bola oveľa ľahšia ako dnes. Napríklad mlatba trvala niekoľko týždňov a nezriedka i mesiacov. Mlátilo sa cepami, nie tak ako dnes — elektrickými mlátačkami a najnovšie aj kombajnami. Cepami sa mlátilo, — ako starší Oravci a Spišiaci iste vedia, — do rytmu: na tri buď štyri údery. K tejto práci sa schádzala celá rodina a susedia, ktorým neskôr treba bolo všetko odpracovať.

Ako malý chlapec, — zaspomína si krajan Šmiech, — často som počul, ako sa medzi susedmi povrávalo o čaroch a o striegach, ktoré vedeli kravám mlieko odobrat. Stávalo sa to hlavne po otelení. Aby sa tomu zamedzilo, gazda musel pod prah položiť sekuru, ostrím obrátenú von. Keď už strihy kravám porobili, vtedy neostalo nič iné, len ich pokropiť svätenou vodou. Na Vianoce sme chodili s harmonikou koledovať a vinovať. Chodili nielen deti, ale aj dospelí. Navštěvovali sa s vinami najmä príbuzní a susedia. Spev koledníkov zaznieval v celej dedine.

Keď vypukla II. svetová vojna, krajan Šmiech zostal sám s matkou na gazdovstve. Jeho otec totiž ešte skôr narukoval do poľskej armády a zúčastnil sa obrannej septembrovej kampane. Potom sa dostal do Francúzska, a v rámci francúzskej armady bojoval aj v slávnej bitke o Narvik. Keď sa po vojne vrátil domov, mal množstvo opletačiek, ako vtedy väčšina účastníkov proti-

fašistického odboja, bojujúcich najmä v zahraničí. Chodila za ním bezpečnosť, vypočúvala ho a dokonca mu vzala francúzsku vojenskú uniformu.

— Hoci som nebol na vojne, — spomína kr. Šmiech, — pamätam sa na ňu. Aj u nás na Orave, v okoli Lipnice, niekoľko týždňov stál front. Miestni obyvatelia museli chodiť kopat zákopy. Často sa stávalo, že vtedy červenoarmejci chodili do domov a brali gádzom potraviny, obilie a iné krmivá potrebné pre kone.

V roku 1957 sa kr. Šmiechovi naskytla pracovná príležitosť v Česko-Slovensku. Najprv pracoval v Trinci a neskôr prešiel do pozemných stavieb v Ostrave. Po 11 rokoch sa vrátil domov a začal pracovať v Cepelii. Teraz už 10 rokov je na zaslúženom dôchodku.

Do našej Spoločnosti vstúpil hned po jej založení a bol viackrát členom výboru MS v Pekelníku. Podľa jeho mienky, by miestna skupina v Pekelníku dnes potrebovala mladého, agilného a priebojného činiteľa, ktorý by vedel strhnúť za seba krajanov a získať aj našu krajanskú mládež. Predtým, keď predsedom MS bol nebohý krajan Anton Rafáč, dokázal nájsť spoločný jazyk s mladými krajanmi. Pekne hral na harmoniku, vedel záujmavo rozprávať a mládež sama za ním často chodila. Bolo by načasie aj v Pekelníku začať vyučovanie slovenčiny v škole. Vedľa znalosti rodnej reči je povinnosťou každého krajana. Naša Spoločnosť mala by vyvinúť úsilie v tomto smere. Treba sa porozprávať s rodičmi, ktorí majú deti v škôlopovinnom veku a urobíť riadne zápisu na vyučovanie materinského jazyka. Treba dbať o národnú výchovu detí.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Strhnút' mladých

Cinnosť našej Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov sa opiera o aktívnych a obetavých krajanov, ktorí si popri práci vo svojom povolaní našli čas aj pre krajanskú činnosť. Určite medzi nich patrí

Literárny život na Slovensku

Kráčala som po Štefánikovej ulici v Bratislave, niekdajšej ulici Obrancov mieru. So zmeneným, staronovým názvom sa mi ulica, po ktorej som toľko raz išla, zdala predsa len iná. Zbadala som Štefánku, miesto, o ktorom som neraz počúvala..., ako to bývalo..., vtedy keď sa tu schádzala spoločnosť spisovateľská... Nazrela som dnu, bolo však ráno a miestnosti kaviarne ešte zivali prázdnoutou.

Vilku, ktorá už dlhé roky patrí spisovateľom, som poznala. Predtým, pred revolučiou, tu sídlil Zväz slovenských spisovateľov. Dnes som išla navštíviť Spolok slovenských spisovateľov. Toto milé miesto, v minulých rokoch, najviac ťažili problémy vyplynúce z predpisov státnej ideológie. S čím sa asi borí dnes, si každý, kto sleduje vývoj reforiem na Slovensku, domyslí.

Na chodbe bolo plno balíkov. Mimočodom som si vypočula akýsi rozhovor: „Balíme sa. Ozval sa pôvodný majiteľ. Odchádzame do menších prieskorov. A potom možno do menších, keď už nebudú peniaze na plateňe prenájmu.“

Medzi spisovateľskými organizáciami, ktoré tu sídlia, som teda našla aj Spolok slovenských spisovateľov. Jeho čestným predsedom je dnes Ladislav Tažký, výkonným predsedom Jaroslav Rezník.

S menami, ktoré sa na hodinách slovenčiny nespomínali, v učebniach vynechávali, sa dostáva do povodnej slovenskej tvorby časť literatúry — boľavej a zároveň odvážnej. Tej, ktorej sa bránilo, aby k nám prenikla a aby sme si ju vázili.

Slovenskí spisovatelia dnes odmietajú chápanie kultúry v zmysle administratívneho rezortizmu a dehumanizujúcej komercionalizácie. Kultúru chápú ako široký prienik duchovných hodnôt do všetkých oblastí života a práce slovenského národného spoločenstva. Poukazujú na jav, ktorý môže narušiť vnútorné duchovné bohatstvo jednotlivca, ak

dôjde k necitlivému podriadeniu kultúry, a v nej samozrejme knižnej a literárnej kultúry zákonom ekonomiky.

Ako je organizovaný literárny život na Slovensku, v nových podmienkach, sme sa spýtali súčasného tajomníka Spolku slovenských spisovateľov PETRA ANDRUŠKA.

— Existuje šesť organizácií, ktoré tvoria dovedna spoločnú asociáciu — Asociáciu organizácií spisovateľov Slovenska. Jej členmi sú: Klub nezávislých spisovateľov, Obec spisovateľov Slovenska, Spoločnosť maďarských spisovateľov v Česko-Slovensku, Spolok slovenských spisovateľov, Spolok ukrajinských spisovateľov a Slovenské percento. Každá z organizácií je samostatná, má svoju činnosť, svoje aktivity. Spoločne organizované podujatia zabezpečuje Rada asociácie. Je to orgán zvolený na dva roky. Tvorí sa tak, že každá zo spomínaných organizácií si deleguje dvoch zástupcov. Aby však početne väčšia organizácia neprehlasovala tie menšie, alebo napäť, aby menšie organizácie nemohli blokovať potreby tých väčších, bol prijatý princíp jednomyselnosti. To znamená: ak rada nepríjme jednomyselné rozhodnutie, tak sa nemôže realizovať. Princíp jednomyselnosti sa nám zatiaľ osvedčuje, má to tú výhodu, že dokedy sa nedohodneme, dovtedy diskutujeme, argumentujeme.

Spomínané organizácie sú rôzne myšlienkovo orientované: Obec spisovateľov Slovenska — to sú tí mladší majú širšie vnímanie kultúry, kym povedzme Spolok slovenských spisovateľov je tradičnejší, i keď podľa môjho názoru myšlienka, ktorá sa objavuje pri definovaní Spolku slovenských spisovateľov, v zmysle jeho čiste národnej orientácie je zúžená. Odzrkadluje iba jednu stránku tejto organizácie — názorovo tak pestrej. Istý sklon k tradičnejšiemu chápaniu literatúry sa tu samozrejme objavuje. Spolok slovenských spisovateľov má tri krajské pobočky — na západnom, strednom a východnom Slovensku.

V činnosti sme stále odkázaní na štátne dotácie. Podnikateľstvo, alebo nejaký iný spô-

sob získavania prostriedkov na vlastnú činnosť sa neobjavil. V podstate sme sa ani nimali kedy venovať tejto oblasti, pretože minulý rok sa niesol v akomsi politickom hľadani, v politickej, v rokovaniach. Nevedeli sme ako sa vyformuje naše združenie, či buď asociácia.

Máte už myšlienky a ich ujasnenú predstavu ako si získať finančné prostriedky?

— Je to dosť zložité, Spolok slovenských spisovateľov rozmyšľa o vytvorení čohoś ako nadácie. Ak by vznikla takáto nadácia, nešlo by v nej o podporu činnosti SSS, ale v prvom rade o podporu pôvodnej literatúry, pretože vydavateľské možnosti v súčasnosti sú naozaj katastrofálne. Edičné plány sa v tomto smere minimalizujú, a tak je najviac postihnutá pôvodná tvorba. I keď modely akýchsi štátnych objednávok sa rysujú, zostáva to len pri modeloch, prostriedky na ich realizáciu nie sú. Momentálne nemožeme v tejto oblasti rátat so sponzormi, pretože kto je ochotný podporovať na Slovensku literárnu kultúru, ak k tomu neexistujú právne podmienky? Ak sa aj nejaký podnikateľ objaví, ktorý bude chcieť dať finančný obnos na kultúru, keď zistí, že nemá daňové úlavy, prestane mať o takéto aktivity záujem.

Otázka, čo sa stane s literárnymi periodikami, je taktiež pálčivá. 22-percentná daň z obratu, bez štátnych dotácií, môže tieto časopisy zničiť. Podriadenie potrieb národnej kultúry, potrieb vzdelanosti čiste ekonomickým podmienkam nie je najkultúrnejšie. Štát si však môže vytvoriť aj taký právny systém v tejto sfére, ktorý určite druhy periodik oslobodzuje z dane z obratu.

Samozrejme, je rozdiel medzi časopisom, ktorý má čiste bulvárny charakter a časopisom, ktorý sleduje isté kultúrne tendencie, isté kultúrne záujmy. Priestor, ktorý sa zánimkom týchto periodík vyskytne, podnikavec určite vyplnia. Otázka znie, či takýto jav prospeje slovenskému národu. Degradovať ľudské vzťahy len na dimenziu finančných závislostí, je možno z hľadiska ekonomického prosperujúcej, ale z hľadiska etického a akejsi etickej kultúrnosti je to dosť málo.

Literatúra, samozrejme, v najbližšom období nezanikne, vznikne však problém, akoby ju dostať medzi verejnosc. K tomuto všetkému sa pridružuje aj stále vzrastanie cien knižiek. Čitateľská obec, jej jednotlivci si asi rozmyslia, či si kúpiť produkt existenčne nutný, alebo bánskú zbierku. Kým sa nezotáví spoločnosť, kym sa človek ekonomicky nepostaví na nohy, zatiaľ ďaleko rátat s tým, že sa bude venovať kultúre. Nebezpečenstvo je však v tom, pokial sa spoločnosť a jednotlivec s ňou ekonomicky pozdvihnú, za

POKRAČOVANIE NA STR. 16

JAROSLAV REZNÍK

Dotyk dňa

Dotyky dňa sú slizké, plané,
no ďaleko sa im vychýbať.
Potom sú bánske dorábané,
hlavy im stína kat.
Raz básen — kata napišem
a spolu s mečom dám jej hlad.
Potom ju pustím spoza stien,
aby šla hlavy zotínať.

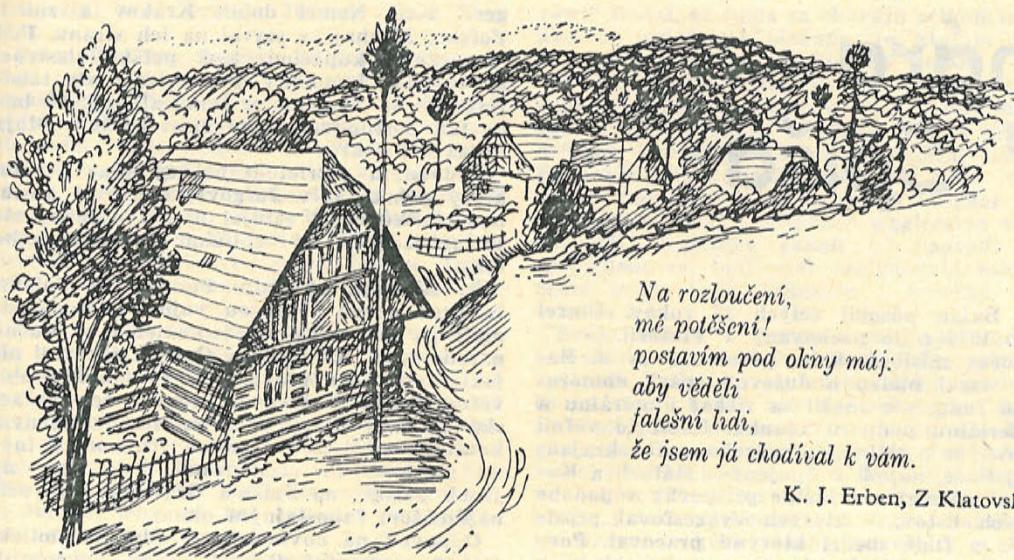
zmáreným dňom a kriku davu
a kŕdľom bielych prefarebných vrán.
Potom ju s hudbou na oslavu
do svojej hrude pochovám.
(1973)

KOLONKA

Môj starší syn, ktorému žena — iste z lásky ku mne — dala moje meno,
podával prihlášku na vysokú školu,
lebo onedlho maturuje a učenie ho baví,
ba dokonca vie už dosť presne, čím chce byť.
Prihlášku odovzdal triednej profesorce,
ktorá len tak — pre kontrolu —
prebehla očami všetky kolonky.
Na jednej z nich jej ustrnul zrak.
Znchybnel ako stojatá hladina jazera,
na ktorú celé leto všetor ruku nepoložil.
Hned po hodine, cez prestávku v kabinete
ukázala kolonku svojej kolegyni.
Tá sa vždy robila dôležitou pred fyzikárom,
fyzikár chodieval zasa na hokej
so školníkom.

a školník si posielal pre marsky
predsedu triednej samosprávy.
Ešte v ten deň vedela o kolonke celá trieda.
Spolužiaci si šuškali medzi sebou a na syna
pozerali nehybními očami
ako stojatá hladina jazera,
na ktorú celé leto všetor ruku nepoložil.
V ten deň akousi náhodou i v školskej jedálni
sedel za stolom sám.
Len po chvíli si k nemu prisadol
spolužiaci Igor.
Položil na stôl podnos s obedom,
priateľsky štuchol syna do pleca
a povedal:
— Ja viem, vylúčenie zo strany je horešie,
ale nerob si z toho nič!
Môj strýko sedí už druhý rok v base,
no celú rozkrádačku mu aj tak
nedokázali.

(1985)

*Na rozloučení,
mě potěšení!
postavím pod okny máj:
aby věděli
falešní lidi,
že jsem já chodíval k vám.*

K. J. Erben, Z Klatovska.

Stavění májů

Na začátku května, nejkrásnějšího měsíce v roce, na mnoha místech Čech, Moravy a Slovenska ožívá starý lidový obyčeje — „stavění májů“. Přípravy obvykle začínají už v noci před 1. květnem, kdy mládenci chystají vysoké břízky a zdobí jejich korunu různobarevnými pentlemi. Potom stromek tajně zasazují před chalupou, kde bydlí známé děvče, nejčastěji panna, o jejíž rukou by se chtěli chlapci ucházet. Druhého dne se u ozdobeného domu zastavuje průvod s muzikou, mládenci vyvolávají děvče ven, tančí s ním a zpívají veselé popěvky.

Starodávný obyčeje, zaznamenaný v písemných aktech pražské konsistoře už v 15. století, vyjadřuje především radost mladých lidí z příchodu jara, z věčné obrody životních sil a nových nadějí. Kromě toho ale má i hlubší smysl, který po staletí naznačovaly četné legendy. Podle jedné z nich máje zaháněly nečisté duchy a chránily před nimi lidi, dobytek, celé hospodářství. Podle jiné legendy svaté Valpuře rozkvétla suchá hůl, zabodnutá do země, na znamení její bezúhonnosti, panenství a dobré povahy. Často se mluvilo také o tom, že první zelené listky, jimž si obyvatelé středověkých měst zdobili vlastní dům, symbolizují hledání dobrá nebo otevírají cestu jednoho člověka k druhému. Nejúplnejší odpověď na otázku, jaký smysl mělo „stavění májů“, ovšem poskytuje vzácná svědec, sebraná mezi venkovským lidem v 19. století několika knězi a etnografy. Všude se opakuje jedno: 1. května ožívá touha po družnosti, díky níž venkovane překonávají každodenní starosti a nacházejí mezi sebou blízké duše. Spolu s milovanou osobou jde všechno snadněji.

Podle záznamů Václava Krokmuse zvláště pestré obřady provázeny „stavění májů“ v polovině 19. století na Plzeňsku a Klatovsku. V jihozápadním záklotí Čech „maj“ patřily k svatodušním svátkům a lidé stavěli břízy nebo smrky jak před chalupy, tak ke kapličkám, k soškám nebo božím mukám. Svěží zelen jarních listků anebo nového jehličí měla potěšit nejen oči vyvolené dívky, ale také Pána Boha, všemočného stvořitele přírody. A co se dočteme v takovém zápisu?

Několik neděl před svatodušními svátky se mládenci semknou „do řadu“ podle toho, jak hospodský zaznamenal všechna vypitá piva. Ti chlapci, co pili u jednoho stolu, vedou pak májovou slavnost a vykonávají funkci „májníků“. Večer před svatodušní sobotou svolávají kamarády do hospody, tam se trochu občerství a potom už rovnou do

dila — připravit břízky nebo smrky, oloupat kůru až do koruny, vyřezat na kmene různé výkrojky. Každý chasník pro svoji dívku přichystá zvláštní májkou, ozdobenou fábory. Během noci stavějí májky před hospodou, stejný počet před kostelem, dvě až tři na návsi, po jedné před stavěni s vybraným děvčetem.

Znovu se sejdou druhý den odpoledne. Přicházejí v červených vydovicích se žlutými prýmy, v lemovaných kazajkách se žlutými, hustě příslípy knofliky, ve vysokých botách. Od hospody se vydává na cestu průvod. V jeho čele hudebnici, dudák a hudec napřed, za nimi mládenci s májkou, zapichnutou do dřevěného talíře, pak pokladník s těcm na penize a nakonec ostatní, každý se sklenicí piva v ruce. Nejdříve se zastaví ve statku nejbliže hostince, kde mají svobodné děvče. Hudebnici se usadí na lavici a začnou hrát k tanci. Vyvolané děvče berou mládenci do kola a přestanou tančit teprve tehdy, kdy promluví vedoucí „májník“:

„Vážená panno! Drahocenný poklad přišli jsme ti ukázat: stromeček, pro nějž jsme byli v zaslisené zemi a putovali jsme přes hory a doly, dokud jsme neustali a nedostali se až domů, abychom našim drahým panenkám důkaz uznalosti podat mohli...“

Děvče chasníkovi pochválí stromeček, uzná chlapcovy zásluhy, polituje ho za všechny strasti. Do toho se ale vzápětí vymíří pokladník:

„Ovšem, stromeček je krásný, ale naši kapci velmi škodliví, aby neuschnul, musí se zalívit pivem a muziku mu musí neustále hrát. Zádáme tě o malý příspěvek, o nějakého bratříčka k tomu sirotkovi.“

Přitom ukáže na stříbrný tolar, ležící na sátku. Tu se některé děvče vymlouvá, že teprve musí pro takové peníze do zaslisené země, nebo i odsekne, že nikomu nic zadarmo nedá. Obyčejně se selská dcerka vyplatí tolarem nebo šesti dvacetníky, služebná pak třemi nebo čtyřmi dvacetníky. Každá ale hledí na to, aby si nevyštědřila veřejnou hanbu.

Když takhle mládenci objedou všechny dvory a stavěni a dostanou se zpátky před hospodou, rychle spočítají vydělané peníze, odevzdají je hospodskému a každý spěchá domů, aby se převlékl. Osedlá koně a vrací se na náves. Oblek má pestrý, klobouk za-

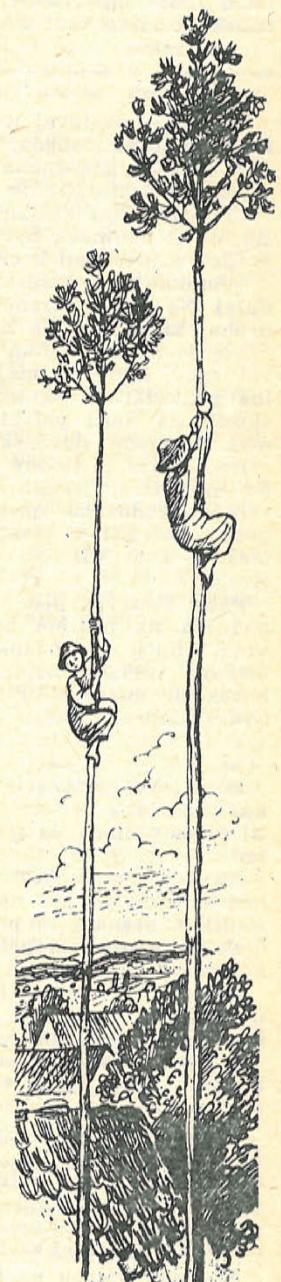
ložený „na tři rohy“, s vystřihaným barevným papírem, kazajku má posetu pentlemi a pentličkami, za pasem palaš nebo šavli. Do boty si zastrčí tenký smrček, celý ořezaný, jenom s korunkou, na něj uváže hedvábný červený šátek a červené pentle, ozdobí také koně. Radí se nový průvod, tentokrát vycházející k boudě uprostřed vesnice. Průvod vede biřic, který si k boudě klestí cestu, a ostatní zpívají: „Na svatého Ducha sjeli se hrabata, náš pan král chce vědět, kolik tu má dívek. Budou se jim dávat jména podle práva, právo je takové, dva zlatý od jedné.“

Biřic vypočítává děvčata, u nichž se dříve stavěly máje, a ptá se rychtáře na jejich jména: „Pojedu nejprv přes cestičku, najdu-li u Nováků nějakou dívčičku. Přenese v klasu, že jí není rovno na krásu. Je-li pravda, pane rychtáři, nebo ne?“ Tázaný odpoví a děvče se musí vyplatit. Tak to pokračuje, až se vyplatí všechna děvčata s májkami. Která dívka nedala nic anebo jen málo, stává se terčem popěvku: „U Nováků na dvoře visí hák, že je ta jejich Fanda jako drak!“ Ostatné popěvky charakterizují každé děvče a vždycky i celé hospodářství, z něhož pochází. A tak průvod vyzpívá: 1. U Hrochů na dvoře je lípa, pod lípu kolibka, na kolibce šátek, písničky počátek. 2. Ten Žižka má koně, plaší se mu hodně! 3. U Skřivánek je zahrádka, roste tam Marjánka. 4. Ten Živej má ovce, nosí zlaté zvonce. 5. Ten Drapač má ženu jako majolenu! 6. U rychtáře buben, tam si zabubnujem. 7. U Lipoutů mnoho křenu, že má mladou ženu! 8. U Vančatů na kraji, je tam jako v ráji! 9.

U Himlů je sence pro hezké mládence! 10. Racek má voly se zlatými rohy. 11. U Křížu je šroubek, vrká tam holubek...

Neobešlo se ani bez doprovázení děvčat ze zábavy zpátky domů. Ale to bývalo výsadou mládence, který se o „stavění máje“ před její chalupou nejvíce zasloužil. Těšili se z toho všichni. Vždyť starý obyčeje nikoho nevynechal a jedna generace předávala vlastní zvyky generaci druhé.

PETR POSLEDNÍ

Stavění
májů
je
příležitostí
pro
chasníky,
aby
ukázali,
co
dovedou.

Dojmy misionára z „pol'ského“ Spiša

Dostala sa nám do rúk zaujímavá kniha s názvom Slovenský misionár v Afrike, ktorú poslala krajanka Mária Milaniaková z Nedece, žijúca v súčasnosti v Kanade. Kniha je vlastne výberom v článkov slovenského jezuitu kňaza-misionára o. Pavla Bajana, ktorú pripravil prof. František Vnuk z Austrálie.

O. Pavol Bajan (1912–1978) patrí k tým stovkám slovenských kňazov, ktorí v práci „za Boha a národ“ videli samozrejmu povinnosť. Vychovaný v katolíckej rodine si už od malého vzal k srdcu Kristovu výzvu: „Idte do celého sveta a učte všetky národy!“ (Mk 16, 15). Aj preto vstúpil do jezuitskej rehole a bol vysvätený za kňaza. Jeho túžba sa však splnila až keď mal 41 rokov. Po dvojročnom pôsobení vo Vatikánskom rozhľase a po prípravnom pobytu v Amerike odchádza v októbri 1953 do Južnej Afriky, kde jezuitská rehoľa mala na starosti obrovské misijné územie v tropickej oblasti medzi 10. rovnobežkou a obratníkom Kozorožca. Pripojil sa k polskej misii vo vtedajšej Rhodézii, kde už od začiatku nášho storočia pracovali viaceri známi slovenskí jezuitskí kňazi a bratia. Ako misionár o. Pa-

vol Bajan pôsobil celých 25 rokov. Umrel v r. 1978 a je pochovaný v Pretorii.

Počas misionárskeho pôsobenia sa o. Bajan staral nielen o duševnú spasu domorodého ľudu, ale snažil sa získať i morálnu a materiálnu podporu zvonka. Robil to veľmi šikovným a účinným spôsobom. Do krajankej tlače, najmä v Spojených štátach a Kanade, posielal pravidelne príspevky v podobe dlhých listov, v ktorých vykresloval prostredie a ľudí, medzi ktorími pracoval. Poukazoval na ich hmotnú a mravnú biedu a pripomína svojim rodákom, že aj oni môžu túto biedu zmieriť. Trvalými výsledkami jeho burcovania sú nielen stovky pokrstených domorodec, ale aj postavené kostoly, školy, nemocnice a iné budovy, no a články, ktoré majú dnes veľkú poznávaciu hodnotu.

O. Pavol Bajan ešte pred odchodom do Afriky pochádzil všetky spišské dedinky. Poznal dejiny Spiša a súčitil s jeho obyvateľstvom, násilne pripojeným k Poľsku v roku 1920. Svoje poznatky zo Spiša a vzťah k tamojším Slovákom vyjadril v článku Dojmy misionára z „pol'ského“ Spiša, ktorý dnes predstavujeme. Dúfame, že si ho so záujmom prečitate.

Nawrocki. Prvý mal vtedy 54 a druhý 46 rokov, teda obidvaja v mužnom veku, pri dobrých silách a po mnohých misijných skúsenostach po bývalej Galicii.

Páter Bisztyga na začiatku svojho článku sa zmenil, že o Orave a Spiš sa viedol plebiscitný boj medzi Poľskom a „Czechami“. Vyjadril svoju radosť nad tým, že ku plebiscitu vôbec nedošlo, to bolo veľké štastie pre Poľsko. Čo Poliaci dostali z Oravy a Spiša prisúdila im Najvyššia Rada Spojencov. Misionár doslovne píše po poľsky: „To, že plebiscit na Spiši a Orave sa neuskutočnil (nie doszlo do skutku), je naše štastie, lebo hrozil nám (Poliakom) úplným prehraním a veľkým fiaskom — a i ten malý zdrap zo Spiša a Oravy, hodený nám od stola Najvyššej Rady, neboli by nás (poľský).“

Toto je osvedčenie veľkého ľudového misionára a poľského vlastenca, ktorý za sedem týždňov prešiel všetky dediny Spiša, násilne pripojené k Poľsku. Cez celý ten čas žil s tamojším našim ľudom, poučoval ho o veciach vieri a počul jeho mienku i viadel jeho postoj k poľskej vrchnosti.

Páter Kazimír sa osmelil tvrdiť, že na celom Spiši a Orave ľud je ľrečite „poľský“, hovorí a hreší (klaje) po poľsky, ale národne je neuvedomelý, voči Poľsku neprechoval žiadne sympatie, nikdy sa nepokladal za poľský ľud a za Poľsko by nikdy nebol hlasoval.

Odhliadnuc od toho, odkiaľ a kde sa stáhvali naši horní Oravci a Spišiaci, aké je ich nárečie, ostáva skutočnosťou, že boli vždy uvedomeli Slováci, telom a dušou patriili vždy k slovenskému národu a jeho územiu.

Misionár Bisztyga spomenul len tri uvedomelé „poľské“ rodiny, Sikorovcov a Machajovcov na Orave, Haberovcov na Spiši.

Tamojši krajania vedia, čo to boli za „patriotov“ a ja spomeniem, čo o nich súdili sami Poliaci.

Kňaz Machaj dostal za svoje agitačné práce dobré cirkevné postavenie v Krakove. Napísal knížku „Moja droga do Poľska“, presviedčal každého, že on je Poliak, ale v Poľsku ho za Poliaka nikto nepokladal. Hovorili o ňom, že „kšonec“ Machaj je „Wen-

ger.“ Keď Nemci dobili Krakov a zničili Poľsko, Machaj sa stal na ich stranu. Pod nemeckou okupáciou, keď poľskí vlastenci krvácali a hymuli v koncentračných táborech, on sa mal dobre. Odkázali mu, ak bude tak postupovať, bude písat knížku „Moja droga z Poľska“.

Podobným patriotom bol aj kňaz Sikora, ktorý účinkoval v Jurgove, zneužíval kostol na sebecké ciele, zabíjal nielen národný, ale aj náboženský cit ubitého podtatranského ľudu.

K. Bisztyga obviňuje Poliakov a Poľsko, že pred prvou svetovou vojnou nič nepodnikli „w kierunku ušiwiadomienia w duchu narodowym“ na Spiši a Orave, nekonali nijakú buditeľskú prácu, hoci to mohli urobiť veľmi ľahko. Udáva aj dôvod, že maďarská vláda z obavy pred protimadarizačným hnutím, vedeným Andrejom Hlinkom a inými slovenskými vlastencami, bola by na „ruch polski“ na Spiši a Orave pozrela pri-najmenšom ľahostajným okom.

Odpoved na obvinenia, že silne patriotickí a temperamentní Poliaci nikdy nevenovali pozornosť „svojim“ krajanom na Spiši a Orave, hoci to mohli veľmi ľahko urobiť, je, že našich spišských a oravských Slovákov nigdy nepokladali za Poliakov. Pred prvou vojnou ich nazývali „Wengerami“ a po nej „Czechami“.

Misionár piše ďalej: „Teraz Česi opanovali nielen celé Slovensko, ale aj tú časť Spiša a Oravy, „gdzie od niepamiętnych lat żyje i zamieszkuje nasz polski i góralski lud spiski“.

Ako vyeral, hovoril a cítil „polski“ ľud, P. Kazimír nám to ďalej sám dôkladne opísal. Zmienil sa, že Poliaci dostali z celého Spiša 13 dedín, tvoriacich 9 farností; z Oravy 10 dedín, tiež toľko farností. Rozloha Spiša, pripojeného k Poľsku, podľa neho, čini 21 km dĺžky, 10 km šírky, obyvateľov asi 8000.

V nasledujúcich častiach opísem, čo skúsili misionári v jednotlivých dedinách na Spiši, ako to oznámili svojim spolubratrom.

Sám som prešiel tie dediny, tak môžem priniesť na svetlo, čo poľský misionár zahalil, opísať, čo on vložil medzi riadky.

Naši Spišiaci, ktorých v Amerike mnoho, môžu sa vyjadriť, či sa veci tak mali alebo nie, ako sa tu predstavujú.

MISIE V JURGOVE

Poľskí jezuitskí misionári, ktorých požadal krakovský biskup Sapieha, aby konali misie na území Spiša, pripojeného k Poľ-

Kostol v Kacvine (Foto: J.P.)

sku, začali svoje práce v Jurgove dňa 3. júna 1923.

Páter Bisztyga napísal, že Jurgov je najviac vysunutý na juh, pod skalnatými tatranskými štítmi. Do jurgovskej farnosti vždy náležala Javorina, o ktorú sa teraz vedie zaťažený spor medzi Poľskom a „Czechami“. Javorina má svoj filiálny kostolík, ktorý po všetky časy administroval jurgovský „proboszcz“. Je tam okolo 300 veriacich, leží pod samými stenami Tatier. Teraz Javorinu spravuje slovenský knáz zo Ždiaru, ležiaceho na strane „českej“ (Nasze Wiadomości, str. 98).

Poľský misionár priznával, že Jurgovčania nemôžu žestvovať a žiť bez Javoriny, na nej majú svoje polia, lúky, lesy a najmä rozsiahle hole, na ktorých celé leto pasú svoj statok a ovce. Každý jurgovský sedliak na otázku, komu má patriť Javorina, vraj odpovedal bez yáhania: „Nech patrí, kde chce, ale kde bude Javorina, tam musí byť aj Jurgov, lebo my bez Javoriny sme odkázani na hlad a vymretie!“

Toto bola jasná reč a poukazovala na to, aká krvda sa spáchala na Jurgovčanoch, keď boli odťati od slovenského národného tela a násilne pripojení ku kraju a národu, voči ktorému podľa slov samého poľského misionára „neprechovali žiadne sympatie, nikdy sa nepokladali za poľský ľud a za Poľsko by nikdy neboli hlasovali“.

Jurgovský sedliak sa nemohol osvedčiť verejne, že chce íst naspäť ku Slovensku, ale jasne sa vyjadril, keď povedal, že chce byť tam, kde je Javorina.

Páter Bisztyga napísal doslovne: „Poznájúc nepriaznivý postoj spišského ľudu voči Poľsku a Poliakom, sli sme na misie s veľkým otáznikom, ako to bude a najmä, že misie si nežiadali ani ľud ani knáz, misie boli nanútené vôleou kniežaťa biskupa.“

Zo všetkých farností sme sa najviac obávali jurgovskej, viediac o tom, akú avantúru zrobili samému kniežaťu biskupovi v septembri (1922), keď prijímal hold (prejav poslušnosti a úcty) od spišských knazov v Bialke u farára Madejcu. Chcel poznáť jednu z najbližších farností a tou bola práve jurgovská. Napriek prosbám a hrozbám Sikoru, nikto neprisiel privítať biskupa. Kostolníka, ktorému farár Sikora rozkázal zvoníť, Jurgovčania zhodili z veže. Keď knieža biskup vošiel do kostola, chlapci si posadili na mury s čiapkami na hlavách a fajkami v ústach, najlepšie si z nich bafkali. Hovorili, že to nie je biskup, ale poľský generál preoblečený za biskupa.“

„Knieža biskup bol taký rozhnevaný nad prijatím, ktoré mu pripravili Jurgovčania, že nepríjal ani obed u farára Sikoru (tuhého „Poliaka“), ale hned sa pobral späť do Bialky“ (N.W., str. 99).

Misionár dodáva, že aj slávobránu, napochytre postavenú na privítanie biskupa, poľská vláda musela strážiť celú noc, aby ju Jurgovčania nevytrhli a nezničili.

Skúsení jezuitskí misionári Kazimír Bisztyga a Tomáš Nawrocki sa obávali, že aj ich môžu takto privítať. Takéto myšlienky ich trápili celou cestou do Jurgova. Obidvaja misionári sa stretli v Novom Targu. Tam ich čakal voz z Jurgova. „No, gazdo, či si cieszycie, že będą misje w Jurgowie?“ pýtali sa knáz svojho furmana. „O! tak, pán misionári!“ odpovedal sedliak po slovensky. Keď dostali takú odpověď, hned im bolo ľahšie kolo srdca a do duše vstupovala nádej.

Cestou navštívili v Bialke „proboszcza“ Madejcu, kde pred troma rokmi mali „misie plebiscitné“ spolu s biskupom Bandurskym. Počastovali ich známenitým starým vínom (zo Slovenska) a pozvali ich k sebe, keby ich Jurgovčania nepríjali.

Prebodili rieku Bialku a našli sa na území jurgovskej farnosti. Na začiatku dediny ich vitalo množstvo Cigánov a Cigánok; sedliaci, ktorí ich postrehli, hlboko sa klaniali.

Keď prišli na faru, Sikora, jurgovský farár, známy Bisztygovi z časoch plebiscitných agitácií na Orave a Spiši, privítal ich slovami: „Ojcowie drodzy, misje zapoviadajú si bardzo dobrze, górale i góralki znoszą pieniądze, jajka, kogutky dla panów misjonar-

rów!“ Dodal, že ľudia sa chovajú celkom inak, ako na privítanie biskupa, (o ktorom boli presvedčení, že je preoblečený vojak).

Podľa správy pátra Bisztygu ľud prichádzal na misie vo veľkom počte, „mlaskal war-gami“, keď misionár spomínal nejaký pekný príklad, s veľkým záujmom počítaval kázne. Po troch dňoch náuč misionári začali spovedať, ľud sa len tak hrnul. Aj Cigáni vystrojení v akési „uniformy węgierskie niby generali“, trpeživo čakali na spoved. Po spoločnom sv. prijímaní nasledovalo zakončenie misie, také dojimavé a srdečné ako zriedka kde.

Svoje dojmy z Jurgova misionár zhŕnul nasledovne: „Divná vec, že tí ľudia nemajú radi nás Poliakov. — Jeden poľský úradník, čo tu chodí každý rok na prázdniny, chcel si kúpiť malý pozemok na budovu, ale Jurgovčania mu nepredali ani len ten kúsok zeme, lebo sa boja, žeby sa Poliaci v Jurgove zahnezdili. Knáz Sikora, terajší farár, prvý „poľski proboszcz“ na Spiši, narodený na Orave, je knáz vzácný, pracovitý, a jednako farníci nemajú ho radi len preto, že sa drží za Poliaka. Vďaka tomu, že Jurgov má knaza Poliaka, kázne, spevy, pobožnosti sa odbavujú výlučne v reči poľskej. Je to jediná farnosť na celom Spiši a Orave, kde slovenské pobožnosti sú nahradené pobožnostami poľskými“ (NW., str. 100).

Takto písal poľský misionár, ktorý par rokov predtým spolu so Sikorom agitoval za pripojenie Oravy a Spiša k Poľsku.

Spomenul, že jurgovský ľud nenávidí Sikoru, ale treba sa prizrieť medzi riadky. Nezávideli ho nie preto, že bol horlivý knáz a vydával sa za Poliaka, ale preto, že ponad kríž staval poľského orla, tomu sa najprv kľaňal a nútíl aj ľud. U neho samospasiteľná reč bola iba poľská. Slováci dobre vedeli, že poturčencem je horší od Turka a v Jurgove videli jasne, ako sa pre politické veci priamo ničili náboženské. Sám Sikora skončil maďarské školy na Slovensku ako všetci ostatní slovenskí knazi, slovensky hovoril správne, poľsky poriadne nikdy nevedel. Keď na začiatku druhej vojny Jurgov a ostatné dediny a Spiša, čo boli násilne pripojené k Poľsku, s radosťou uvítali slovenský štát, Sikora i nadáľ zbožňoval v kostole orla.

Páter Bisztyga opísal jeden smutný prípad doslovne takto. „V októbri (1922) sa stala veľmi neprijemná udalosť. Chlapca, čo rozobil okno nejakému Chovancovi, polonofilovi, žandári poviazať reťazami za protivenie sa vrchnosti a odviedli ho poviazaného do Nového Targu.“

Misionár piše ďalej, že celá dedina im zastavila cestu s kyjami, vidlami a lopatami, aby vyslobodila poviazaného chlapca z rúk polície. Dodáva, že bolo by došlo do „barredo krvavých starč, ktorých ofiar bylyby padli žandarmi polscy, jednak polícia viedla na co si zanosí — dala stržať i zabila na miestu brata uprowadzonego“ a jednu ženu prestrelila guľka zo strojnej pušky. Keď Jurgovčania počuli výstrely a viedli krv, rozutekali sa domov, po celej dedine sa rozniesol chýr, že Poliaci vraždia nevinnych (N.W., str. 100).

Cely ten prípad rozpovedala misionárom matka zabitého, keď dávala na omšu za jeho dušu. Ležala na zemi a hlasno nariekala, že Poliaci jej nevinne zavraždili syna.

Misionári vedeli o tejto udalosti, preto na kazateľnici boli veľmi opatrni, lebo jedno nevhodné slovo mohlo pokaziť celé misie, ako sami o tom napísali.

Pripusťme, že vec sa tak stalo, ako ju opísal Páter Kazimír Bisztyga, ale tu sa hned otázka, či za jeden rozbity oblok museli prichádzať žandári so strojnými puškami, viazať chlapca reťazami a odvádzať ho do vzdialeneho mesta, ako opravdivého zločinca?

Všetko poukazuje len na to, že poľská vrchnosť videla, ako Spišiaci a Oravci „ko-chali“ svoju novú „ojcíznu“, ktorú dosiaľ všetci starí pokladajú len za macochu.

MISIE V KREMPACHOCH A BELEJ

Po zakončení misie v Jurgove poľskí misionári Bisztyga a Nawrocki sa hned po-

brali do týchto dvoch dedín. Spojili ich vraj preto, lebo Bela nemala farára, ale misie sa nekonali v Krempachoch, keďže tamojší kostolík je malý, nízky, neboli by sa do neho pomestili veriaci z dvoch farností. Rozhodli, že kázne a pobožnosti budú v Belej. Bolo to veľmi nevhodné aj pre samých misionárov, lebo museli chodiť dobré dva kilometre peši tam i naspäť, neraz za daždi a blate.

Pôvodne mali mať kázne v kostole sv. Valentina v Krempachoch na cintoríne, ale „proboszcz“ vraj ľutoval trávu „ktorú by ľudia pošliapali, pre to rozhodol, že celé misie sa budú konáť v Belej.

Keď misionári večerali na fare, prišla delegácia s richtárom na čele, oznámiť, že sa cheľu rozprávať s pánom farárom. Rozhodne sa osvedčili, že majú v dedine svoj kostol, preto nebudú chodiť na misie do druhej farnosti.

Výsledok delegácie P. Bisztyga opísal takto: „Proboszcz nalatal, nabesztal chlopów i po prostu za drzwi wyrzucił“. Misionár si pomyslel, že je ľahko vyhodiť ich za dvore, ale ako to bude účinkovať na celé misie? Ale vraj sa presvedčili, že krempašský kostol je malý, nemohli by sa do neho pomestíti veriaci z dvoch farností, preto sa uspokojili a veľmi prikladne chodili na misijné kázne a pobožnosti do druhej dediny.

Je ľudné, že misionári boli dva, mohli sa rozdeliť a tak obslužiť dva kostoly a ich veriacich na uspokojenie všetkých.

Páter Bisztyga nezaznačil, prečo tak neurobil.

Krempachského farára opísal nasledovne: „je knáz solídny a vzorný, ale veľmi nervózny a nespokojný zaťažený Slovák, odstránil z kostola poľské spevy, ako napríklad poľské hodinky, ktoré ľud od nepamätných rokov spieva na celom Spiši, v škole zakazuje pozdravovať sa v reči poľskej. A to všetko sa deje v čase, keď Spiš náleží do Poľska.“ (N.W., str. 101).

Podľa opisov misionárov ľud v Belej je oveľa lepší, ale nakazený pijatikou. Na kazateľnici silne uderili proti tejto náruživosti. Výsledok bol taký, že krémia, stojaca blízko kostola, bola prázdna počas misie, nikto sa neopovážil vstúpiť do nej. Mnohí chlapci a ženy prosili misionárov, aby prijali ich sľub, že už viacej nebudú pit.

V Belej postavili misionári misijný kríž za veľkej slávosti a radosti ľudu. Bol to ich prvý misijný kríž. Na ňom bol poľský nápis, vymaľovaný červenou farbou: „Ratuj dusze svojej“.

Na slávnostné zakončenie misie zvonili prvý raz zvony, privezené v ten deň a posvätené. Farár sa lúčil s misionárimi ohnivou rečou, potom obidvom pohozkal ruky v meno celej farnosti, d'akujúc im za misie. Ľudia plakali bez konca, zvierali sa im srdeča, že také pekné pobožnosti sa už skončili.

Deti i starci spolu s knazom odprevádzali misionárov, ktorí šli ďalej smerom na Nedeču a Kacvín.

P. Bisztyga nespomenul, aká bola tá „plomienna przemowa“, ktorou sa s nimi lúčil farár Chryč, ten „zaťažený Slovák“. Určite bola slovenská.

Dala by sa položiť otázka, či to bolo rozvážne a v duchu Cirkvi postaviť misijný kríž s poľským nápisom v dedine, kde sa v kostole modlili a spievali len po slovensky a ani školské deti nepozdravovali po poľskej. Ak sa misionári obávali, že misijný kríž so slovenským nápisom by mal nepriaznivé politické následky, bolo možné použiť liturgickú reč všeobecnej Cirkvi, ľud by si veľmi dobre zapamätał význam troch krátkych latinských slov.

Čo sa týka tých „poľských hodiniek“, ktoré ľud od nepamätných rokov spieva na celom Spiši, naši starí Spišiaci sa môžu osvedčiť, či sa veci tak majú skutočne, alebo nie.

Ked som bol pred 20. rokmi v Krakove, neraz som počul od tých, ktorí prešli popod Tatry na poľskej strane, teda len popri slovenskej hranici: „Neurazte sa, ktorí ste zo Slovenska, na Spiši a Orave všetci starí ľudia sa modlia z poľských kníziek“.

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

JOSEF ŠKVORECKÝ

Nadpřirozené schopnosti poručíka Borůvky

DOKONČENÍ Z PŘEDCHOZÍHO ČÍSLA

„Hádali se — no, div že jim nepraskly hlasivky a nám bubinky,“ pokračoval, „a jak byli v rázi, povídá, teda vlastně zaječí Bártová: — Mél na sobě to samý jako minulej tejdén, když jel tady vokolo na velocipédu! — Tak tedy: zde jeden podezřelý bod — rozpor ve výpovědi údajných svědků. Samozřejmě, sám o sobě není průkazný. Chlapi nemají obvykle oko na to, co má kdo na sobě. Ale přece: co když to všecko byla smluvěná hra, rozumíš, falešné alibi? Co když Semerák u Bártů vůbec nebyl, vrátil se potom od stanice autobusu tajně domů, oddělal manželku a šel potom do hospody? V hospodě, to ti pak řeknu, jsem zjistil další podezřelou okolnost. Ale zatím tohle: smluvili se, jenže se zapomněli smluvit o všech detailech. Tys nás na to na školní výdyky upozorňoval, že falešné alibi se snadno rozobje vyšetřením detailů. Za to teda všechno tobě, Josef.“

A znova se na kriminalistově tváři objevil kyselý úsměv a ruka s plánkem se pokusila o jakési drobné, odmitavé gesto. Praporčík na to okamžitě zareagoval:

„Já vím, je to přitažené za vlasy, že by si umlouval alibi na vraždu, a hned s dvěma lidmi, když jeden z nich je ještě k tomu vyhlášená drbna. Taky tomu nepřikládám důležitost, a uved jsem to jen kvůli úplnosti. Mnohem zajímavější je ta druhá věc ve výpovědi Bártové: viděla minulý týden Semeráka na velocipédu. No, na tom by nebylo nic divného, že? Lidé ze samot mívali velocipédy. Jenomže vtip je v tom, že Semerák žádný velocipéd nemá! A taky, že tohle setkání s Bártovou popírá!“

Praporčíkovy oči žadonily o pochvalu. Poručík Borůvka si odkašal. „Ano,“ pravil ponure, „dobrá usuzovací práce. Takže z toho velocipédu soudíš na...“

Pochválený praporčík se chopil slova se zvýšeným úsilím.

„Na neplatnost časových korelací případu. Jestli měl Semerák někde tajně schován velocipéd, potom celá časová tabulka vypadá docela jinak. Podívej se!“ Z náprsní kapsy sebevědomě vytáhl další papírek a doprovodil jej slovy: „Já věřím v systém. Celé naše zřízení je založeno na plánování a systematicnosti, tak přece se my, kriminalisti, nemůžeme řídit nahodilýma nápadama jako v nějaké detektivce.“

Tabulka skutečně byla systematická: Vzdálenosti a potřebné časy při použití jízdního kola:

Vzdálenost V-D-H 7 km, tj. cca 20 minut
vzdálenost H-D-H 8 km, tj. něco přes 20 minut
vzdálenost V-D-V-H 11 km, tj. cca 45 minut

Na provedení času 20 minut, tj.:

při V-D-H celkem 40 minut

při H-D-H celkem něco přes 40 minut

při V-D-V-H celkem něco přes 1 hodinu

Dlouho a zasmušile zíral poručík Borůvka na řádky pečlivého praporčíkova ruko-

pisu. Vypadalo to, jako by v duchu sváděl nějaký těžký vnitřní boj. Vzdychoval, odkašal si, pak se zeptal:

„Proč tady vypočítáváš taky úsek H-D-H?“

„Hned ti to vysvětlím.“ Praporčík vzl plánek od poručíka a začal na něm ukazovat prstem. „Za předpokladu, že Semerák měl někde v okolí Bártova domku schované koloto — a to snad mohl, domek stojí na kraji lesa a kolem je plno kroví — přicházejí v úvahu tři eventuality. Za á: Když se Semerák v 19,30 u Bártové zvedl, sedl na kolo, jel po úseku V-D, tedy domů, vykonal čím — na to mu taxiruju 20 minut — a odjel potom po úseku D-H do hospody. Tedy cesta V-D-H plus dvacet minut na vykonání času dělá dohromady asi čtyřicet minut. To znamená, že měl spoustu času zbavit se někde u hospody velocipédu a ve 20,45 se objevit v hospodě.“

Poručík Borůvka kývl.

„Ale cesta D-H je brzo zvečera poměrně frekventovaná silnice. Bylo už sice tma, ale co kdyby. Semerák se na ni možná neodvážil a místo toho se po vykonání času vrátil poměrně málo používanou silnicí z D do V a odtud jel lesní cestou V-H. Tedy: Štěrka V-D-V-H plus dvacet minut na vraždu dělá dohromady nějakých pětašedesát, sedmdesát minut. Pořád ještě dost času dostaví se ve 20,45 do hospody k mariáši.“

„Ano,“ poručíku Borůvkovi zaskočilo v krku, rozkašal se. Když už zvládl tu nehodu, pravil: „Ale proč H-D-H, když jsi říkal, že od 20,45 do 23,30 seděl u karet? Ostatně, já jsem té chtěl —“

Co poručík chtěl, nedořekl. Praporčík ho důvěrně uchopil za rukáv, naklonil se k němu a starý kriminalista ucítil jeho vzrušený dech, vonící cigaretami.

„To je právě to, že neseděl!“ pravil vícenásobně Málka. „Nějakých třicet čtyřicet minut z toho času seděl na záchodě!“

Poručíkova tvář sebou zaškubala, jako by ho něco zabolelo.

„Jak dlouho to bylo, na tom se svědci nemohou shodnout. Vyslechli jsme jich osm, včetně kibiců, hostinského a jeho dcery, která tam dělá servírku. Semerák sám tvrdí, že to nebylo víc než čtvrt hodiny, jeden z hráčů zas říká, že to byla skoro hodina. To je relativita subjektivního vnímání času,“ pravil Málka pomalu a zamrkal. „Když vezmeme průměr, vychází nám tak třicet, čtyřicet minut. A to pro úsek H-D-H plus dvacet minut stačí. Je to nová asfaltka, tam se dá jet hodně rychle. V každém případě je ten pobyt na záchodě symptomatický.“

„Jak?“ zeptal se nejistě poručík.

„Symptomatický,“ opakoval praporčík a pečlivě vyslovil všechny souhlásky. „Bud dát možnost provedení času po štrece H-D-H, anebo svědčí o tom, že Semerák krátce před příjezdem do hospody prožil velké nervové vzrušení. Na školení z kriminální psychologie nám přece doktor Seifert říkal, že na prudká vzrušení reaguje lidský organismus někdy nezvládnutelným nutkáním na stolici.“

„Áno. Já vím.“ Zdálo se, že se poručík Borůvka ponosil do nějaké vzpomínky. Byl

to klidná, známý tím, že jednou bez mrknutí oka a holýma rukama vykroutil dopadenému vrahovi z ruky nabitého pistoli, a když na něho ten výtečník potom vytáhl neočekávaně nůž, srazil ho přesně mířenou ranou k zemi. Ovšem, i poručík Borůvka prožíval občas silná nervová vzrušení s příslušnou, nezrovnou příjemnou reakcí organismu. O těch však nikdo nevěděl; nepocházela z oblasti služební.

„Tedy lidově řečeno,“ pokračoval zatím Málek, „náš milý vrah dostal po provedení činu sračku. Ale tady nastupuje kriminalistická laboratoř, chemicko-biologická analýza, hahaha!“

Nové škubnutí projelo poručíkovým obličejem. Na okamžik se ho zmocnila fantastická představa jakéhosi podivného laboratorního rozboru velmi nevábných materiálů, ale praporčík ho z toho omylu hned vyvedl.

„Pečlivou prohlídkou místa činu,“ řekl, „vlastně toho záchodku, myslím, bylo zjištěno, že tam někdo lezl oknem ven nebo dovnitř nebo obojí. Taky na skle okénka je celá sbírka daktyloscopických objektů,“ pravil odbornicky a starý kriminalista zamrkal. Sám tomu říkal „otisky prstů“, praporčík však pocházel z mladší generace. „A Semerák má na dlani pravé ruky podezrele čerstvé odřeniny. Nařídil jsem tedy za á: chemickou analýzu náteru stěny pod oknem záchodku a obleku podezřelého. Výsledky tu máme do čtyř, odpoledne. Za bě: sejmout a srovnání objektů z okénka na záchodku a otisků podezřelého. A konečně za c: prozkoumat zed' pod oknem záchodku z vnějška, jestli nejeví stopy biologických tkání, identických s pokožkou podezřelého. Za tímto účelem jsem nařídil sejmout Semerákovu vzorek kůže z dlaně. Museli jsme zajet pro dermatomat —“

„Pro co?“ vydychl poručík.

„Takový speciální dermatologický nůž. Dá se jím sejmout kompaktní tenká povrchová vrstva pokožky jako vzorek pro srovnání.“

Poručík pravil ponuře: „Ano. Ovšem —“ „Ovšem, tady se vyskytly potíže,“ vzdychl Málek. „Omitka pod okénkem se drolila a vzniklo nebezpečí, že se nepodaří ji přenést neporušenou do laboratoře. Povolali jsme proto zedníky, a ti celou část zdí pod okénkem kolem dokola prosekali, zdivo zafixovali cementem dø speciálního kovového rámu — pro ten jsme narychlo dojeli do ČKD, tam nám ho svařili na počkání — a přenesli jsme to do biologické laboratoře celé, sakum prásk.“

„Takže ten záchodek —“

„Takže ten záchodek,“ zasmál se praporčík, „je na nějakou dobu mimo provoz. Hospodský taky dělá potíže. Ale přesvědčili jsme ho, že jde o výšetrování hrdelního zločinu a že je způsobem moje pracovní hypotéza, všechno občané —“

„To je jistě správné, ovšem —“

„Přispět ze všech sil k dopadení vrahovy. No, ale musím říct, že jinak se občané z Hodkonína zachovali velice uvědoměle. Totiž, aby se potvrdila moje pracovní hypotéza, musel jsem najít velocipéd.“

Na poručíkové čele se začal perlit pot.

„A našel jsem.“

„Zatím nenašel,“ řekl poručík sebevědomě. „Ale zapojila se do toho celá místní organizace mládeže a taky soudruh ředitel osmiletky projevil pochopení. Svařáci a svařarmovci prohledávají rybník.“ Málek poklepal na plánek. „Ze dvou stran je tam husté rákosí. V Hodkoníně mají taky potápěcký oddíl, ti mi taky pichli. Je tam místy hloubka až čtyři metry, ale tam to právě prolézá jeden soudruh ve skafandru.“

Poručíku Borůvkovi uniklo cosi jako vzdech.

„Poslyš, Pavle, ty máš organizační talent. To já vím —“

„To já vím taky,“ zazubil se Málek. „Taky jsem to tu zorganizoval. Pionýři a ostatní žáci se svými učiteli prohledávají zatím les. To by v tom byl dás, abychom ten velocipéd do večera neměli!“

„Jestli ovšem —“

„Neboj se,“ uklidnil Málek poručíka, jenž znova začal jevit známky silné nervozity.

Kresba: Empe

„Naše hypotéza platí. Uvidíš. Mám tu další věci, které mluví pro. Tak za á: na Semerákových botách se našla hlína s kousky mechu. Na první pohled ta hlína i ten mech vypadají přesně tak jako hlína a mech, které jsou pod okénkem záchodku. Semerák ovšem tvrdí, že takový mech roste na úseku V-H na lesní cestě, kudy šel prý pěšky od Bárty do hospody. No dobré. Tak jsme teda sebrali vzorky toho mechu od hospody a ještě asi na patnácti místech v lese, kudy Semerák údajně šel, a poslali jsme to do Botanického ústavu Akademie věd. Tam nám taky pichnou. Mluvil jsem osobně telefonicky s profesorem Kavínou.“

Poručík Borůvka přeletěl očima půdu téměř zouflale. Zastavil se na ubohých nohách mrtvé stařenky. Za zády mu zakašal vrchní nadstrážmistr Šinták, a když se po něm oba otočili, viděli, že drží v ruce židli.

„Moment, soudruhu. Zatím to soudruhovi poručíkovi dopovím, a pak ať se na to mrkně sám,“ řekl Málek a obrátil se zpátky na poručíka Borůvku. „No, a když jsme byli u toho sbíráni vzorků mechu, poohlídli jsme se také po stopách. Na té cestě je na několika místech vlhká jílovitá půda, ideální materiál pro otisky. Taky tam byly: stopy po pneumatikách nejméně pěti různých velocipedů. Dal jsem je všechny odlišit do sádry. Až najdem corpus delicti, srovnáme to, a máme důkaz jako vyšší. Všechny ty velocipedy byly hodně ojezděné, takže stopy jeví charakteristické individuální znaky.“

„A —“ ale víc praporčík starému kriminalistovi poznamenat nedovolil.

„Samozřejmě, abychom vůči Semerákoví hráli fér hru, dal jsem taky pořídit odlišky jeho bot — tedy stop, které nám v nich zkusmo udělal do sádry — a odlišky všech čerstvějších stop z té lesní cesty. Je jich

teda požehnaně, ale jde o těžký protispolečenský zločin, takže při všech ekonomických ohledech na druhé straně setřít nejde.“

„No, ono by možná šlo,“ vmlivil se mu do řeči poručík Borůvka, „kdyby —“

„Jo, kdyby to ten lump neměl tak chytře vymyšlené, že je pro nás těžké ho usvědčit,“ rozhořčil se Málek. „Ale však on se přeponí! Máme k dispozici nejmodernější vědu, mocnou zbraň! A na tu kam se on hrabe! Dal jsem zavolat psy.“

„Psy?“ pravil zděšeně poručík.

„Ano. Našeho Ajaxe. Znás ho přece, Josef? Nádherné zvíře! Kříženec psa s vlkem. Ten zákus! Tak báječný zákus jsem v životě neviděl.“

„Ano,“ řekl poručík ponuře. Zákus báječného Ajaxe mu nebyl neznám. To skvělé zvíře se ho pokusilo demonstrovat právě před chvílí na poručíkově zadnici, když se hnul z auta přes dvůr na místo činu. Vyzádalо si úsili dvou zkušených psovodů, než zvládl dravce, jehož poručíkův tělesný pach z neznámých příčin rozběsnil do stavu nejvyšší práceschopnosti.

„Nasadili jsme ho na stopu,“ pokračoval Málek, „a výsledek hovoří pro variantu V-D-V-H, i když je tu několik nejasností. Ale ty nám vyjasní laboratorní testy. Podívaj.“ Málek opět rozvinul plánek. „Na úseku V-H pes kousek za Bártovým domkem ztratil stopu a nikde v lese ji nemohl najít. Na úseku V-D ji našel, ale s jistými obtížemi. Zato v úseku H-D ji našel docela bezpečně. Co to potvrzuje?“ Otočil se s řečnicí kouzlem na poručíka. Poručík však zaraženě mlčel. „No, vidím to zrovna před očima,“ pravil nadšeně Málek. „Kousek za Bártovým domkem nasadil Semeráka na kolo, odjel do D po úseku V-D, za dvacet minut se touž cestou na kole vrátil a jel po úseku V-H až k hospodě, kde kolo hodil do rybníka. To znamená, že úsek V-D absolvoval jednou pěšky — když šel v 18,00 z domova k Bártovi — a dvakrát na kole. Od té doby uplynulo už,“ praporčík pohlédl na hodinky — „skoro dvacet hodin, proto pes stopu nacházel jen s velkými obtížemi. Úsek V-H absolvoval pak Semerák pouze na kole — pes stopu vůbec nezachytily. A úsek H-D absolvoval vrah konečně pěšky a to po měrně nedávno — před necelými patnácti hodinami. Tam stopa ještě drží, a proto jí pes snadno zachytí a sleduje.“

„A —“ odvážil se poručík Borůvka nesmíle, „— mluvils o nějakých nesrovnalostech —“ rozpačitě zašilhal po Sintáku, který stál vedle s židlí u nohy, téměř v pozoru, a hltal každé praporčíkovo slovo. Služební léta ho vybavila velikou úctou k nadřízeným. Poručík Borůvka si odkašal, chtěl něco říct. Málek ho však ani tentokrát nepustil ke slovu.

„To máš tak: u hospody pes zaváhal — stopu našel, to ano, jenomže našel dvě! Jedna vedla do dveří a druhá pod okno záchodka. No, to není žádná tragédie. Mluví to jenom pro variantu H-D-H. Vrah vylezl oknem a šel pro kolo, které měl schované někde u cesty na úseku H-D, a potom, o půl dvanácté, vylezl normálně dveřmi a šel pěšky. Jen mi to trochu nehráje s tím, že na úseku V-H pes žádnou stopu nemohl najít. Leda že vrah měl kolo schované v lese u Bártova domku, přijel do Hodkonina po cestě V-H, schoval je někde u cesty H-D, aby je měl ruce, chvíli počkal, aby to časově odpovídalo cestě pěšky, a provedl variantu H-D-H.“

„Ano,“ řekl poručík Borůvka, „všechny ty varianty jsou asi možné, Pavlé. Opravdu, odvedl jsi tady kus práce, to je jisté. Ovšem —“

„Děkuju ti, Josef,“ pravil praporčík Málek dojatě a pak zahlaholil: „Tak teď by ses snad mohl podívat na ty strangulačky. Soudruhu!“ Nemusel ani nic dodávat, neboť vrchní nadstrážmistr Šinták pohotově přiskočil s židlí k stařeně. „Vyskoč si tam a pořádně si to prohlédni!“ Vyzval Málek starého kriminalistu.

Poručík Borůvka vzhlédl. Otevřeným vikýřem přilétl zas závan větru a poodhalil zamodralou starou tvář. Stačil pohled: ta tvář znova zopakovala poručíkovi historku života. Poručík se otočil. „Já —“ pravil,

„Jen lez!“ vybídl ho vesele praporčík. „Budem ji už stejně muset sundat. Už tam visí moc dlouho.“

„Já —“ opakoval poručík, a v tom se chatrný krov starého domku otrásl ohlušujícím rachotem. Všichni tři kriminalisté mimovolně vzhlédlí vzhůru. Na Šintákově tváři se objevil výraz úcty, v tváři poručíka Borůvky výraz děsu, Málek se spokojeně usmál.

„Helikoptéra,“ pravil se zadostučiněním. „Tak to soudruh major přece povolil. Víš,“ otočil se na poručíka, „že vzduchu máš dno rybníka jako na dlani. Ušetří se tím spousta pracovních hodin svazáků a potápěčů. No,“ konstatoval spokojeně, „teď tu můžeme každou chvíli čekat radiotelegrafickou zprávu, že našli ten velociped.“

„Já —“ pravil poručík Borůvka, zaváhal, a náhle dodal rozhodně: „— já tam nahoru nepolezu!“

„Já vím, že mi věříš, Josef,“ řekl polichoceně praporčík, „ale —“

„Ne, o to nejde,“ řekl, poručík rychle. „Věřím ti, samozřejmě. Ale — já tam leží nemusím. Můžete ho zatknot,“ pravil truchlivě. „Pro vraždu.“

„No,“ usmál se Málek, „to mě těší, že tě moje vedení důkazů přesvědčilo. Nashromáždil jsem poměrně dost materiálu — ale s tím zatčením bych přece jen počkal, až budu mít v ruce aspoň ten velociped, výsledky všech laboratorních zkoušek a zprávy z Botanického ústavu a dermatologie. A taky to srovnání odlišk a hlášení daktyloscopu. Abysme se nedopustili nějakého přehmatu. Víš, jak je na to veřejnost hálkvá. Prostě,“ odkašal si, „počkáme s tím radši, až nám naše věda opatří nezvratný důkaz.“

Nový závan větru pootočil mrtvolou. Nebo se to poručíkovi jen zdálo?

„Nepotřebuju důkaz,“ pravil zadumaně. „Já vím, že ji zavraždil. Soudruhu,“ obrátil se na vrchního nadstrážmistra Šintáka, „kdybys, prosím tě, došel dolů a řekl jím, ať sem přivedou Semeráka.“

Tak se stalo, že vrchní nadstrážmistr Šinták neslyšel, co potom poručík Borůvka řekl praporčíkovi. A proto mu také nikdo nevymluvil, že poručíkova jistota, pokud jde o pachatele, byla výsledkem zvláštních a spíše nadpřirozených schopností.

A vůbec nikdo se nedozvěděl, co poručík řekl tenkrát v tom chatrném podkroví pod tím smutným tělem zavražděné stařenky praporčíkovi. Poručík Borůvka měl měkké srdečko, a pokud to jen trochu šlo, vždycky raději zamířil okolnosti, které by mohly vrhnout nepříznivé světlo na kriminalistické schopnosti jeho kolegů.

A tak ve spisech Semeráková bylo zaznamenáno vedení důkazů tak, jak je s pomocí moderní vědy a techniky provedl v zastoupení nepřítomného poručíka Borůvky praporčík Málek Pavel, které nakonec vráha donutilo k přiznání.

Jistě je, že když se tenkrát vrchní nadstrážmistr Šinták vrátil podle rozkazu s vrahem Semerákem na půdu, všiml si, že poručík Borůvka má v kulatém obličeji výraz nevýslovného smutku a že praporčík Málek je červený jako příliš uvařený rak. Nevěděl proč. Nevěděl, protože pochopitelně nemohl slyšet tři otázky, které v jeho nepřítomnosti položil starý kriminalista svému mladšímu kolegovi.

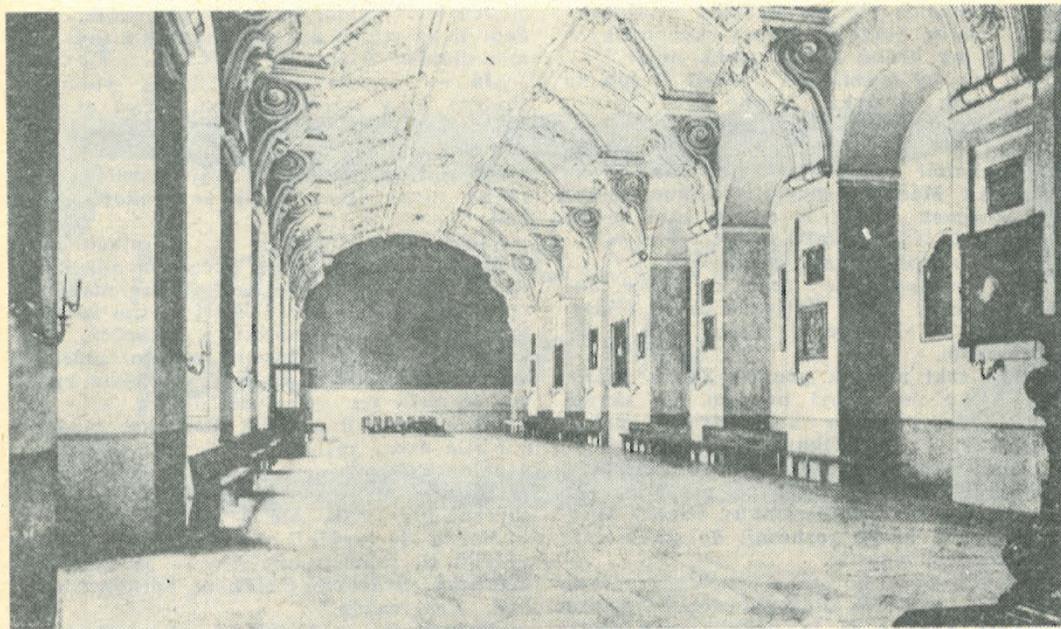
První dvě zněly:

„S ničím jste tu nehnuli, Pavle? Všechno je přesně tak, jak jste to našli?“

A když se praporčík rozhlédl po té prázdné, pusté půdě, v jejímž středu, asi metr nad zemí a přímo nad jediným, smutným, opuštěným pantoflem, visela drobná stařenka, a odpovíděl na poručíkovu otázku kladně — že všechno je tak, jak to našli, a s ničím, vůbec s ničím nehnuli — zeptal se starý kriminalista:

„Tak mi, Pavle, prosím tě, řekni, jak se tam sama dostala?“

A baculatým prstem ukázal do výše na zpuchřely podkrovní trám a pak bez slova na metrovou propast mezi stařeninýma nohami a prázdnou, pustou podlahou, po níž vtrh honil jen několik cárů novin a drobné závěje prachu.

Pohled do výstavní místnosti z r. 1791

Václavské náměstí — pomník sv. Václava

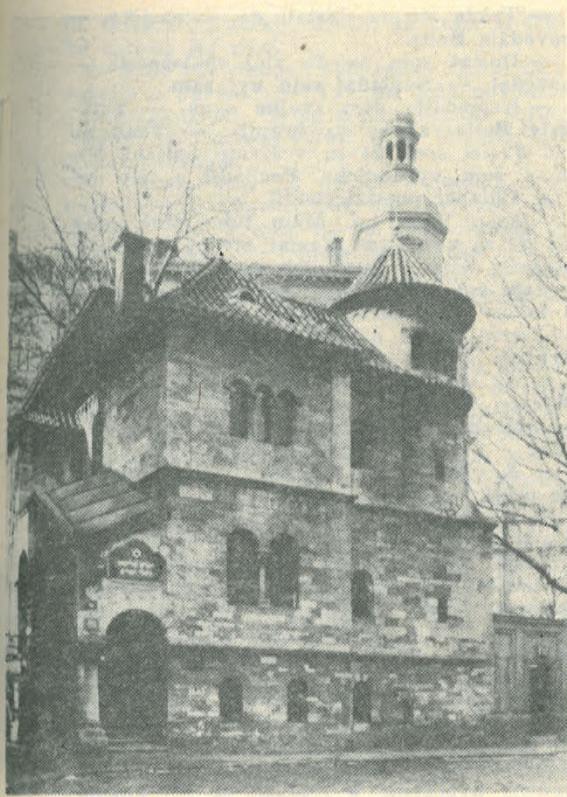
VŠEOBECNÁ ČESKOSLOVENSKÁ VÝSTAVA

Staroměstské náměstí

Kostel sv. Mikuláše

Synagoga v Praze

Přesně k 100. jubileu této výstavy se v roce 1891 uskutečnila v Praze druhá, Všeobecná zemská výstava, jejímž smyslem bylo opět ukázat průmyslovou a kulturní význam českého národa, povzbudit jeho sebevědomí při prosazování národní světovnosti v rakousko-uherské monarchii. Úspěch této výstavy snad nejvýmluvněji dokládá účast 2,5 milionu návštěvníků nejen z Čech a Moravy, ale i dnešního Slovenska, sousedních zemí a řady krajanů z Evropy i ze zámoří.

Letos se tedy opět ve stoletém cyklu koná třetí, Všeobecná československá výstava v Praze 1991, a to v době od 15. května do 28. října. Pravda, situace se hodně změnila. Není třeba dokazovat národní světovnost

(i když i ta je důležitá, ale především to, že Československo jako společný stát Čechů a Slováků má zájem o spolupráci a integraci s demokratickými, kulturně a hospodářský vyspělými zeměmi Evropy, o vzájemně výhodnou spolupráci se všemi státy dobré vůle na celém světě. Tomu odpovídá i zaměření výstavy do nejrůznějších oborů lidské činnosti — v minulosti, přítomnosti i budoucnosti, ve sféře duchovní, technické i komerční, za účasti mnoha vystavovatelů ze zahraničí).

To vše z československé výstavy činí malou světovou výstavu, v duchu jejího motto: Svět, ve kterém chceme žít.

Místem výstavy, její hlavní části, bude pražský Park kultury a oddechu. Jádro výstaviště tvoří výstavní pavilon z roku 1891, a to Průmyslový palác a Lapidárium. Další budovou je Bruselský pavilon — vítězný pavilon Světové výstavy EXPO 58 v Bruselu a řada dalších objektů, m.j. bývalé kruhové kino (poslouží scéně známé Laterny Magiky). Kromě toho bylo postaveno pět nových pavilonů. Jeden z nich má tvar pyramidy a vypíná se do výšky 35 m. Součástí výstaviště jsou Pražský lunapark a další zařízení gastronomických služeb, která musí vyhovět potřebám očekávaných 6 až 8 milionů návštěvníků. Celková výstavní plocha v pavilonech přesáhne 20 000 m² a doplní ji skleněné pergoly, pod nimiž budou nabízeny prodejní, gastronomické, informační a sociální služby.

A nyní několik slov o programu této velkolepé akce.

STÁLÉ VÝSTAVY

RETRO 1791—1891: historické souvislosti současné jubilejní výstavy — společenské, kulturní, ekonomické, vědecké apod.; atmosféra konce 18. a 19. století, autentické exponáty, dokumentace; výstavnictví jako specifický obor lidské činnosti.

100 LET PRÁCE — 1. část: Expozice hlavních měst Prahy a Bratislavы jako křižovatka lidského poznání a myšlení; vývoj architektury 1891—2000; oživování historických památek; soudobé výtvarné umění.

100 LET PRÁCE — 2. část: Každodenní kultura, životní styl; expozice skla, keramiky, bižuterie, porcelánu, osvětlovacích těles, kultury bydlení a odívání; minipřehlídky módy.

PŘÍRODA A CIVILIZACE: měnící se svět; aktuální problémy životního prostředí, cesty k napravě; reálné možnosti ekologických občanských aktivit a iniciativ, státní zásahy a koordinaci úsilí.

HISTORICKÁ POŠTA: Provoz poštovního úřadu z konce 19. stol., speciální výstavní zásilky, filatelistické zajímavosti, historie čs. poštovnictví.

ZEMĚDĚLSTVÍ A POTRAVINÁŘSKÝ PRŮMYSYL: Vývoj zemědělské techniky a technologie, historie a perspektivy; předvádění techniky, výroby potravin, degustace, poradenská služba; expozice podnikatelů.

DĚTSKÝ SVĚT: Historie a budoucnost školství (výročí J.A. Komenského); herní část s historickými i moderními kontaktními hrami; dětská divadelní scéna.

OBCHOD A CESTOVNÍ RUCH: Expozice čs. obchodní a průmyslové komory; možnosti a zajímavosti čs. cestovního ruchu; informační centrum pro cizince.

LATERNA ANIMATA: Poselství budoucím generacím; audiovizuální program o minulosti, současnosti i budoucnosti Čechů a Slováků, jejich vůli ke společnému vstupu do nové Evropy.

MAROLDOVO PANORAMA: panoramatický obraz bitvy u Lipan.

KALENDÁŘ AKCÍ

1. ČERVNA: Výpočetní technika — PC; hračky — dětská hřiště — zábava; hudební nástroje; malé montované stavby (též chaty, sauny, zahradní domky); Sport, turistika, camping, caravany.

1. ČERVNA: Televizní a spojovací technika; letní móda, textil, oděvy, obuv.

15. ČERVNA: Spotřební a zábavní elektronika; bydlení, nábytek, bytové doplňky, osvětlení; výpočetní technika (počítačová grafika); kancelářská a informační technika.

1. ČERVENEC: Stroje a nástroje pro kutily; bezpečnost domácnosti, majetku; ochrana (systémy, prostředky, zařízení); sklo užité a technické.

15. ČERVENCE: Ekologická zařízení a služby pro likvidaci toxických odpadů a havárií; kosmetika a kadeřnické potřeby; stavební technika a malá mechanizace.

1. SRPNA: Potravinářské výrobky, obalová technika; papír, knihy, polygrafická technika; obráběcí a tvářecí stroje.

15. SRPNA: Elektrospotřebiče a potřeby pro domácnost; potravinářské výrobky pro zdravou výživu; výrobky spotřební chemie; podzimní móda — textil a oděvy.

1. ZÁŘI: Výrobky z plastu a gumy; stavební a rekonstrukční technologie (materiály, sanitární keramika); potřeby a oblečení pro zimní sporty.

15. ZÁŘI: Šperky, kožichy, kožená galanterie; pivo, víno, destiláty a nealkoholické nápoje.

1. ŘÍJNA: Lovecké a sportovní zbraně; učební pomůcky a didaktická technika; české a slovenské užité umění; mezinárodní auto-salon.

Kromě uvedených stálých výstav a akcí organizátoři připravili pro návštěvníky celou řadu průvodních podniků. Patří k nim m.j.: mezinárodní den mléka s ochutnávkami a festival syrů (28.—31.V.), folklorní týdny (český a slovenský), krajanský týden s vystoupeními krajanských souborů (8.—14.VII.), Bratislavské dny (9.—15.IX.) a různé kulturní, sportovní a jiné pořady.

Doufejme, že se této významné události zúčastní i naši krajané.

Výstavní pavilon z r. 1891

SHEENA ALEXANDEROVÁ

STRETNUTIE S NEZNÁMYM

Líča mal odreté a opieral sa o drsný kmeň stromu. Zadržal dych a pozorne sledoval ženu a psa.

Zena krácala rýchlo, dlhá sukňa sa jej dotýkala trávy. Pes vedľa nej poskakoval, podchvíľou zastal a vetril. Zapadajúce slnko zohrievalo ženin chrbát. Zastala a vzdychla si. Potom sa pomaly pustila po okraji poľa. Mladík ju sledoval. Videl bledú, vekom poznáčenú tvár. Žena sa zimomravro chúlila.

Otvorila dvierka do záhrady a vošla. O chvíľu bola už v dome a v miestnosti sa rozsvietilo svetlo. Nechala za sebou otvorené dvere. Zvnútra sa niesla príjemná vôňa kávy. Pes zastal pred vchodom, priateľsky vrtel chvostom. Žena pomaly, vychutnávajúc príjemné teplo, zhodila z nôh čižmy, vyzliekla si sveter a prihodila do kozuba kus dreva. Pes vbehol dnu a usadil sa pri kozube. Chlapec skrytý za stromom videl, ako sa z komína vyrojila záľaha iskier.

Žena podšla k oknu, neprítomným pohľadom hľadala von a nevdojak si spomenula na deň, keď príšla po prvý raz do tohto osamelého domu. Dom jej vtedy pomohol vyriešiť všetky problémy, roztvoril pred ňou dvere a prijal ju do svojho vľudného tepla. Postupne si ho zariadila pohodlným nábytkom a uvoľnenie žila v jeho pokoji a tichu. Iba pes Sam bol jej spoločníkom a vobec jej neprekážalo, že ľudia z nedalekej dediny ju pohľadajú za čudáčku.

Dvere sa s buchotom zavreli.

To ju vytrhlo zo spomienok. Zavrela okno, aby neboli prieval. Počúvala. Len káva bublala. Zdvihla zo zeme Samov tanierik a pobrala sa do komory. Zavolala na psa a sypana pri tom psie mäso z konzervy do taniera. Ale pes nešiel. Skontrolovala zadné dvere, boli zatvorené. Pomaly sa vrátila do kuchyne a až vtedy si uvedomila, že ktoros na ňu uprene hľadí. Z diaľky počula Samovo vrčanie. Nemala čas sa zvrátiť, ale počula, ako ktoros odkopol nabok stoličku a vzadu na krku pocitila bolest. Sam zabrechal.

— Nekričte, lebo streliam, — chraplavovo sa ozval hlas.

Zachcelo sa jej smiať. Znelo to divadelne. Hlaveň revolvera opretú o šiju nepociťovala ako studenú ocel, ale ako páliaci otvor. Ruka ju schmatla za plece a sotila do kresla.

— Nehýbte sa, — zachrapčal hlas.

— Ani sa to nechystám urobiť.

Hlas znel pokojne, hoci srdce jej prudko búšilo. Ústa mala plné slín, potom jej zase vyschli, až sa takmer dusila. Neznámy jej drsne vykrútil ruky a priviazať ich vzadu o operadlo. Trochu sa obrátila a uvidela ho. Bolo to ešte takmer dieťa, zato revolver vyzeral veľmi nedetsky. Odsotil psa.

— Nechajte ho, nie je zlý. No tak, Sam. pod sem, — povedala. Hlas jej znel pokojne, ale uvedomovala si, ako ľažko sa je vyslovujú slová.

— No tak, Sam, pod sem, — napodobil ju mladík. Potom už celkom iným hlasom pokračoval: — Dajte mi kľúče od auta. Potrebujem auto.

Pocitila istú úľavu pri myšlienke, že sa chystá preč. Ale nahlas povedala:

— Ako sa voláte? Ja sa volám Belle.

— Dajte mi pokoj s otázkami. Cheem kľúč, a to je všetko!

— Nemám auto.

Trvalo hodnú chvíľu, kým si chlapec uvedomil zmysel jej slov: Nervózne sa zasmial.

— Chcete povedať, že som si vybral ten najmizernejší dom? Myslel som si, že v tomto zapadáku má každý auto.

— Takže ste sa dôstali do šlamastiky, — povedala Belle.

— Dostał som sa do zlej spoločnosti, — povedal. — Nevládal som byť sám.

— Neopustila som svojho syna, — povedala Belle, akoby sa bránila. — Vzali mi ho. Verila som, že sa v živote uplatní. Nemala som východisko. Rozhodli o tom iní.

— Chlapec prestal chodiť.

— Iní... Vždy iní. Mám toho plné zuby. Každý sa vyhováva. Nemali ste ho mať. Belle otviera ústa a hned ich zase zavrela. Nevydala ani hlásku. Chlapcové oči boli väzne a mléky ju pozorovali. Zdalo sa, že ani on sa nevie zmôcť na slovo. Belle bola v rozpacoch.

— Ak ma rozviažete, nachystám čosi na jedenie. Nemám auto, ani telefón, nemôžem si niekoho zavolať na pomoc. Ako sa voláte?

— A váš syn sa ako volá? — odpovedal na otázku otázkou.

— Volala som ho Stephen. Eudia, ktorým ho zverili do výchovy, mu možno meno zmenili. Ale pre mňa bol Stephen.

Mladík pokročil dopredu a pristrelil stôl k dverám. Potom vybral z vrecka nôž a prištúpil k Belle. Odrazu jej chlapca prišlo veľmi ľuto. Zmocnila sa jej slabost a keď sa k nej zohol, vnímala jeho spotené telo. Až po chvíli pochopila že má voľné ruky. Rozrezal špagát a zložil nožik. Striel si ho do zadného vrecka texasiak.

Pozreli jedno na druhého. Pes cítil, že nastalo uvoľnenie a usašil sa pri kozubu. Po chvíli Belle vstala a pomaly vykročila k chladničke. Vedela, že sa nesmie ponáhľať, aby sa chlapec nespäšil, a tak napredovala, akoby sa priediera proti prúdu ricky. Mechanicky nakrájala slaninu, položila ju na panvicu a pridala niekoľko vajec. Mladík stál pri rímskej kozube a v ruke mal revolver. Belle na neho úkosom pozrela.

— Už ste to niekedy použili?

— Často, — povedal po chvíli chlapec a zanovito mykol hlavou. — Človeka zabíť je ľahko.

Belle neodpovedala. Zašla do komory po chlieb. Priskočil k nej a tak prudko ju schmatol, až jej peceň vypadol z rúk. Belle sa zohla za chlebom a všimla si, že chlapec má načisto premočené topánky a ponožky. Zdvihla sa a povedala:

— Vyzujte sa. Usuším vám to.

— To je v poriadku, — odvrkol a pritiahhol si k stolu stoličku. Vedľa seba položil revolver. Jedol hltavo, takmer ani nezastal, aby sa nadýhol. Potom chlebom vyčistil tanier a chrbotom ruky si zotrel z brady mast. Belle sa odvratila. Tento pohľad ju znechudil.

Koláž: Empe

til. Odrazu ju začalo zlostiť, že ktorí si trúfol narušiť jej život.

Po jedle bol chlapec pokojnejší. Oprel sa o sedadlo a povedal: — Tak mi teda povedz o tom chlapcovom. Co sa s ním vlastne stalo?

Belle už nemala veľku chut hovoriť, ale predsa povedala:

— Nemala som na výber. Nemohla som to ovplyvniť. Chcela som, aby pri mne zošiel. Ale vedela som, že po tom všetkom to nebude možné... — Sedela na stoličke ochabnutu. Po chvíli sa vzchopila. — Co vy môžete vedieť o matkínch citoch? Potlkate sa, okrádate staré ženy a...

— Co vy môžete vedieť o mne? — skočil jej do reči chlapec. — Aj ja som mohol niečo dosiahnuť. Nechcel som, aby sa zo mňa stalo to, čo sa stalo. Netužil som po revolvari. — Akoby ani nevinnal Belle, hľadal do okna a pokračoval: — Keď som bol v detskom domove, zavše ta prišli návštěvníci a brali si deti na soboty a nedele a niekedy aj na prázdniny. — Pri tejto spomienke trochu ožil. — Po mňa nikdy nik nepríšiel. Na Vianoce som netužil po darčekoch, len po tom, aby som mohol niekam odísť.

Izba bola čoraz tmavšia. Belle zapálila lampa obaja sedeli pohrúžení do svojich myšlienok. Belle akoby už zabudla, že mládenec je tu. Znovu sa vhlíbila do spomienok, pripomínila si trpké chvíle, keď jej, osamotenej žene, pre chorobu vzali syna...

Poleno v kozube sa zošuchlo, rozvírilo popol a keď sa Belle nahla, aby ho kutácom upravila, všimla si, že chlapec zadriemal. Dýchal potichu a pravidelne. Ako bezmocne vyzeral teraz, keď sa mu z úst nechŕnili výhražné slová. Belle pozrela na fotografiu syna. Stretne sa s ním ešte v živote?

Potichu vstala, chcela prihodiť do kozubu polená a vtom si všimla, že na prijazdovej ceste bliká a blíži sa k vrátam policajné auto. Stála, ani prikovaná. Pozrela na chlapca, potom znova na auto. Zmočnil sa jej hnev, že zasa ktorí narúša jej pokoj. Vtom Sam zabrechal: začul auto. Mladík sa strhol.

— Zostaňte, kde ste, — prikázala chlapovi. Ten vstal ale rýchlo cívol od okna:

— Počujte, ja nechcem ist' ta...
— Pobadala v jeho očiach strach.
— Poradím si.

Belle si obula topánky, zavrela za sebou dvere a zamierila k vrátam. Policajt stál pri bráne, ďalej nešiel.

„Je akási čudná,“ povrávalo sa o nej v dedine. „Stráni sa Rudí.“

— Z väzenia ušiel mladík a zdá sa, že sa vybral týmto smerom, — vysvetľoval policajt. — Kontrolujeme všetky osamelé domy.

— Nikoho som nevidela.

Belle vedela, že policajt na ňu uprene hľadí. Stála za zavretými vrátami a nespúšťala z neho zrak. Policajt zaváhal a povedal svoj-

mu spoločníkovi: — Nemali by sme obisti dom...?

Belle čakala, kym sa vrátia.

— Ak si všimnete niečo nevyzývacné dajte nám dáko vedieť, pani. Zrejme je ozbrojený a nienlen to. Je obvinený zo znásilnenia a vraždy dievčiny.

Zena zbledla. Stála nehybne ako kameň. Auto cívalo po prijazdovej ceste. Mlčky vošla do domu.

Chlapec na ňu hľadel vyplášenými očami.

Policajti sa blížili k hradskej, keď zaznel výstrel.

O polohodinu sa okolo domu hmýrili policajti. Na prijazdovej ceste stáli dve policajné autá a sanitka. Pes bol podráždený. Keď niesli do sanitky telo, zahalené do plachty, vzrušene poskakoval.

Z dvier domu sa vynorila žena v policajnej uniforme a viedla vyľakanú postavu k jednému a áutu.

— Upokojte sa, pani, — chlácholila ju policajtka. — Chápeme, že to bol pre vás šok.

— Svojmu kolegovi povedala: Je to naozaj ten Frank. Bol zastrený celkom zblízka, zrejme šlo o sebaobranu.

Utrápená Belle mykala hlavou z boka na bok.

— To neboli Frank. Volala som ho Stephen. Nemohla som dovoliť, aby odišiel a ešte raz to urobil...

NIKO JERRA

Posledné slová

Bledožlté auto si razilo cestu nocou. Za volantom sedel drobný šedivý muž. Sústreďene riadil vozidlo. Usíloval sa ist' po strebovej čiare. Len raz, keď sa v spätnom zrkadle zjavili dva svetelné body, pre istotu dosť prudko otočil volant doprava.

Auto ho veľkou rýchlosťou predbehlo. Keď sa jeho spätné svetlky stratili za zákrutou, natiahol sa za autotelefónom.

— Ja som to, Trude. Áno, už sa vraciam. O štvrt hodiny som doma... Áno, pacient sa má lepšie.

Trpezivo si vypočul dobre mienené rady svojej ženy a sľubil jej, že naozaj bude jazdiť opatrné.

— Má pravdu, — pomysel si. Samého ho zrazilo, ako unavene znel jeho hlas. Znovu si predsa vzal, že svoju prax už prepustí nejakému mladšiemu lekárovi.

Trochu silnejšie pritlačil plynový pedál, vzápäť však nohu uvoľnil. V diaľkovom svetle sa objavila tabuľka, ktorá varovala pred stahujucou sa divou zverou.

Asi po troch kilometroch ihličnatý les ustúpil čistinke. Nebezpečné zákruty sa skončili. Vo svetle reflektorov odrazu zbadal čosi ležať na ľavom okraji cesty. Keď sa dostal bližšie, videl, že je to srnka.

Zastal. Zapol zadné svetlá a podišiel k zvieratu. Hlava a predné nohy, ako bez života odpočívali v tráve. Iba zadnými nohami kopala, akoby sa chcela pohnúť z miesta. Jej zúfalý boj však bol mŕtvy.

Lekár na prvý pohľad videl, že to úbohé zvieru už nikdy nebude môcť bežať.

— Pomôcť ti nemôžem, — povedal súcitne, ale uchránim ťa pred bolestami. Nemá význam, aby si trpela.

Trvalo len chvíľu, kým si doniesol ampuľu s jedom a natiahol ho do striekačky. Naklonil sa nad zvieru a pichol mu injekciu. Vyhol sa pohľadu tmavých, bolesťou rozšírených očí. Smrť prišla rýchlo a strápenému zvieratu priniesla vykúpenie.

Niekoľkokrát sa vŕavo pozrel k autu. Napokon sa rozhadol.

— Bude to najlepšie, — povedal si, keď ukladal mŕtvu srnku do kufrového priestoru. Až teraz zbadal na ceste stopy po brzdení a úlomky skla.

Práve sa chystal nastúpiť, keď za sebou počul hlas. Zmeravel.

— Neboj sa, starký. Len by sme sa radi na kúska odviezli.

Muž, ktorý to povedal, bol vysoký a plavovlasý. Svetlo auta dopadlo na mladú tvár s výraznými črtami. Mladíkovi kvapkala z čela krv, no lekár pochyboval, že je to dôsledok dopravnej nehody.

Kroky za ním i zvuk otvárajúceho sa noža hovorili jasnom rečou.

Druhý muž, ktorý zrejme číhal za autom, zaspieval: — Nastúpi! A žiadne hlúposti!

— Je to veľmi neobvyklý spôsob, ako niekoho požiadat o pomoc, — poznamenal doktor Gerlach.

— Chceme mať istotu, že nám pomoc nedopriepte, — povedal blondín a sadol si vedľa vodiča.

— Zranenie na vašej hlave je... — lekár nedopovedal. Tvrď úder odzadu ho umľal.

— Nijaké otázky! Máte jazdiť, a ostatné vás nemá čo zaujímať!

Lekár už mlčal. Z času na čas chlap za ním dal stručné pokyny.

— Počúvajte, ak nemáte peniaze na cestu, — znova začal lekár.

— Ten chlap nič nepochopil, — povedal blondín. Jeho kumpán na zadnom sedadle sa oprevzivo zasmial. Po chvíli zahundral:

— Pomaly. Vpredu sa cesta rozdvojuje. Tam sa chceme dostať.

Gerlach poslúchol. Spomalil, za nimi prichádzalo akési vozidlo. No nebolo to policajné auto, ako dúfal, ale malý nákladiak. Keď sa k nemu priblížil, lekár divoko stlačil klaksón.

V tej istej chvíli ho chlap zo zadného sedadla zdrapol, strhol dozadu a hromovým hlasom zvolal: — Ešte jedno takéto divadlo a zabudnem na svoju výchovu.

Každým metrom, čo sa predierali lesom, jeho strach rástol. Tam, kde sa lesná cesta rozdvojovala a po niekoľkých metroch končila pri akomisi plote, prikázali mu zastáť. Za plotom stál zrub.

— Ak sa chcú na tomto mieste schovať, viac sa odtiaľ nedostanem, — pomysel si Gerlach.

Blondín vystúpil. — Pozrieme sa, či je vzduch čistý, — oznámil.

Chvíľa, keď zasvitilo vnútorné osvetlenie, lekárovi stačila. Bol presvedčený, že tvár chlapa, čo sedel za ním, už videl. Áno, vo večerných televíznych správach. Ukázali časť videozáznamu, ktorý urobila skrytá kamera pri prepade supermarketu. Muž, ktorý nožom ohrozoval pokladničku, mal vlnenú čiapku, bol vysoký, mocnej postavy. Mal asi tridsať rokov, svetlé oči a hrubé pery.

— Nejakste sa zamysleli, starček.

— S takou ranou, akú má váš priateľ, neradno žartovať, — povedal väčne. — Som lekár. Mohol by som vám pomôcť. Tašku mám v batohinovom priestore.

— A tú by ste si chceli priniesť, pravda?

— Áno, prečo nie?

— Nenamáhajte sa, doktorko, — opovržilovo povedal chlap. — Práve som sa chcel trochu prejsť.

Akonáhle zostal sám v aute, vytočil číslo tieňového volania. Pritisol pery k mikrofónu a zašepkal: — Haló... — Ďalej sa nedostal.

— Je mŕtvy? — opýtal sa blondín a pozrel sa na nehybné telo za volantom.

— Neviem, ale určite je v bezvedomí.

— Co sa stalo?

— Chcel nás dobehnúť. Okrem toho si myslím, že ma spoznal.

Zaklopal na kapotu otvoreného kufrového priestoru a vyhlásil: — Zdedíme nielen páradné auto, ale aj vitaný obsah.

Ukázal na srnku a pokračoval: — Zapár dni tu počkáme, potom zmizneme za hranicami.

— A čo s ním?

— Ja sa už oňho postarám.

— Nemusí sa ponáhľať, — povedal blondín. — Najprv si urobíme niečo pod Zub. Daj sem nôž, nech ho konečne použijem.

Rafa si utrel mastné ústa. — Bolo to výborné, — povedal labužnícky.

Blondín sa polichotene usmial.

— Teraz by som neodmietol hľ niečoho tuhého, — povedal a vstal.

Keď sa vrátil, Rafa trochu nesúvislo povedal: — Smiešny chlapík, ten doktor.

— Prečo — opýtal sa blondín.

— Zvláštne, že si taký študovaný človek zapýtači... A mal si počuť tú ariu, čo húdol. — Vyprskol do smiechu. — Ked' som mu v lístí chcel ustlať, prišiel k sebe a ustačiame hundral: — To mäso zo srny... to mäso...

Blondín zastal. — A čo d'alej? — nalielal.

Tvár sa mu skrivila. Urobil dva kroky a usiloval sa postaviť flášu na stôl.

Odrazu sa cítil akosi divne. Fláša mu vypadla z ruky a roztrepala sa na dlážku.

— Čo hovoril starý o tom mäse? — zopakoval.

— Nič. Zapchala som mu ústa, — povedal Rafa a pozrel sa do vydesených očí svojho kumpána.

— Chlapček! — zavolał. Chcel sa ho opýtať, čo mohlo byť dôležité na slovách starého lekára, no náhle pocítil pálivú bolest, ktorá vychádzala zo žaludka a širila sa po celom tele.

SV. OTEC A MLADÉ POKOLENIE

Dostali ste Ducha adoptívneho synovstva (Rím 8, 15)

V apríli minulého roka sme boli účastníkmi pápežskej návštavy v Česko-Slovensku. Boli to veľmi vzrušujúce a krásne chvíle. Nikdy nezabudnem na to nádherné ovzdušie plné nadšenia na vajnorskom letisku v Bratislave, kde „prvé husle“ hrala slovenská mládež. Nechýbali tam ani mali Poliaci a Maďari. Mal som hlboký pocit všeobecnosti Kristovej cirkvi, ktorá vie zhromaždiť ľudí zo všetkých národov, kmeňov, plemien a jazykov... pred Barankom (Zjv 7, 9)

Práve v tom istom čase Sv. Otec Ján Pavol II. napísal nasledujúci list, ktorý poslal do všetkých diecéz sveta: Pozývam mládež zo všetkých svetadielov na stretnutie v auguste 1991 na pútnickom mieste Matky Božej Čenstochovskej, ktoré je viac ako šesťročia rokov srdcom dejín poľského národa, aby tam oslávila VI. celosvetový deň mlá-

deže. Nech nás Mária naučí žiť tak, ako sa sluší pravým synom Boha Otca.

Ján Pavol II.,
Rím, 8. apríla 1990

Bliží sa teda významná udalosť v živote všeobecnej Cirkvi. Predstavitelia mladého pokolenia zo všetkých krajin sveta prídu do Čenstochovej, aby sa spoločne modlili a spoľočne hľadali odpoveď na problém a otázky mnohých sŕdc: Co je v živote najdôležitejšie? Ako dosiahnuť štasticie? Ako sa stretneť s Bohom? Čo znamená veriť? Ako iným ohlasovať Krista?

Sv. otec navrhuje tému tohoročného Dňa mládeže spojenú s realizáciou veľkej úlohy kresťanov: Nová evanjelizácia sveta pred rokom 2000. O slovách Pisma sv. Dostali ste Ducha adoptívneho synovstva sa v posledných mesiacoch stále rozjíma na hodinách náboženstva a v kostoloch. Pomáhajú nám

dobre sa pripraviť na toto významné stretnutie.

Ján Pavol II. očakáva, že 14. a 15. augusta príde do Čenstochovej mnoho mladých ľudí z bývalých komunistických štátov. Mnohokrát o tom hovoril verejne počas generálnych audiencií, ako aj súkromne v rozhovoroch s kniazmi z Poľska a zo Slovenska. Veľmi rád by sa stretol s predstaviteľmi slovenskej mládeže a som presvedčený, že by im mal čo povedať.

Mili mladí čitatelia Života, snažte sa aj vy zúčastniť tejto celosvetovej udalosti. Budete tvorcami najnovších dejín ľudstva a Cirkvi. Nech sa v nich odráža vaša citlivosť, veľkodusnosť a mnohé organizačné schopnosti, ktoré vám iste nechýbajú. Sv. otec s vami nazajaz počíta, vedť toľkokrát o vás hovoril ako o nádeji sveta. Už teraz pouvažujte o tom, ako a koho pozvať zo Slovenska. Možnosť je veľa. Môžete napr. pozvať vašich príbuzných a známych, individuálne alebo kolektívne. Poskytnite im počas týchto augustových dní ubytovanie a stravu. Nech sa vrátia domov plní duševných dojmov, obohatení týmto významným stretnutím. Urobte dobrý skutok hodný mena pravého kresťana.

S. C.

NOVÁ BELA

Milá redakcia!

Zasielame Vám srdečný pozdrav z Novej Belej. Sme žiakmi V.b. triedy. V našej škole sa učíme slovenčinu už od 0. triedy. Predovšetkým sme Vám chceli vyjadriť našu vďaku za to, čo robíte pre všetkých rodákov v Poľsku. Doma pozorujeme ako naši rodičia a starí rodičia netreplivo čakajú na „Život“. Dychtivo v ňom listujú a hľadajú najzaujímavejšie články. Najväčšiu radosť im a nám robia články o Novej Belej. Ziaľ, v poslednom čase sa o našej dedinke málo píše. A predsa sa stále voľačo u nás deje.

Napríklad koncom minulého roka nám miestna skupina Slovákov zorganizovala Mikuláša. Na večierku sme zahrali divadelné predstavenie, dostali sme darčeky a veselo sme sa zabávali. Začiatkom tohto roku sa zasa konalo stretnutie členov miestnej skupiny. Samozrejme nás najviac potešili zimné prázdniny, počas ktorých sme si nie len oddýchli, ale aspoň na chvíľu sme mohli zabudnúť na školské povinnosti. Prázdniny sa však pominuli a my sme sa zdraví a veseli vrátili do školy.

Určite ste zvedaví, či sa slovenčinu radi a dobre učíme?

Slovenčinu máme radi, lebo je to náš národný jazyk. Odpovedat na druhú časť otázky je už horšie. Veľa totiž závisí od nádania a usilovnosti nás samých. Preto na polrok boli nielen pätky, ale aj stvorky a trojky. Chceme Vám tiež oznámiť, že „Život“ radi čítame a najviac nás zaujíma stránka pre mladých. Boli by sme radi, keby týchto krížoviek, hádaniek a hlavolamov bolo ešte viac.

Záverom Vás ešte raz srdečne pozdravujeme a želáme Vám hodne zdravia a súl do ďalšej práce.

V.b z Novej Belej

P.S. List sme písali na hodine slovenčiny.

Ďakujeme za milý list a ceľej triede na vysvedčeniach želáme same pätky.

REDAKCIÁ

JABLONKA

Od našej poslednej porady do pisovateľov a spolupracovníkov Života v Oravke uplynulo sice hodne času, jednako rozhodol som sa ešte raz vrátiť k tomuto podujatiu. Zdá sa mi, že takto spätný pohľad z väčšieho

časového odstupu môže priniesť cenné poznatky pre budúcu príručku našho časopisu, prispieť k zlepšeniu jej programu.

Podľa môjho názoru sa na tomto stretnutí venovalo príliš veľa času hospodárskym otázkam, napr. predaju zemiakov a mnohým podrobnostiam, ktoré sa s tým spájajú. To patrí na pracovnú poradu v užom kraju. Vedľapokon aj tak z toho nič nevyšlo. Takisto veľa času zabrali otázky Života, o ktorých sa predsa hovorí už roky (Nesúhlasime s tým, keďže je to jediná porada venovaná práve nášmu časopisu, jeho problémom, obsahu a rozširovaniu čitateľskej základne – redakcia). Podľa mňa na tejto porade malo by sa diskutovať o takých otázkach, ktoré doteraz neboli vyriešené, no a o takých, ktoré stíneľujú krajanov, upevňujú v nich národné povedomie a obhacujú našu kultúrnu, spoločensku a organizačnú činnosť. V tomto kontexte sa mi pácil hlas krajanov z Harkabuza, ktorý hovoril, že členstvo v našej Spoločnosti zaväzuje každého k činnosti a aktívite v krajanskom hnutí, ale na druhej strane členská legitimácia mala by byť dokladom uľahčujúcim krajanom napr. návštevu starej vlasti. Rešpektovanie našich legitimácií v tomto ohľade by bolo pre krajanov významným, národnostne mobilizujúcim činiteľom.

Je smutné, že sa skoro, na každom kroku stretávame s pre-

javmi nepriazne voči Slovákom, s odstraňovaním a dokonca ničením slovenských pamiatok na našom území. Takto sa stalo napr. v pamätkovom kostole v Oravke, kde bol o.i. umiestnený poľský nápis na hrobke zakladateľa tohto kostola. Vedľa vtedy, pred niekoľkými storočiami, este poľských osadníkov na našom území nebolo. Napriek tomu, čo niektorí poľskí historici tvrdia, osadníctvo k nám prichádzalo z juhu a nie od Žywca či iných oblastí.

Teraz ešte niekoľko slov na marge obvodnej schôdze KSSČaS v Jablonke z konca min. roka, o ktorej Život sice písal, avšak prerokúvaná na nej problematika je naďalej aktuálna. Ide o zavedenie slovenských bohoslužieb v kostoloch. Túto požiadavku sa nastoľuje už oddávna, hovorí sa o tom v každej krajanskej rodine, nehovoriac o schôdzach miestnych skupin, no k uskutočneniu tohto oprávneného postulátu je, ako sa mi zdá, ešte stále veľmi ďaleko. Preto nie div, že sa účastníci schôdze dožadovali energických krokov pre vyriešenie tejto otázky. Najprv treba vec vybaviť a potom sa starať o to, ako privátiť ľudu k slovenským bohoslužbám a naučiť ich cirkevné piesne v slovenskom jazyku, keďže ich zabudli. Bodaj by nezabudli, keď to mali toľké roky zakázané. Verím však, že starší krajania si ešte hodne pamäťajú

LITERÁRNY...

POKRAČOVANIE ZO STR. 6

ten čas môžu stratíť kultúrne potreby. Môže vzniknúť názor: doteraz som bez kultúry vyzil, načo mi je teraz.

Literárne noviny a časopisy, ktoré na Slovensku momentálne existujú a stále vychádzajú sa budeme snažiť uchovať. Nie je ich málo: Slovenské pohľadisko ako najstarší časopis, Romboid, Dotyky, Literárny týždenník, Kultúrny život, Fragmentka, Tvorba T, ukažujú sa aj súkromné iniciatívy. Myslím si, že vždy je ich menej ako časopisov čiste zábavných žánrov. Knižných titulov ubúda,

priestor pre literárne myslenie bude treba nejak vyplniť a v tomto literárne periodiká zohrávajú a budú zohrávať veľkú úlohu.

Ďalšou dôležitou úlohou, ktorá zo spomenutých súvislostí vyplýva, je udržať v poradí verejnosti spisovateľa a literatúru cez rozličné spoločenské akcie. Nadvážujeme kontakty s knižnicami, dokonca získavame kontakty s čitateľom cez farské úrady, chceme robiť na vidieku stále viac besied. Teraz, keď už bude chýbať v daných lokalitách knižka, nech tam aspoň nechýba slovo o slovenskej literatúre, nech na vidieku spisovateľ raz začas príde.

Je takmer isté, že nových, pôvodných slovenských titulov, bude na knižných pultoch stále menej. Čitatel si bude stále viac vážiť

to, čo k dispozícii má a čo svoju stálu literárnu a esteckú hodnotu nestráca. Kniha sa tak na druhej strane stane vzácnosťa. Aj v miestnych knižničach na Orave a Spiši sa situácia, v ktorkej sa slovenská kniha nachádza, určite odzrkadlí. Budeme si musieť chrániť a zároveň ešte viac sprostredkovávať čitateľom knižné bohatstvo, ktoré sme získali pomocou Matice slovenskej a redakcie Života.

Nadviazanie hlbších a užších kontaktov so Spolkom slovenských spisovateľov a celou asociáciou by určite prispelo k zvýšeniu kultúrnej vyspelosti a národnnej uvedomelosti našich rodákov. Slovenskí spisovatelia určite radi privítajú nás záujem.

HENRIETA KRIŠTOFOVÁ

a mladší sa rýchlo naučia. Stačí len zabezpečiť spevníky.

Na spomínamej schôdzi boli prítomné aj niektoré učiteľky slovenčiny, ktoré poukázali na viaceré prípady stážovania ich práce. Stretávajú sa s rôznymi nátlakmi a prehováraním zo strany iných učiteľov, nezriedka členov tzv. Spolku priateľov Oravy, aby vraj „nebláznili s tým vyučovaním slovenčiny, lebo to nemá žiadnu budúenosť“ a aby sa prestali angažovať v krajskej činnosti. Viem pochopiť, že v časoch komunistického režimu školské orgány robili nátlaky na našich krajských učiteľov, aby sa nepodieľali na našej kultúrnej činnosti, čo sa im v značnej mieri podarilo, ale neviem pochopiť, prečo sa to robí dnes, v dobe budovania demokracie a slobody, prečo sa nerespektuje národnosťné práva, ktoré Poľsko podpisalo v Helsinkách a Kodani.

V našej klubovni sa konalo v poslednom období viač schôdzi a na niektoré krajania poprinášali staré spevníky (všimol som si jeden z nich — bol vytlačený v roku 1886), aby si pospievali koledy a iné cirkevné piesne. Nie je to čudné? Ved' by ich mali spievať predovšetkým v kostole! Bolo by dobre, keby sa tiež schôdze konali čo najčastejšie, lebo aj keď vysvitlo, že starší krajania spievať nezabudli, treba učiť mladých.

Na záver ešte jedna poznámka. Rozvíja sa technika, aj u nás sa už objavuje video, no jednako si myslím, že by sme mali využívať naše premietačky a premietat v klubovni dobré, vlastivedné, ale aj hrané filmy. Nových však nemáme, treba ich zabezpečiť a pravidelne premietat aspoň do vtedy, kým nebudešme schopní vybaviť naše klubovne video-technikou a iným zariadením.

ALOJZ BUGAJSKÝ

PAMIATKE FERDINANDA KUBACKU

V marcovom čísle Života si krajania mohli prečítať smutné oznámenie, že nás navždy opustil Ferdinand Kubacka, dolnozubický rodák, vzorý krajan a človek veľkého srdca tešiaci sa v našej obci všeobecnej úte. Bol by som rád, keby Život uverejnil tých párov riadkov spomienok venovaných Jeho pamiatke.

V poslednom čase mu už združie veľmi neslúžilo, dlho chorlavel, no do konca sa živo zaujal o naše krajské hnutie a život v obci. Pochádzal z rolnickej rodiny a bol najstarší z piatich súrodencov. Jeho otec popri rolnení sa zaoberal tesařstvom. Bol znamenitým majstrom, mal i svoju partiu, s ktorou postavil nejeden pekný dom nielen v Zubrici, ale aj v okolí. Cez zimu sa zase venoval kolárstvu. Každému zo synov sa postaral o povolenie a robotu. Nebohý Ferdo mal na starosti kone, ostatne mal ich rád od malička. Kubackovi mali vždy pekné kone, no gaštany pod jeho opaterou patrili k najchýrnejším. Keď vyrástol, povolali ho na vojenčinu do Sanoka, kde slúžil v Podhalanskom pluku. Pamäťam sa ako dnes, keď — pekne urastený — odchádzal s drevneným kufrom a lúčilo sa s ním množstvo mladých.

Keď si svoje odslúžil, vrátil sa Ferdo Kubacka domov. Nô len krátko, lebo zanedlho dostal mobilizačný lístok a opäť si obliekol vojenskú uniformu. Vypukla druhá svetová vojna. Zúčastnil sa niekoľkých bitiek v septembrovej kampani, až prišiel ten deň, keď Nemci rozobili jeho jednotku a on s niekoľkými kamarátmi sa po nociach začali

predierať domov. Po dlhých útrapách, putovaní po cestách-necestách sa konečne zjavil v Zubrici, ošarpaný a vyhladovený natoľko, že ho nikto nepoznal, nielen rodina, ale aj Helena Kovalíková, s ktorou sa neskôr oženil, t.zn. v roku 1940.

Medzitým my sme sa — teda ako celá Orava a Spiš — vrátili k Slovensku, čomu sa všetci preukrute tešili. Konečne sme mali slovenské bohoslužby a školy a mohli sme sa cítiť ako rovnozáporní a rovnocenní ľudia. Ferdinand Kubacka spolu s manželkou vychovali dvoch synov (tretí zomrel v detstve). Starší, po otcovi taktiež Ferdinand, sa osamostatnil, kym mladší Vendelin zostal gázdovať spolu s rodičmi. Hospodárieli dobre, gázdovstvo mechanizovali, no napriek tomu nebohý Ferdinand musel mať na gázdovstve aj kone, a to dobré. Chodieval za ním ďaleko, do Kiele, Łagowa a inde. Aj iným pomáhal kupovať, bol naozaj odborník.

Ferdinand Kubacka bol mimoriadne obetavým spoločenským činiteľom. Významne sa zaslúžil o výstavbu kostola v Dolnej Zubrici. Koľko sa len nachodil spolu s inými našimi občanmi do Sáčza, kym sme dostali povolenie na výstavbu. Aj potom, keď sa už začalo budovať, presedel na stavbe celé dni, aby na všetko dozrel ako na svoje vlastné. Záležalo mu na dobréj práci. Naozaj naša dedina má mu za čo dakováť, čo dnes chceme ešte raz vyjadriť.

Nemožno opomenúť postoj Ferdinanda Kubacku ako dobrého krajana. Patril kedykoľvek k spolu-zakladateľom miestnej skupiny Spoločnosti v našej obci. Dlhé roky bol jej neúnavným aktivistom a členom výboru MS. Chodieval na schôdze a činne sa zúčastňoval krajského kultúrneho diania. Bol stálym čitateľom a popularizátorom nášho

krajanského časopisu Život, ktorému zavše posielal svoje príspisy.

Odišiel od nás dobrý človek, Ľudomil, ktorý často viač myslil na iných ako na seba. Na poslednej ceste ho odprevádzala veľká skupina krajanov a ostatných obyvateľov obce. Čest jeho pamiatke!

VENDELÍN BOSÁK

PONUKA

ZO ŠAMORÍNA

Vážení priatelia, Slováci!

Naša novoznáknutá odbočka MS v Šamorine má záujem nadviať spoluprácu s Vami. Pod pojmom nadviazať spoluprácu si ovšem predstavujeme neformálne kontakty, rozvinutie osobných priateľstiev, žívú spoluprácu na poli kultúrom. Ak ponúkame priateľstvo, mali by sme sa predstaviť. Sme obyvatelia menšieho mestečka, ktoré je nedaleko od Bratislav, hlavného mesta Slovenskej republiky. Naši ľudia sú prevažne ľudia s citom pre prírodu a záhradky, pestujeme viac a všetko, čo je možné na našej rodnej a úrodnnej zemi pestovať. Samozrejme, že je to len hobby popri našej náročnej práci učiteľov, inžinierov, zdravotníkov atď. Máme radi aj kultúru, radi sa zabavíme. Máme vypracovaný pekný plán akcii, do ktorého by sme radi zaradili už aj spoluprácu s Vami. Príjemec?

Srdečne Vás zdravíme a dúfame, že naša ponuka bude prijatá.

Ing. Dušan ZÁTKO
predseda MO MS

Adresa:
Miestna odbočka MATICE
SLOVENSKEJ
ul. Senecká 4
931 04 ŠAMORÍN
Czecho-Slovacia

ORAVSKÉ PESNIČKY Z AMERIKY

Už dávno som Vám, milá redakcia, ne-písala, preto aj keď neskoro, znova sa ozývam. Prišlo mi na um, že by bolo dobre pripomienúť mladým krajančákam a krajanom niektoré staré oravské pesničky. Kedysi ich spievali dievčata v Malej Lipnici, keď chodili pási kravy, ako aj pri iných príleži-tostiach. Prvá je dosť dlhá a dievčatá ju spievali keď sa sialo buď trhalo dozretý lan. Znie takto:

Bierymy, bierymy, lynecek znod lasu,
przisla byk go rafač, ale nimom casu.
Bierymy, bierymy, lynecek znod vody,
przidzie nom go rafač Janicek z muzikom.
Bierymy, bierymy lynecek nad rzykom,
przidzie nom go rafač Janicek z muzikom.
Rubčie ze mi rubcie, robotnici moi,
Jo nie rada vidzim, kie mi ktorý stojí.
Do rogu muž zagunecku do rogu,
prziniešie nom gaždžinecka tvarogu.
Do rania muž zagunecku do rania,
upiece nom gaždžinecka barana.
Do kočca muž zagunecku do kočca,
zeby my čie tu vybrali za slonca.
Do rzepy muž zagunecku do rzepy,
spadla nom tu gaždžinecka z nolepy.

Do nači muj zagunecku do nači,
orol čie tu tyn gaždziek bez gači.
Nad rzykom muj zagunecku, nad rzykom,
przidzie čie rafač muj kochanek z muzikom.

Po práci si dievčata často posadali do kruhu a spievali:
Ozlygoj šie glošie, syroko po lešie,
ozlygoj šie sporo, pokiel mi vesolo.
Kie jo se zašpiyvom na pošrud polany,
telo by zagraly v kočiele organy.
Špiyvom jo se špiyvom, choč na bryje nimom,
a či nie špiyvajom, co na kluski majom.
Špiyvom jo se špiyvom, co byk nie špiyvala,
dy jo drobnýk džieči doma nie niechala.
Darla byk šie darla, ale skoda garla,
špiyvala byk jesce, ale mi šie ješč kce.
Nie bede špiyvala, nie bere šie darla,
niechom se na jutro odrubecke garla.
Kumeratki my se, przi drodze byvomy,
radošč nos posluchač, kie se zašpiyvomy.
Kie jo se zašpiyvom, kie jo se zarykom,
pudo Lipnicanki jako voda rzykom.
Kie jo se zašpiyvom, puscym glos dolinom,
uslysy kochaneck, nie pudže za inom.
Kie jo se zašpiyvom, puscym glos po lesie,
to šie kochankovi do placu poniešie.
Kumeratko moja pomuzze mi špiyvač,
jak mi nie pomozes, bem šie na čie gniyvač.
Na gurze na dole, slunecko vokolie,
na gurze na dole, počiesynie moje.
Za jednym potockym, na dvoma viyrskami,
mom se kochanecka s cornymi očkami.
Mom se kochanecka, takiego jał lalka,
ze go nie bedzie mieč zodno Lipnicanka.
Pudym do kočiola zmuvium počiorecek,
zeby mi šie dostol piykný parobecek.

Pudym do kočiola, zmuvium aniol pański,
zeby mi šie dostol parobek chyžianski.
Nie muj ogrudecek, nie jo go grodžiyla,
ale kviotki moje, bo jo ik sadžiyla.
V mojom ogrudecku majeron rogaty,
kto kce do nos chodži, muši byť bogaty.
V mojom ogrudecku majeron drobniutki,
kto kce ku mnie chodži, muši byť piyknutki.
V mojom ogrudecku ozvioj šie prontek,
požiroytie chlopci, jaki mom majontek.

Keď dievča spolu s chlapcom pasú kravy,
takto si pospevujú:

Sonšiadowa ibza na štyrok kulickak,
chodži tam Emilek v cyrvonyk unyčkak.
Przidž Emilku do nos, beze dva potocki,
dy jo ci nastrojym, čiyniutkie unycki.
Dy jo by ta przisel, moja Hanuš do vos,
ale mi ty čiyniuk unycolek nie dos.
Čiynkie unycolek muso byť, muso być,
jacy ty Emilku do nos prziđ, do nos prziđ.
Zydovski Poniezu v cyrvonyk porteckak,
šiedži na przipiecku i gro na skrzipeckak.
Zydovski Poniezu, malutki nieduzi,
chodži se po drodze, fajecke se kurzi.
Zydovski Poniezu drobne grulki varzyl,
kčiol se ik ocedži, brzusek se oparzyl.
Zydovski Poniezu, rod by tys, rod by tys,
kieby mu dol rzepki, zjod by tys, zjod by tys.

Keď sa pastieri už chystaju s kravami do-mov, takto spievajú:

Pudžmy juz do domu, bo juz cos, bo juz cos,
bo juz jaskulecki posly spač, posly spač.

VIKTÓRIA SMREČAKOVÁ

Kukurica pre každého

Na trhu máme stále viac nových, zaujímavých druhov kukurice. Aj výber vhodnej odrôdy je jednou z najdôležitejších rozhodnutí, ktoré umožňujú dosiahnuť uspokojivú úrodu. Druhy kukurice sa líšia medzi sebou dobu dozrievania, uvádzanou v číslach FAO, ako aj úrovňou úrody a smerom užívania.

Skoré odrôdy, ako známa Scandia či Topas, sú najlepšie pre pestovanie na zrno, strednoskoré odrôdy, také ako Beko 210, Zennit, Hansa, Kent či KLG 2210 na zrno a na CCM (druh krmiva) a neskoré, ktoré prinášajú najväčšiu masu, napr. Dea či Mona, na siláz. Voskovú zrelosť alebo plné zrno možno vlastne dosiahnuť do čísla FAO 240. Neskôršie odrôdy v Poľsku vlastne nedozrievajú, hoci sú výnimky, ako odrôda Mona (FAO 280), ktorá môže dať šúlky s určením pre CCM.

Zo starších, už známych odrôd, neskôršou je Scandia (FAO 180), veľmi skoro dozrievajúci miešanec s priemernou úrodnosťou, pestovaný hlavne na zrno, ale môže tiež byť na CCM. Skorým a všeobecným miešancom je nemecký Zenit (FAO 210), ktorý dáva pomere vysokú úrodu zrna, vhodnú pre pestovanie na zrno a CCM v centrálnych a južných oblastiach Poľska. Odpôrúca sa ho tiež na siláz, najmä v severných oblastiach krajiny. Dobrou, známou odrôdu je francúzsky Kent (220 FAO), ktorý sa teší veľmi vysokej popularite medzi roľníkmi. Táto stredne skorá odrôda sa vyznačuje dobrou úrodnosťou, je všeobecná pre pestovanie na zrno, CCM a siláz. Veľmi populárna je tiež domáca kukurica KLG 2210 (FAO 230). Vďaka malej účasti v mase klasov je vhodná pre pestovanie na zrno, CCM, ako aj na siláz. Neskôr dozrievajúcou odrôdou na siláz, ale zároveň vhodnou na CCM, je poľsko-maďarský Hidosil (Fao 240). Dáva priemernú úro-

du zelenej a suchej masy pri výhodnom podiele klasov v celkovej úrodine.

Z neskôršich odrôd už dávno sú pestované poľské odrôdy KB 270 (FAO 270) a Tandem (FAO 270), obe vhodné na siláz. Medzi neskôršimi odrôdami najznámejšie sú asi dve odrôdy — Mona a Dea. Kukurica Dea (Fao 290) má veľmi vysokú úrodnosť, prispôsobuje sa k rôznym druhom pôdy a je odolná proti fuzarióze. Táto odrôda je určená pre pestovanie na siláz a na juhu a v centre krajiny môže tiež byť pestovaná na CCM. Mona (Fao 270) sa vyznačuje vysokou úrodnosťou Dei, ale je oveľa skoršia. V dobrých rokoch prináša veľmi dobrú úrodu zrna. Odpôrúca sa na siláz a vzhľadom na priaznivý pomer klasov k celej rastlini, aj na CCM na juhu a v centre krajiny. Možno ju pestovať aj na zrno. V prípade chladnejších vegetačných období je riziko, že zrno nedozreje.

V posledných rokoch sa na trhu stále objavujú nové odrôdy a ďalšie sa skúmajú. Zo skorých odrôd firma Pioneer (USA) uvedla na nás trh úrodnú odrôdu Malta (FAO 190) určenú na zrno a CCM, najmä na severe Poľska. Tento miešanec môže byť alternatívou pre Scandiu, keďže prináša vysokú úrodu.

Z francúzskej firmy COOP DE PAU pochádza niekoľko u nás ešte neznámych odrôd. Neskôršou je Botanis (Fao 210) v roku 1989 zavedený do zoznamu odrôd vo Francúzsku. Prináša vysokú úrodu masy s vysokým podielom zrna. Je odolný proti poľahnutiu a proti suchu. Odpôrúca sa na zrno a CCM aj na severe Poľska. Taktiež sa odpôrúca pre skorú siláz v celej krajine. Odrôda Clipper (Fao 220) sa od roku 1985 nachádza v katalógu EHS. Je to stredne skorý miešanec, ktorý prináša vysokú úrodu vhodnú na siláz. Túto odrôdu si vysoko cenia pre

veľký obsah suchej masy a odpôrúca sa najmä na siláz a CCM.

Jednou z novších odrôd francúzskej firmy Limagrain je stredne skorý Alarik (Fao 230), vhodný pre pestovanie na CCM. Má veľmi dobrý zdravotný stav a dáva aj vysokú úrodu zrna. Odpôrúca sa ho pestovať na zrno a CCM na juhu a v strede Poľska. Neskôršou odrôdou tej istej firmy je Argos (Fao 280). Je to typická odrôda na siláz. Možno ju tiež pestovať na zrno a CCM v stredných a severných oblastiach Poľska.

Novou, stredne skorou odrôdou firmy Pioneer je XPC (FAO 230). Je to druh odporúcaný pre pestovanie na zrno a siláz v strednom Poľsku. Na pestovanie v tej istej oblasti sa odpôrúca aj neskôršia Contessa (FAO 260). Najlepšie výsledky sa dosahujú pri siati na CCM a siláz, ako aj na sušenie celých rastlín. Táto odrôda je veľmi odolná proti chladu a má vysoký podiel klasov v úrodine. Ešte neskôršimi odrôdami firmy Pioneer je XCPD 76 (FAO 280), ktorá sa odpôrúca na siláz, ako aj Helga (FAO 290) na siláz a CCM v najlepších oblastiach krajiny.

Atlet (FAO 250) je jednou z novších odrôd nemeckej firmy Einbeck. Je to miešanec, ktorý dozrieva na pohraničí medzi odrôdami stredne skorými a stredne neskôrými. Táto odrôda je odolná na jarné chladiny, málo citlivá na fuzariózu lodych a poľahnutie. Má dosť vysokú úrodnosť klasov. Je vhodná na pestovanie na zrno a CCM v stredných a južných oblastiach, ako aj na výcasnú siláz. Neskôršim miešancom tejto firmy je Caro (FAO 260) je dobre odolný proti jarnému chladu a poľahnutiu. Dáva vysokú úrodu, CCM a siláz.

Z neskôršich druhov, mimoriadne vhodných na silážovanie, francúzska firma COOP DE PAU odpôrúca také odrôdy ako Sorent (FAO 250), ktorá je veľmi odolná proti suchu, Antiope (FAO 260), dosahujúcu vysokú úrodu, alebo odolnú proti poľahnutiu odrôdu Attila (FAO 280), ktorá bola v roku 1988 zaradená do zoznamu odrôd vo Francúzsku.

Všetky druhy kukurice sú miešanec a len raz je možné z nich získať úrodu. Z vlastného zrna nedosiahneme očakávanú úrodu.

PLNOTUČNÉ MLIEKO

Obsah tuku v mlieku vo veľkej miere závisí od genetických činiteľov a od jednotlivých druhov zvierat. Môže byť rôzny aj u jednotlivých zvierat tohto istého druhu. Ten istý jedinec môže mať v rôznych obdobiach života a laktácie rôzny obsah tuku v závislosti od fyziologického stavu, výšky dojivosti a dokonca počas zmien počasia. Malý rast obsahu tuku možno spozorovať aj počas jedného dojenia. Na začiatku mlieko obsahuje 1–2 percenta tuku a koncom dojenia už 6 až 7 percent. Posledné porce vydeleného mlieka obsahujú teďa štvornásobne viac tuku ako prvé.

Obsah tuku v mlieku závisí však tiež vo veľkej miere od samého roľníka a presnejšie povedané od krmív, ktoré dáva kravám. Spôsob kŕmenia rozdružuje o zložkách krmiva potrebných pre syntézu tuku v mlieku a zároveň reguluje fermentačné procesy v bachoche.

Úroveň tuku v mlieku je najvyššia vtedy, keď fermentácia v bachoche prebieha s prevahou produkcie kyseliny octovej.

Kŕmenie, ktoré spôsobuje zníženie produkcie kyseliny octovej, spôsobuje teda pokles množstva tuku. Obvykle to vyplýva z podávania malého množstva objemných suchých krmív. Kravy, ktoré dostávajú denne len 1–2 kg slamy, môžu dávať mlieko so zniženým obsahom tuku o 1–2 percenta a niekedy úroveň tuku v mlieku môže poklesnúť dokonca na 1 percentu.

Pokles úrovne tuku v mlieku vzniká teda pri kŕmení kráv veľmi zomletými objemovými suchými krmivami, granulovanými krmivami, keď sú kŕmené dávkou obsahujúcou veľa lakostrávitelných jaderných krmív a pri zmenšení podiele objemových suchých krmív. Vláknité krmivá výrazne zváčšujú percento tuku v mlieku.

Známe sú aj krmivá, ktoré zváčšujú percento tuku, hoci sú ho obsahujú veľmi málo. Napríklad listy cukrovej repy alebo seradela. Všetky príliš studeňe krmivá, premrznuté a spôsobujúce hnačku, znižujú obsah tuku.

Aby sme sa vyhli poklesu percenta tuku v mlieku, najmä pred obdobím vyhánania na pašu, odpôrúca sa podávať prinajmenšom 3 kg sena alebo 20 kg siláže denne a ak je to možné, dávať kravám suché vysladené rezky, ktoré zvyšujú produkciu kyseliny octovej v bachoche.

ZELENÁ KRONIKA

ROZMANITOSŤ ODRÓD. Dnes si môžeme vybrať medzi 54 druhmi zemiakov. Medzi jedlými zemiakami v skupine veľmi výcasných patria: Azalia, Cynia, Frezia, Irys, Koral, Ruta. Výcasné jedlé zemiaky sú: Alka, Dalia, Eliška, Jašmin, Kalina, Perkoz, Samanka, Lotos. K stredne výcasným druhom patria: Aba, Beryl, Eliška, Fauna, Mila, Pola, Ibis, Iriga. K skupine stredne neskôršich jedlých druhov zemiakov zaraďujeme: Atol, Bryza, Bronka, Fala, Foka, Sokol, Sowa, Wilga, Bogna. A ak by roľník chcel sadiť neskôr jedlé zemiaky, mal by hľadať také druhy ako: Dryf, Flisák, Janka, Merkur, Tarpan.

Máme 18 druhov škrobových (priemyselných) zemiakov s rôznoú dĺžkou vegetačného obdobia. K výcasným patrí Duet. V skupine stredne výcasných škrobových druhov sú: Blíza, Dukat, Ronda. Stredne neskôršie priemyselné zemiaky predstavujú druhy: Brda, Certa, Cisa, Elba, Heban. Najpočetnejšia je skupina neskôršich škrobových druhov. Patria k nej: Bóbr, Lenino, Narrew, Pilica, San, Stobrawa, Utran, Bzura, Ceza.

Bolo by však lepšie, keby existoval väčší počet druhov so

skráteným obdobím vegetácie. Vďaka tomu by bolo možné skôr začať kampaň a bez investičného spôsobom zvýšiť spracovateľské možnosti priemyslu.

PRÁCA ŽIEN V POLNOHOSPODÁRSTVE patrí k nosným problémom tejto sféry. V krajinách, ktoré dosiahli vysokú úroveň industrializácie, sa zamestnanosť v polnohospodárstve zmenšuje, ale podiel žien je v nom stále vysoký. V Poľsku v roku 1983 počet osôb pracujúcich na súkromných gazdovstvách dosahoval 5.653.000, z toho 48,6 per. ziem. Bolo to spôsobené rozdrobením súkromného polnohospodárstva, ale aj dvojtým povolením mužov, ktorí sa prejavovalo najmä na malých gazdovstvách. Na vidieku na 100 mužov mladších ako 16 rokov prípadá 94 žien, v produktívnom veku — 80 žien a v dôchodkovom veku — 184 žien. Nedostatok rovnováhy sa zvyšuje v skupine obyvateľstva v manželskom veku na väčších gazdovstvach. V značnom množstve väčších gazdovstiev hospodária slobodní muži. Zároveň je nepriaznivé aj to, že vo veľkej miere na väčších gazdovstvach hospodária samotné ženy v dôchodkovom veku. Ak sa gazdovstvo zväčší, rastie množstvo osôb pracujúcich výlučne na svojom gazdovstve, klesá počet osôb s dvojtým povolením, ako aj množstvo žien a osôb v dôchodkovom veku zamestnaných v polnohospodárstve.

WETERYNARZ

OWADY I GRYZONIE

Zarazki chorobotwórcze przenoszone są ze zwierząt chorych na zdrowe, między innymi również przez owady. Specjalne bezpieczeństwo przedstawiają takie owady jak: komary, muchy klujące, bąki i wszy, gdyż żywią się one krwią zwierząt. Po nassaniu się krwi zwierzęcia chorego przechodzą one na zwierzęta zdrowe i zarażają je przy ukłuciu. Muchy nieklujące również są niebezpieczne, siadają bowiem na kale zwierząt i wszelkich innych nieczystościach zawierających zarazki przenoszą je na swoich nóżkach. Inne owady jak piórojady oraz szerścijady stale niepokoją zwierzęta i zmniejszą ich wydajność. Z tego wynika, że tępienie owadów jest ze wszech miar konieczne. Muchy są dokuczliwe najbardziej w cieplej porze roku. Zwierzęta stale muszą się do nich odpędzać, nie mają chwili spokoju, a krowy niepokojone w czasie uduju, dają zwykle mniej mleka. Zasadniczą rolę w tępieniu much

odgrywa czystość, utrzymywanie w należytym porządku, gnojowników, śmiertników i innych miejsc przeznaczonych na odpadki. Miejsca te powinny być tak urządzone, aby muchy nie miały do nich dostępu. Zawartość śmiertników trzeba wywozić jak najczęściej na pole przed zaoraniem, lub na dobrze urządzone gnojowniki. W handlu jest sporzą ilość środków trujących muchy i inne owady. Są pod różnymi postaciami — w płynie lub też najczęściej w puszkach pod ciśnieniem, bardzo łatwym w użyciu. Należy jednak zwrócić uwagę na możliwość zatrucia zwierząt, szczególnie ptactwa domowego. Dlatego też najlepiej jest pryskać tymi płynami ściany wewnętrzne pomieszczeń oraz ściany wokół otworów drzwiowych i okiennych. Niezależnie od tego bardzo skuteczne są środki owadobójcze, które dodaje się do farb lub wapna przy malowaniu pomieszczeń. Taki środek skuteczny jest około trzech miesięcy. Poza preparatami trującymi, a właściwie niezależnie od nich należy na lato zabezpieczyć okna cienką siatką, która uniemożliwi owadom dostęp do wnętrza pomieszczenia. Poza muchami, najczęściej zwierzęta ata-

kowane są przez bąki. Szczególnie ostro atakują one w dni gorące. Mają bardzo silny aparat klujący, którym łatwo przeklubują skórę zwierząt. Uklucia bąków są bardzo bolesne, gdyż skóra ich zawiera silnie działający jad. Niezawodnych środków do walki z bąkami nie mamy, ale podobnie jak przy muchach można stosować te same preparaty. Szczury i myszy podobnie jak owady przenoszą wiele niebezpiecznych zarazków dla ludzi jak i dla zwierząt. Poza tym wyrządzaą one spore szkody w gospodarstwie, gdyż 10 szczurów zjadą w ciągu dnia około pół kilograma ziarna. Płodność tych szkodników jest duża. Jedna para szczurów w ciągu roku może rozmnożyć się do 600 sztuk. Sprzyjające warunki dla szczurów są wszędzie tam, gdzie nie ma porządku, nie uprząta się odpadków, nie zabezpiecza magazynów i spiżarni. Należy wobec tego przeglądać często pomieszczenia zabezpieczając wszelkie dziury i otwory przez zalanie cementem mieszany z tłuczonym szkłem. Dobre wyniki daje również zasypywanie nor wapnem chlorowanym i następnie zalewanie ich cementem ze szkłem. Drzwi wszelkich pomieszczeń po-

winny być szczelne i od dołu do wysokości 30—50 cm obite blachą. Z chwilą pojawienia się szczurów należy natychmiast przystąpić do ich tępienia. Najpopularniejszym sposobem jest zastawienie specjalnych (dużych i metalowych) pułapek. Tu trzeba uważać aby pułapka oraz zanęta (np. słońca) nie była dotykana gołymi rękami bo szczur to wyczuje. Za przynętę należy stosować smażone mięso, słońce, oraz dodawać do nich anyżek, którego zapach szczury bardzo lubią. Przynętę należy zmieniać codziennie. Dobre efekty przy tępieniu szczurów i myszy osiągają koty oraz jeże chodowane w gospodarstwie. Najskuteczniejszym jednak sposobem jest zakładanie trutek. Przy ich zakładaniu trzeba pamiętać, że są one trucizną również dla ludzi, dla tego należy zachować następujące środki ostrożności:

- a) nie dotykać trucizny rękami
- b) nie kłaść trucizny w miejscowościach dostępnych dla ludzi i zwierząt gospodarskich

c) trutkę umieszczać w skrzynkach z otworami po bokach.

W pobliżu trutki musi stać naczynie z wodą, gdyż po zjedzeniu trutki, szczury dużo piją.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

DODATEK KOMBATANCKI

1 stycznia br. utraciła moc ustanowiona o szczególnych uprawnieniach kombantantów, a wszędzie w życiu nowy akt prawny: ustanowa z 24 stycznia br. o kombantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz. U. nr 17).

Zanim dotarli do nas Dziennik Ustaw, już dostawaliśmy listy od Czytelników zaniepokojonych zmianami zasad przyznawania dodatków kombatantek. Sprawa istotnie nie jest prosta i spróbujmy ją w tej i następnych informacjach wyjaśnić.

Art. 15 nowej ustawy wprowadza dodatek kombatantki dla osób uprawnionych do emerytur lub renty, równy 30 proc. najwyższej emerytury (wynosi ona teraz 595 tys. zł, czyli dodatek wynosi 178,5 tys. zł). Przepis mówi też, że dodatek przysługuje obok emerytury lub renty i nie jest uwzględniany przy ustalaniu wskaźnika indywidualnego wymiaru świadczenia. Wyłącznie dodatku kombatantekiego z podstawy wymiaru sprawia, że wprowadzenie nowych dodatków jest zabiegem trudnym i musi być rozłożone na etapy. Etapy te określa art. 29 ustawy kombatantekiej. Na razie, od 1 stycznia br. dodatek w nowej wysokości i na nowych zasadach przyznano czterem grupom. Od początku roku należy się on:

— emerytom i rencistom, którzy w ubiegłym roku mieli prawo do jednorazowego świadczenia pieniężnego na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z maja 1989 r., czyli byli pozbawieni dodatku kombatantekiego przy miesięcznych świadczeniach;

— kombantom, którzy dostają świadczenia wyjątkowe, bo

nie nabyli uprawnień emerytalnych i rentowych oraz tym osobom, które pobierają renty inwalidów wojennych i wojskowych i dostają niewałoryzowany dodatek kombatantki w wysokości 3 tys. zł;

— osobom, które prawo do dodatku kombatantekiego nabyły poczynając od 1 stycznia br. (mówiąc krótko, chodzi tu głównie o kombantów, którzy przeszli czy przejdą na emeryturę po 31 grudnia 1990 r. lub po tym terminie uzyskają uprawnienia kombatantek).

Ostatnią grupą są emeryci i rencisi, którzy mieli już prawo do dodatku kombatantekiego, a których świadczenia są rewoltyzowane (dotyczy to więc na razie osób, które skończyły 80 lat).

Cały sens tej rozłożonej na etapy operacji polega na wyłączeniu dodatku kombatantekiego z podstawy wymiaru emerytur i rent i na „urealnieniu” jego wartości.

W tej chwili najwięcej nieporozumień budzi zastąpienie dodatkiem corocznego, jednorazowej wypłaty. Tu trzeba przypomnieć, że zgodnie z ustawą z 1982 r. ci kombatanci, którzy dostawali dodatek za odznaczenia, nie mieli już prawa do dodatku kombatantekiego. 3 maja 1988 r. Rada Ministrów wydała rozporządzenie, które przyznawało kombantantom emerytom i rencistom odznaczonym orderem lub tytułem honorowym coroczną wypłatą równą przeciętnemu wynagrodzeniu z roku poprzedniego (była to prowizoryczna forma dodatku kombatantekiego). Ponieważ rozporządzenie utraciło moc, jednorazowe świadczenie nie będzie już w tym roku wypłacane, a wynosiłoby ono 1029,7 tys. zł, bo takie było przeciętnie wynagrodzenie w 1990 r. Kombatanci nie stracą, dostawią będą co miesiąc po 178,5 tys. zł dodatku (wypłacanego niezależnie od comiesięcznego dodatku za od-

znaczenia). Dodatek kombatantki będzie oczywiście wzrastał razem z najwyższą emeryturą, a więc będzie zmieniał się co kwartał.

URLOPY CHAŁUPNIKÓW

Przepisy mówią o „wykonawcach pracy nakładnej”, ale w języku potocznym wygodniejsza jest nazwa — chałupnicy. Od wielu już lat sytuacja prawna tej grupy zbliżona jest do sytuacji pracowników, a podstawowym aktem prawnym normującym prawa i obowiązki chałupników jest rozporządzenie Rady Ministrów z 31 grudnia 1975 r. (Dz. U. nr 3 z 1976 r. z późn. zm.). Jeżeli chodzi o urlopy chałupników i pracowników różnią się. Otóż prawo do corocznego płatnego urlopu wypoczynkowego przysługuje chałupnikowi, który uzyskiwał wynagrodzenie równe przynajmniej połowie minimalnego wynagrodzenia w gospodarce uspołecznionej. Wymiar urlopu ustalony jest tak samo, jak dla pracowników, a więc według kodeksu pracy: od 14 dni po roku pracy do 26 dni po 10 latach pracy.

Urlop za dany rok kalendarzowy przepracowany w całości lub w części udzielony jest w roku następnym, co wynika z zasad dzielenia urlopu proporcjonalnego do czasu faktycznie przepracowanego. Urlop skraca się o 1/12 części za każdy miesiąc, w którym chałupnik (ze swojego wniosku), nie osiągnął wymaganego wynagrodzenia. Chałupnik, który podjął pracę w ciągu roku, dostaje 1/12 część urlopu za każdy przepracowany miesiąc, o ile w miesiącach tych osiągnął wymagane wynagrodzenie (urlop ten wykorzysta oczywiście w roku następnym). Chałupnik traci prawo do urlopu wypoczynkowego przysługującego w danym roku kalendarzowym, jeżeli zakład pracy rozwiązał umowę bez wypowiedzenia z winy chałupnika:

W razie innego trybu rozwiązania umowy, chałupnik ma prawo do ekwiwalentu za urlop.

Wynagrodzenie za urlop oblicza się na podstawie przeciętnego wynagrodzenia 12 miesięcy poprzedzających miesiąc rozpoczęcia urlopu. Jeżeli udziela się urlopu za okres krótszy niż 12 miesięcy, podstawą jest przeciętnie wynagrodzenie z tego okresu.

GDZIE POŚWIADCZYĆ PODPIS?

Dostajemy coraz więcej skarg od... przyjaciół klientów ZUS. Jak wiadomo, okresy zatrudnienia czy pobyt w obozie można udowodnić zeznaniami świadków, a świadkowie mogą składać oświadczenie na specjalnych formularzach. Podpisy muszą być poświadczane. I: albo ZUS nie informuje dokładnie klientów, albo ci nieuważnie słuchają, albo też niedokładnie powtarzająświadczenie — dość, że wiele osób nie potrafi sobie poradzić z potwierdzeniem podpisu. Osoby pracujące nie mają kłopotów, ale emeryci wędrują od urzędu do urzędu. Pewien czytelnik poszedł do swojej administracji i tego odesłała do lekarza, a ten z kolei do notariusza.

Prosimy wszystkich klientów i przyjaciół klientów ZUS o przeczytanie tej informacji. Sposób poświadczania podpisów bardzo prosto normuje rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania oświadczenie emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz. U. nr 10 z późn. zm.).

Własnoręczność podpisu świadka może potwierdzić: zakład pracy, oddział ZUS, inspektor lub punkt informacyjny ZUS, bądź organ administracji państowej stopnia podstawowego (czyli obecnie organ gminy). Tak więc nie do administracji domów, a do organów samorządu terytorialnego należy zwracać się po poświadczenie podpisu.

Baj a pomocník

Najal si jeden baj pomocníka a povedal mu:

— Ak u mňa vydržíš pracovať celý rok, zaplatím ti desať zlatiek. Baj bol veľmi lakový, pomocníkov zle choval, preto vždy od neho odchádzali predčasne. No ukázalo sa, že tento pomocníka nepozná únavu. Trpeživo pracoval u baja a už sa bližil deň výplati. Bajovi bolo ľúto peňazi a začal vymýšľať úskok, aby nemusel pomocníkovi zaplatiť.

Práve vtedy zmizla bajovi krava. Rozkázal mládencovi, aby šiel do lesa hľadať kravu, a v duchu si hovoril:

Les je veľký, zablúdi v ňom a viac sa nevráti.

Pobral sa pomocník do lesa a stretol medveda.

Šikovne ho chytil, priviedol na bajov dvor a zavolal cez okno pánovi:

— Tu máš svoju kravu!

— Zavri ju do maštale k teľatám, — odvetil baj z domu.

Pomocník zavrel medveda do maštale. Cez noc medved podhrhol všetky teľce. Ráno šla bajova služka do maštale kravu dojti, no len čo otvorila dvere, medved odtiaľ vybehol a utiekol do lesa.

Vtedy posal baj pomocníka strážiť repu, ktorú bol zasial ďaleko v lese, a nedal mu so sebou nijaké jedlo.

Hádam tam zahynie, pomysiel si.

Ale mládeneč našiel v lese záhon repy, vylezol na dub a začal hrať na kubuze. Začul hudbu lesných škriatok, vybehol na poľanu a pustil sa do tanca. Tancoval dlho, až sa unavil a zavolal na pomocníka:

— Hej, ujko, smieš si prisadnúť k tebe a oddýchnuť si?

— Vylez sem, — privolil pomocník.

Škriatok vylezol na strom, sadol si na halúzku a začal mládencu šteklíť. Ten chytil sekuru, halúzku odťal a škriatok v tej chvíli spadol zo stromu.

Potom pomocník škriatka zviazał, do záhrenia mu naložil repu a priviedol ho k pánovi.

— Chytil som zlodeja, ktorý ti kradol repu, — povedal.

— Už aj ho pust! — zamával rukami baj. — Čo mi sem vodiš všeljakých čertov!

Pomocník nič nepovedal a škriatka pustil.

Baj mal jednu starú sýpku a bál sa do nej chodiť, lebo si mysel, že tam žijú čerti a kradnú múku. Tam môj prekliaty pomocník istotne zahynie, pomysiel si a posal ho do tej sýpky po múku.

Pomocník šiel a pre istotu si vzal so sebou kyjak. Prišiel k súpke a počul, že vnútri ktoríkobyla pohreba, pišťa a mraučí.

— Ved' ja z vás vytrasiem dušu! — zvolal hrozným hlasom, rozhnal sa a kyjakom vyvalil dvere na sýpku.

Sýpka bola plná hladných mačiek. Rozpŕchli sa na všetky súpaniny, iba jeden kocúr nevedel, kam sa podiet, a vbehol rovno pomocníkovi do náručia. Ten ho celého posypal múkou a priniesol bajovi.

— Chytil som zlodeja, ktorý ti kradol múku, — povedal pánovi.

— Zasa si mi priviedol akéhosi čerta! Pusti ho rýchlo! — skrikol vyplakaný baj a hned aj priniesol peniaze, aby sa pomocníka čo najskôr zbavil.

Tak zostal mládeneč vďaka svojmu dôvtipu nažive a navyše priútil baja vyplatiť mu plácu. S peniazmi sa potom vrátil domov.

Tatárska ľudová rozprávka

Tá zvolenská brána

(Adagio)

(Dr. Em. Hermann), [1880], (Zvolen)

Tá zvolenská brána
pekná vysoká,
(: preletela cez ňu :)
húška divoká

Nebola to húška,
boli húsatá;
bohu vás porúčam,
s vami sa rozlúčam,
švarnie dieučatá.

Za bránu kročiu,
šablu otočiu:
Vráť mi to milá,
holubička sivá,
čo som ti nosiu.

VESELO SO ŽIVOTOM

Učiteľ sa pýta: — Jožko, prečo si si podpísal žiacku knižku sám?!

— Lebo ocko mi povedal, že som jeho pravá ruka, pán učiteľ...

NAŠA FOTOHÁDANKA

Na hodine matematiky:

— Dávaj pozor, Novák, dostaneš ľažký príklad. Keď pätnásť mužov skosí lúku za štyri hodiny, ako dlho ju bude kosiť dvadsať mužov?

— Prosím, kedže tú lúku už pokosilo tých pätnásť, oných dvadsať už nemusí robiť nič.

Naša snímka predstavuje vynikajúcu americkú speváčku funky, jednu z najpopulárnejších hviezd posledných rokov nielen a americkom kontinente, ale aj v Európe. Napište nám jej meno a pošlite do redakcie. Správne odpovede odmeníme knihami.

*

V Živote č. 394/91 sme uverejnili snímku Heleny Vondráčkovej. Knihy vyžrebovali: Monika Majerčáková z Novej Belej, Beata Lorenčová z Krempeach, Katarína Vaničková z Durština, Vojtech Kašprák z Jablonky, Barbora Vengrinová z Dolnej Zubrice, Jolanta Soltýsová z Jurčova, Terézia Hlaváčová z Fridmana, Anna Czerwonka Chyžného, Andrej Bednár z Kacviná, Katarína Mlynarčíková z Čiernej Hory a Zofia Bogačíková z Podhradia.

M.M. DEDINSKÝ

Máj

Huč, zvláštna krásma
májovej noci.

Hučte len, hučte, vetriská jarné.
Dievčatko krásne,
miluj jarné časy.

Objímaj zeleň
v šťastnej náruči,
vrhni sa veselo
do lona lesov,
miluj lesk zelených polí.

Huč, zvláštna láska
májovej noci.
S hukotom, vody, plyňte cez chotár!
Ružové dievča, zaňôť si so mnou:
„Neodíd nám, jar!“

Huč, zvlášne slnko
májových dní.
Pobozkaj, dievča,
lem zelených chvojí,
spievaj len, spievaj, hrdzavé vtáča,
naveky, naveky...

SUPERHVIEZDA

Možno že je trochu priskoro nazvať takto mladčíku juhoslovanskú tenistku, ako je Monika Selešová (na snímke), ale nepochybne je veľmi nadaná a na turnajoch mimoriadne úspešná. V posledných mesiacoch dokázala zvíťaziť prakticky nad všetkými najlepšími tenistkami, čo spôsobilo, že vystriedala slávnu Steffi Grafu na čele svetového poradia. Tak to určil počítateľ, ktorý vyaratúva bodový priemer zo všetkých absolvovaných turnajov každej hráčky. Je pritom zaujímavé, že Selešová sa stala svetovou jedničkou v marci po turnaji v Palm Springs, kde vo finále prehrala práve s Martinou Navrátilovou. Poznamenajme, že Juhoslovanka je najmladšou hráčkou na čele svetového poradia tenistiek — v marci mala 17 rokov a 3 mesiace. V apríli poradie najlepších bolo nasledovné: 1. Selešová, 2. Grafová, 3. Sabotiniová, 4. Navrátilová.

Pohádka o nenadálém štěstí

Kdysi žil na jednom japonském ostrově člověk, a ten celé dny a celé roky nic nedělal a pořád jen čekal, až ho potká nenadálé štěstí. Čekal, že bez práce a bez vlastního přičinění rázem zbohatne. Tak žil dlouho a dlouho a vůbec mu nevadilo opovržení všech lidí a pověst největšího lenocha široko daleko. Až jednoho dne se dozvěděl, že někde v moři je ostrov, kde žijí lidé pouze s jediným okem. Ten člověk si hned pomyslel, že to je jeho příležitost. „Pojedu na ten ostrov,“ řekl si, „chytnu jednoho z těch jednookých a budu ho u nás za peníze ukazovat na trhu. Tak jistě rychle zbohatnu.“ Čím více o tom přemýšlel, tím více se mu ta myšlenka zamouvala. Nakonec prodal všechno, co měl, nasedl na loď a vydal se na moře hledat ostrov jednookých lidí. Dlouho se plavil po moři křížem krážem, navštívil mnoho ostrovů, ale všude nacházel jen samé obyčejné lidí se dvěma očima v hlavě. Když už skoro ztrácel naději, zanesla bouře jeho loď k neznámému ostrovu. Vystoupil na břeh a hned poznal, že je u cíle své cesty. Všude potkával samé jednooké lidí. Jenže ti jednooci si také hned všimli člověka s dvěma očima a začali si ho prohlížet. Není divu, že měli stejný nápad jako před časem on. „Vida, jaké nás najednou potkalo štěstí!“ řekli si. Chytili ho, spoutali a pak ho začali za peníze ukazovat na tržiště. Tak to dopadá s těmi, co čekají na nenadálé štěstí.

PAVEL ČERNÝ

Hviezdy svetovej estrády

LISA STANFIELDOVÁ

V poslednom období sa v záplave estrádnych hviezd čoraz výraznejšie a častejšie objavuje meno Lisy Stanfieldovej, o ktorej hudobní odbornici tvrdia, že z nej vyraštajú najväčší spevácky objav deväťdesiatych rokov.

Dvadsaťštyriččná Lisa pochádza z anglického mestečka Roachdale. Jej počiatoké záujmy nemali nič spoločné s hudbou. Najprv sa pokúšala športovať a pestovala gymnastiku a až neskôr sa začala venovať hudbe. Ešte ako školáčka naspevávala skladbu Yours Alibis, s ktorou nadviazala kontakt s televiziou, kde jej zverili moderovanie detského programu. Tam sa zoznámila so spolužiakmi Andy Morrisseyom a Iantom Devenyom, s ktorými neskôr založila skupinu Blue Zone. Nahrali spolu niekoľko singlov a jeden album, no presadíť sa im podarilo len jednu pesničku Big Thing.

Významným momentom v Lisinom živote bola spolupráca jej skupiny s discjockeysko-

-producenstvom dvojicou známou pod menom Coldeut. Jej výsledkom bol medziiným znamenitý deep-housevý singel People Hold On, ktorý mal veľký úspech a napriek vysokému nákladu bol rýchle vypredaný. To otvorilo Lise cestu k sólistickej kariére. Zanedlho, už ako sólová speváčka, sa predstavila v peknej, housovo ladenej nahrávke This Is The Right Time. Zároveň sa čoraz silnejšie začala priklánať k soulovej hudbe, významne obdivovala takých velikánov súlu ako Prince, Aretha Franklin a James Brown.

V roku 1989 nahrala Lisa Stanfieldová svoj prvy a úspešný soulový singel nazvaný All Around The World, vďaka ktorému sa v tom istom roku dostala do čela anglickej hitparády a získala si milióny poslucháčov populárnej hudby. V soulom rozjímani pokračovala potom na ďalšom singli Live Together a vrchol znamenal jej debutový album nazvaný Affection.

Spevácky talent Lisy Stanfieldovej, doteď už dosťažne preverený, má podľa odborníkov veľkú budúcnosť. Táto sympatická speváčka stojí na prahu veľkej kariéry. Je veľmi pracovitá a dôkladná, každú nahrávku sa snaží dopracovať do najmenších podrob-

EVA FEDOROVÁ

Kde spi leto

Pohár žiarou slnka svieti.
Kto v ňom spinká? Leto, deti!
Neveríte? Veru áno!
Zaspalo v ňom jedno ráno.

Nie je samé, ani nápad!
Sta červený slnka západ
s letom sladko buvinká
jahoda aj malinka.

Všetku vôňu lesa, hory,
dala mamka do komory.
Keď mráz štípe, ohník praská,
zbudí leto naša mamka,

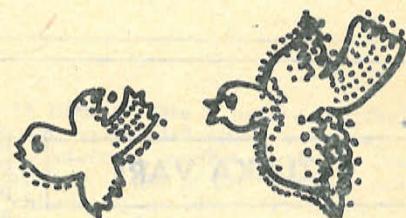
a my, deti, v tejto chvíli,
hned by sme si zašantili,
šťastné, že nás opäť hladká
jeho teplá vôňa sladká.

JINDŘICH BALÍK

Slunce

Pro děti ze škol
i pro ty z jeslí
na modrou tabuli
panáky kreslí
bez jediné chybíčky.

Potom přidá po paměti
motýla, co loukou letí,
brouky,
včely,
rybičky...

Vybrali sa deti na huby. Okolo nich prebehol zajačik. Pomôžte im ho nájsť. Vylúštený obrázok vystrihnite a pošlite na adresu redakcie. Tešíme sa na vaše odpovede. Výhercom pošleme slovenské a české knihy.

Z najkrajších prác marcového čísla sme vyžrebovali nasledujúcich výhercov: Henryka Naczk z Fridmana, Ondreja Vontorčíka z Veľkej Lipnice, Dominika Gnidu z Novej Belej.

nosti. Možno si len želať, aby jej ďalšie platne a nahrávky sa čo najskôr dostali aj k nám.

Tieto modely ponúkame ženám, ktoré obľubujú triczu. osvedčenú prírodnú farebnosť: běžové, pieskové, hnedé tóny.

Dvojradové sako s peknými gombíkmi, ale bez fazóny môžete nosiť s blúzkou, aj samostatne, prípadne s pekným šálom alebo šatkou. Sukňa so záhybmi je praktickou časťou tohto kompletu. Šírka a počet záhybov závisí od šírky všichok bokov.

Zaujímavá je aj nohavicevá sukňa, ktorú už nosia nie len mladé ženy, ale s vhodným strihovým riešením aj plnoštihle ženy v zrejom veku.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

ZELEHOVÁ POLIEVKA

Rozpočet: 1 menší zeler, 40 g masla, 40 g hladkej mýky, 1 kocka mäsovej polievky, pol ciptóna, 1 cibuľa, 2,5 dl mlieka, 1 žltok, mleté čierne koreniny, voda, sol', zelená zelerová vňať.

Očistený zeler postrúhame na hrubšom strúhadle, osolíme, pokvapíme citrónovou šťavou, trochu podlejeme vývarom a udušime do mäkkia. Z masla a mýky pripravíme bledú záprážku, pridáme postrúhanú cibuľu, zalejeme vývarom a povaríme. Žltok rozmiešame v mlieku, vlejeme do uvarenej polievky, okoreníme a ochutíme posekanou zelenou zelerovou vňaťou.

HOVĀDZIA ROLÁDA

Rozpočet: 500 g hovädzieho mäsa zo stehna, 70 g údenej slaniny, 30 g masti, 1 cibuľa, 2 mrkví, štvrt zeleru, 1 vajce, sol', mleté čierne koreniny, 2 lžíce rajčiakového pretlaku, 20 g hladkej mýky.

Umyté hovädzie stehno rozkrojíme na podlhovastý plát, ktorý naklepeme, osolíme a okoreníme. Očistenú mrkvu a zeler postrúhame na hrubom strúhadle.

le, pridáme na kocky pokrájanú slaninu a rozložané vajce. Pripravený plát potrieme plinkou, po dĺžke stočíme, obviažeme niťou a opečieme na rozpálenom tuku z oboch strán. K opečenej roláde pridáme nadrobno pokrájanú cibuľu, rajčiakový pretlak, podlejeme vývarom, prikryjeme a dusíme. Mäkkú roládu vyberieme, štvavu zaprášime mýkou a povaríme.

Roládu pokrájame, polejeme štvavou a podávame so zemiakovou kašou a s cviklovým šalátom.

ZELENINOVÉ FAŠÍRKY

Rozpočet: 500 g miešanej zeleniny (zeler, mrkva, kaleráb, karfiol), 1 cibuľa, 2 žemle, 2 vajcia, sol', mleté čierne koreniny, 20 g oleja, strúhanka, zelená petržľová vňať, mast na vyprážanie.

Nadrobno pokrájanú cibuľu speníme na oleji, pridáme umytú a pokrájanú zeleninu, osolíme, podlejeme vývarom a udušime. Do udušenej zeleniny pridáme namočené, vytlačené žemle, vajcia, sol', mleté čierne koreniny a podľa potreby zahustíme strúhankou. Na doske posypame strúhankou sformujeme malé fašírky, ktoré vyprážame v horúcej masti.

Podávame so zemiakovou kašou alebo s uvarenými zemiakmi a so šalátom.

TVAROHOVÉ HALUŠKY

Rozpočet: 500 g tvarohu, 200 g hrubej mýky, 50 g masla, 3 vajcia, sol'.

Posýpka: Strúhanka, maslo, cukor.

Pretretý tvaroch osolíme, pridáme rozohriate maslo, mýku a postupne vajcia. Cesto dobre vpracujeme, aby bolo hladké. Namoenou lyžičkou vykrajujeme z neho halušky, ktoré zavárame do vriacej vody. Ocedené halušky posypeme opráženou strúhankou, polejeme maslom a posypeme prăškovým cukrom.

Podávame so zaváraným ovcícom.

OSLAVENCUM

KROCANÍ PRSA PEČENÁ S MANDLEM. Rozpočet: Dvoje krocaní prsa (asi 500 g), 100 g másla, 50 g slaniny, 50 g mandlí, 1 lžica mouky, 1 malá cibule, sůl.

Z krocaních prsou stáhneme kůži, prošpikujeme je slaninou a celými oloupanými mandlemi. Osolíme a vložíme na pekáček s máslem a překrájenou cibulí. Mirně podlijeme vodou a pečeme v troubě domékka. Měkká, dozlatova upečená prsa z pekáčku vyjmeme, štvavu vydusíme na tuk, zaprášíme moukou, po zasmahnutí zalijeme vodou a podle chuti dosolíme. Při podávání krájíme prsíčka na plátky a pře-

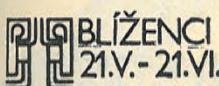
lévame štvavou. Vhodnou prílohou je bramborová kaše a míchaný kompot.

KUŘECÍ PRSÍČKA S NÁDIVKOU. Rozpočet: Dvoje kuřecí prsíčka, 200 g vepřové kýty, 1 žemľu, půl šálky mléka, 1 vajce, 2 lžice mouky, několik snítek petrželové natě, 1 cibule, 1 lžice másla, špetka muškátového květu, špetka pepře, olej, sůl.

Kuřecí prsíčka rozklepeme pa-ličkou na plátek. Vepřovou kýtu semeleme najemno společně s žemľou namočenou v mléce. Do nádivky přidáme vejce, osolíme, okořeníme květem, pepřem a drobně sekanou zelenou petrželkou. Nádivku promícháme a rozeřeme na jednotlivá kuřecí prsíčka. Pak zabalíme, upevníme párátky, na povrchu osolíme a poprášíme hladkou moukou. Vložíme do horkého oleje a opečeme ze všech stran. Vyjmemme ven, do oleje přidáme nadobro nakrájenou oloupanou cibuli, usmažíme dozlatova a zaližeme části vody.

Do tohto základu vložíme kuřecí závitky a pečeme v troubě domékka. Plné porce kuřete vyjmeme, základ vydusíme na tuk, přidáme hladkou mouku, po zasmahnutí zalijeme vodou nebo vývarem a povaríme na štvavu. Nakonec zjemníme máslem. Plněná kuřecí prsíčka vložíme zpět do šávy a ještě chvíli v troubě podusíme. Vhodnou prílohou jsou různě upravené Brambory a jako doplněk míchaný kompot.

HVĚZDY O NÁS

Jedné starosti se zbaviš, a deset dalších se objeví. Budeš potřebovat mnoho výtrvalosti, pevné vůle a obratnosti, abys si s tím vším poradil. Nedovol jiným, aby ti překáželi nebo aby využívali tvých možností a práce ve vlastní prospěch.

Budeš mít dvě možnosti: riskovat a odvážně se pustit do úkolů, které zdánlivě přeruštají tvé možnosti, nebo se věs vzdát příliš náročných plánu. V prvním případě můžeš mnoho získat, ale také mnoho ztratit. Ve druhém případě máš zajištěn slušný průměr, ale bez dalších možností.

Máš stále tolik práce, že ti nastačí času na doplnění vědomostí. Nakonec to však bude nezbytné, a čím dříve to uděláš, tím lépe. Zádná práce není tak nutná, abys ji nemohl na chvíli odložit. Nebudeš toho litovat

Nepěť se do cizích konfliktů, i kdyby tě všichni k tomu přemlouvali. Využij své schopnosti a energii k něčemu užitečnějšímu, co ti může přinést prospěch. Uslyšíš-li nějaké klepy o sobě, nevšímej si jich. Nebudeš-li se jimi zabývat, všichni na ně brzy zapomenou.

Dívej se kolem sebe pozorně a hledej lidí, kteří by se mohli stát tvými spolupracovníky a spojenci v realizaci náročných plánů a poradit ti při rozhodování, které jistě nebude snadné. Neber na lehkou váhu názory druhých, možná že vidí věci jinak než ty, ale to ještě neznamená, že nemají pravdu.

Sám sobě komplikuješ
Už bys mohl vědět, že o-
jejíž přízeň se ucházíš,
stě nechce, ba co více, z-
na někom jiném. Neztráć-
tečně energii na rivalizaci

žij své schopnosti tam, kde ti mohou přinést nejlepší výsledky a prospěch.

Po zimních měsících a jarní únavě konečně přijde nová životní energie. To, co se ti dosud zdále nevykonatelné nebo neřešitelné, se náhle stane jednoduchým úkolem, který v krátké době a bez větší námahy vyřeší. Nastalo by za to odhadlat se k něčemu většímu a náročnějšímu? Sil máš na to dost.

Sám sis vybral práci, která ti podle tvého názoru může přinést satisfakci. Nenaříkej tedy na únavu, na překážky, které musíš překonávat, a na nepřízeň osudu. Máš to, cos sám chtěl, a s trochou vytrvalosti jistě dosáhneš cíle, který sis vytkl.

Ani ty nejlogičtější a nejlépe promyšlené argumenty nemohou přesvědčít ty, kteří se neřídí reálnou situací, ale vlastní tvrdohlavostí. Neztrácej zbytečně čas, mluvením je pro své plány nezískáš. Uznají, že máš pravdu, až uvidí výsledky tvé práce, a v další činnosti se k tobě připojí.

OTESTUJTE SA

Ste romantickí?

O niekom sa domnievame, že je málo romantický, zameraný na praktické stránky života. Iného zase považujeme za takého rojka, že u nás vzbudzuje sarkazmus a iróniu. Nuž, zaiste, najlepšia je zlatá stredná cesta. Realistický človek, ktorý sa zavše dokáže oddať aj romantickým snom. Ste takýto typ?

1. Hľadáte u ľiných pochopenie a lásku?
 2. Máte radi pokoj, cítite sa najlepšie osamote?
 3. Stáva sa vám často, že sa oddávate vonkajšej sile a zmierite sa s osudem?
 4. Dokážu vás verše a romány vzrušiť viac, ako hočičo iné?
 5. Môžete o sebe povedať, že máte rád(a) živý kontakt s prírodou?
 6. Rozprávate s potešením o ľubostných dobrodružstvách filmových hviezd a iných slávnych ľudí?
 7. Myslievate často na prežité príjemné chvíle a túžite, aby sa vrátili?
 8. Dokážete sa rýchlo zaľúbiť?
 9. Obľubujete knihy o láske?
 10. Lipnete veľmi na svojich priateľoch?
 11. Písali ste v mladosti verše a pamätníky?
 12. Dokážete bez začervenania klamáť do očí?
 13. Pociťujete nedostatok porozumenia?
 14. Máte sny a spomienky radšej, ako čokoľvek iné?
 15. Zdržiavali ste sa ako dieťa rád(a) na povalách, v pivničach a iných ukrytých miestach?
 16. Chodíte rád(a) do divadla, do kina, na koncerty a na výstavy?
 17. Mohli by ste o sebe povedať, že môžete žiť bez poézie a literatúry?
 18. Chceli by ste žiť v horárni alebo na zámku obklopenom lesmi a vrchmi?

Teraz si zráťajte body:
Každá odpoveď áno — 5 bodov, nie — 0 bodov.

SNÁR

vam dobrý sen spíni? Tak teda,
keď sa vám snívalo:
Zamurovanie niečoho — si pripravený spáchať na niekom bezprávie.
Zbrojnice — neočakávané stretnutie.
Zbúranie domu — musíš sa vzdať svojich zvykov.
Zbrojári — zažiješ pošmúrné časy.
Zbraň — si hrdý; zbraň mať — budeš sa hádať; rinčanie zbraní — si rúbezný; cvičiť sa v ich používaní — budeš sa tešíť úcte; kovanie zbraní — zlé časy; rozbité — budeš bezmocný voči svojim nepriateľom.
Zbláznenie sa — po dlhom blúdení dospeješ k svojmu cieľu.
Murári — k splneniu svojich plánov musíš mať veľa trpežlivosti.
Zelená farba — tvoja budúenosť sa črta priaznivo.
Kapusta, jej sadenie — príjemný pohodlný život; jesť kapustu — stažený postup; vidieť kapustu — nepokoje, hádky.
Zelenina — blahobyt; varená — dlhá chvíľa; surová — nebezpečie; pestovanie — splnenie tajných želaní; variť ju — nevôľa v rodine.
Zemeguľa — príjemná cesta pred tebou.
Zemetrasenie — buď silný pri skúškach osudu.
Umrieť sám — dlhý život; vidieť iných — získať dobrých zákazníkov.

S ČEDOKem jste hosty Československa, s ČEDOKem můžete být i hosty světa!

Cestovní kancelář ČEDOK je vám k dispozici od pondělí do pátku, vždy od 9.00 hod. do 17.00 hod.

Zapamatujte si naši adresu: WARSZAWA, UL. NOWOGRODZKA 31

Poznamenejte si naše telefonní čísla: 26-70-76 a 21-79-55

O dějinách ČEDOKu a jeho aktuální, bohaté nabídce hovoří
Ing. MILOSLAV ŠOLC, ředitel varšavské pobočky ČEDOKu

ČEDOK, československá dopravní kancelář — tak zněl původní název, byla založena v roce 1920 v Praze. Přesně to bylo 1. července. Na začátku se společnost zabývala prodejem železničních jízdenek. Postupně rozširovala svoji síť, a tak brzy měla svoje pobočky v Karlových Varech, Brně, Bratislavě a na konci dvacátých let i zahraniční zastoupení v Londýně, Paříži, Berlíně a Vídni. Jak pracoval ČEDOK ve třicátých letech, můžeme vidět v některých filmech Voskovce a Wericha. Byla to doba, kdy autobusy bez střechy zvolna kroužily po Praze a průvodce v uniformě, v čepici s velkým nápisem ČEDOK a s ještě větší hlásnou troubou před ústy popisoval vše, co bylo k vidění napravo i nalevo. Důležité však bylo, že ČEDOK organizoval i zájezdy do zahraničí. Během války byl začleněn do německé firmy MER, ale brzy po válce zcela obnovil svoji činnost. Tehdy se také definitivně znakem ČEDOK stal letící ibis. Pro zajímavost bych rád uvedl, že v roce 1954 byly organizovány zájezdy do Polska, konkrétně první zájezd byl do Międzyzdrojów. Před 25 lety otevřel ČEDOK své zastoupení i ve Varšavě, které zde působí dodnes. Nejprve jako informační středisko, později ve spolupráci s Orbisem byla zajišťována i obchodní činnost. Od roku 1991 působí ČEDOK na polském trhu jako společnost s ručením omezeným. Od toho roku se také výrazně změnila naše činnost. Kromě tradiční nabídky zájezdů do Československa nabízíme dnes zájezdy prakticky do celého světa. Nabízíme rovněž možnost nákupu zájezdů z hlavního katalogu ČEDOKu, který je běžně k dispozici v ČSR.

A jaká je konkrétní nabídka na letošní rok? Samozřejmě zájezdy do Prahy na všeobecnou výstavu. K dispozici jsou ubytovací kapacity v nejrůznějších cenových relacích. Dále nabízíme letní pobyt v Českém ráji, konkrétně v kraji Rumejce (Jičín), můžeme nabídnout příjemné pobytu na Moravě a samozřejmě i na Slovensku. V zásadě se snažíme uspokojit každé přání klienta, pokud je to jen trochu možné. Preto také v případě skupin ale i jednotlivců předpokládáme, že náš zákazník cestuje vlastním způsobem a my mu zajišťujeme všechny ostatní služby. Takže nezbývá než nám zatelefonovat, napsat nebo nás navštívit a s mými spolupracovníky si dohodnout program svého pobytu.

ČESKOSLOVENSKÉ AEROLINIE
WARSZAWA — HOTEL EUROPEJSKI
UL. KRAKOWSKIE PRZEDMIEŚCIE 13
TEL.: 52-38-05, 26-50-51 ex. 180
Telex: 813425 CSA PL

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačiková, Jozef Congva, Ján Halač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lídia Mšalová.

WARUNKI PRENUMERATY: Prenumeratę na kraj przyjmuje redakcja *Život* w Warszawie lub Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w terminach: do dnia 30 listopada na I kwartał, I półrocze oraz na cały rok następny; do dnia 20 czerwca na II półrocze roku bieżącego. Cena prenumeraty: 1 numer 1000 zł, kwartalnie — 3000 zł, rocznie — 12 000 zł + opłata pocztowa.

Prenumerate ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje także redakcja *Život* w Warszawie oraz Zarząd Główny TSKCIS w Krakowie w podanych wyżej terminach. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW, 00-375 Warszawa, ul. Smolna 10. Zam. 102.

Nie zamówionych tekstu, fotografii i rysunków redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.

Numer oddano do składu 3.4.1991 r., podpisano do druku 21.5.1991 r.

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3—4, tel. 22-12-92.

PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI. WYDAWCĄ: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęgą Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Macierzy Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Ján Špernoga (redaktor naczelny), Jozef Pivovarčík, Henrieta Zatková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnická, Alžbeta Stojowska (tłumaczki).